

SCÜSBED

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Journal of Sivas Cumhuriyet University
Social Sciences Institute

1(1):2025

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/scusbed>

Baş Editör

Doç. Dr. Nihal ACAR

**SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ DERGİSİ (SCÜSBED)**

**Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences
Institute**

Volume / Cilt 1 | Issue / Sayı 1

Pages / Sayfa: 1-51

Eylül / September 2025

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (SCÜSBED)

Journal Of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute

Publisher/Yayıncı

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sivas Cumhuriyet University, Social Sciences Institute

İmtiyaz Sahibi

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adına

Doç. Dr. Onur BALCI

Editor-in-Chief

Assoc. Prof. Dr. Nihal ACAR

Baş Editör

Doç. Dr. Nihal ACAR

Editors

Asst. Prof. Dr. Buket ÇELİK

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Buket ÇELİK

Assistant Editors

Assoc. Prof. Dr. Arzu KAZAZ

Assoc. Prof. Dr. Rahim ARSLAN

Editör Yardımcıları

Doç. Dr. Arzu KAZAZ

Doç. Dr. Rahim ARSLAN

Technical Check and Layout Assistant

Assoc. Prof. Dr. Rahim ARSLAN

Teknik Kontrol ve Mizanpaj Sorumluları

Doç. Dr. Rahim ARSLAN

Alan Editörleri/ Field Editors

- Prof. Dr. Cüneyt AKIN- Afyon Kocatepe Üniversitesi
- Prof. Dr. Mehmet MERCAN- Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
- Prof. Dr. Muammer BAYRAKTUTAR- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
- Prof. Dr. Salih BARIŞIK- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
- Doç. Dr. Ahmet İLHAN- Bayburt Üniversitesi
- Doç. Dr. Ebru SÖNMEZ KARAPINAR- Kayseri Üniversitesi
- Doç. Dr. İbrahim ÇEMBERLİTAŞ- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
- Doç. Dr. Özlem GÖK- Erciyes Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Altuğ ORTAKCI- Hitit Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Candan KOÇAK- Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Çiçek TOPÇU- Antalya Belek Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Kübra DURSUN- Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Lütfullah Sadi TOPRAK- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Murat BAYRAM- Bingöl Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Nurullah SELÇUK- Adıyaman Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Savaş ALTUN- Yozgat Bozok Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Seher KARATAŞ- Malatya Turgut Özal Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KESKİN YILMAZ- Malatya Turgut Özal Üniversitesi
- Öğr. Gör. Dr. Cengiz KARAGÖZ- Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
- Dr. Yasemin UZUN- Ortahisar Bilim ve Sanat Merkezi

İstatistik Editörü/ Statistics Editor

Doç. Dr. Sait BARDAKÇI

Dil Editörleri/ Language Editors

Öğr. Gör. Adem DEMİR

Öğr. Gör. Ebru Gülşah GÜZEL

Öğr. Gör. Oğuzhan OĞUZTÜRK

Sekreteryas/ Secretariat

Arş. Gör. İlknur BAHADIR YÜKSEK

Arş. Gör. Şevval TÜNEL

Publication Board/ Yayın Kurulu

Doç. Dr. Nihal ACAR

Dr. Öğr. Üyesi Buket ÇELİK

Doç. Dr. Arzu KAZAZ

Doç. Dr. Rahim ARSLAN

Danışma/ Bilim Kurulu - Advisory/Scientific Board

Prof. Dr. Ahmet YÜKSEL – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Ali AKAR – Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Prof. Dr. Ayhan ÇETİN- Trakya Üniversitesi

Prof. Dr. Birol GÜLNAR- Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Cebirail ÖTGÜN- Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Devabil KARA- Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Erdoğan BOZ – Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Hakan YEKBAŞ- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Harun ÇAĞLAYAN – Kırıkkale Üniversitesi

Prof. Dr. Hüdaverdi BİRCAN- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet DEMİR- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet GÜL- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR- Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Muhammet Mustafa KISAKÜREK- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa KARADEMİR-Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa SÖNMEZ- Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Prof. Dr. Nevzat Yaşar AŞIKOĞLU – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Nurdan KARASU GÖKÇE- Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan CEBRAİLOĞLU- Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Selma KARATEPE- Nişantaşı Üniversitesi

Prof. Dr. Şükrü BALCI- Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Ünal KILIÇ- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Vedat ÇAKIR- Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Vesile ÇAKIR- Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Yakup YILMAZ- İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Yalçın KARAGÖZ- Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf YILDIRIM- Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Yüksel GÖZTEPE- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Abdulkadir BAYRAM- Kayseri Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN – Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ÇELİK- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Bülent BULDUK- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Emre HASTAOĞLU- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Erdener PEHLİVAN – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih KOYUNCU – Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Doç. Dr. Hakan Tahiri MUTLU – Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Halil İbrahim BALKUL- Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Halil ÖZTÜRK – Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Kenan ACAR – Kocaeli Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Barış YILMAZ- İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Mete KAZAZ- Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Metin EKEN- Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Mevlüde BATUR- Malatya Turgut Özal Üniversitesi
Doç. Dr. Sedat BAY – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Sefer DARICI – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Selçuk BUYRUKOĞLU – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Selçuk KIRTEPE-Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Doç. Dr. Selçuk ULUTAŞ- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Serhat KOCA-Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Uğur ÇAĞLAK- Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr. Vefalı ENSER- Malatya Turgut Özal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Emrah AYAŞLIOĞLU- Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gazi SONKUR- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gizem CANDAN- Belek Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Handan YILDIRIM- Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali GAZİ- Malatya Turgut Özal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Murat TOPRAK- Siirt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk ZARARSIZ- Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Selcan KALIN- Malatya Turgut Özal Üniversitesi

Dr. Gürkan ARSLAN- Atatürk Üniversitesi

İçindekiler/ Contents

Editörden

XIII

Editorial

IX

Yeni Nesil Otomobillerde Çocuk Güvenliği
Child Safety in Next-Generation Automobiles

1-7

Moğol İmparatorluğu'nun Kuruluş Süreci ve Stratejik Yayılma Politikaları
The Establishment Process of the Mongol Empire and Strategic Expansion Policies

8-14

Diyar-ı Ashâb-ı Kehf: Afşin
The Land of Ashâb-ı Kehf: Afşin

15-27

Strengthening The Pen: The Impact Of Literature On English Writing Skills
Kalemi Güçlendirmek: Edebiyatın İngilizce Yazma Becerileri Üzerindeki Etkisi

28-36

Snow'un Sembolik Etkileşim Yaklaşımı Işığında Avrupa'da Kadın Cinayetlerine Karşı
Hazırlanan Kamu Spotları
The Public Service Announcements Prepared Against Femicide In Europe In Light Of Snow's
Symbolic Interaction Approach

37-51

Editör 'den

Sevgili Yazarlar, Araştırmacılar ve Okuyucular;

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bu yıl yeni bilimsel girişimlerde bulundu. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (SCÜSBED) de bunlardan biridir. SCÜSBED, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yılda 2 defa (şubat-eylül) yayımlanan elektronik, uluslararası hakemli bir dergidir.

Sosyal bilimler alanına katkı sağlamayı amaçlayan dergimiz ilk sayısı ile sizlerle buluşuyor. Bir dergi kurmanın, ekip olabilmenin, süreci yönetebilmenin ve sayıyı çıkarabilmenin ne kadar özverili bir iş olduğu aşikârdır. Bu hususta dergimizin kurulmasında yer alan ve bize destek olan birçok kişi bulunmaktadır. Öncelikle SCÜSBED'in kurulmasından yayım sürecine kadar olan destekleri için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürümüz Doç. Dr. Onur BALCI'ye ve Müdür Yardımcılarımız Prof. Dr. Ahmet ÇELİK ile Doç. Dr. Sait BARDAKÇI'ya şahsım ve tüm yayın kurulu arkadaşlarım adına teşekkür ederim. Dergimize gelen yazıları ön incelemede kontrol eden editörümüze, yazılara uygun bir şekilde alan editörü atayan editör yardımcılarımıza, değerlendirme kısmını yöneten alan editörlerimize, tüm yazıları titizlik ile inceleyen dil editörlerimize, yazıların metodolojik kısmını dikkatlice kontrol eden istatistik editörümüze ve kabul edilen yazıların son hâlini defalarca okuyan sekreteryaya ile son okuyucularımıza teşekkür ederim.

İlk sayımızın okurunun bol olmasını ve araştırmacılara fayda sağlamasını diliyorum. 2026 Şubat sayımızda görüşmek üzere...

Baş Editör

Doç. Dr. Nihal ACAR

Eylül, 2025

Editorial

Dear Authors, Researchers, and Readers,

Sivas Cumhuriyet University's Institute of Social Sciences has undertaken new scientific initiatives this year. The Journal of the Institute of Social Sciences (SCÜSBED) is one of these. SCÜSBED is an electronic, internationally peer-reviewed journal published twice a year (February-September) by the Institute of Social Sciences at Sivas Cumhuriyet University.

Our journal, which aims to contribute to the field of social sciences, is now presenting its first issue. It's clear how dedicated it is to establish a journal, build a team, manage the process, and publish the issue. Many people have contributed to and supported us in this regard. First and foremost, on behalf of myself and the entire editorial board, I would like to thank our Director of the Institute of Social Sciences at Sivas Cumhuriyet University, Assoc. Prof. Dr. Onur BALCI, and our Deputy Directors, Prof. Dr. Ahmet ÇELİK and Assoc. Prof. Dr. Sait BARDAKÇI, for their support from the founding of SCÜSBED to its publication process. I would like to thank our editor, who reviewed the manuscripts submitted to our journal during the preliminary review process; our assistant editors, who appointed appropriate field editors; our field editors, who managed the evaluation process; our language editors, who meticulously reviewed all manuscripts; our statistical editor, who carefully reviewed the methodological aspects of the manuscripts; and our secretariat and proofreaders, who repeatedly reviewed the final versions of accepted manuscripts.

I hope our first issue will be well-read and beneficial to researchers. See you in our February 2026 issue.

Editor-in-Chief

Assoc. Prof. Dr. Nihal Acar

September, 2025

Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute

| scusbed.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2025

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Child Safety in Next-Generation Automobiles

Burak Miraç Gönültaş^{1,a,*}¹Social Work, Literature Faculty, S. Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye.

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 13/07/2025

Accepted: 15/09/2025

ABSTRACT

Recently, the number of technological opportunities that children are involved in and benefit from has been increasing. One of these technological tools is the new generation smart vehicles that are rapidly entering our agenda. However, the issue of child safety is not sufficiently addressed in new generation vehicles. Although these vehicles are designed to be highly functional, practical, facilitating and comfortable, if they are not designed with a holistic understanding of child safety, the possible risks of technological products can turn into a situation that can harm children much more easily. For this reason, it would be beneficial to increase the knowledge and awareness of the professionals who design these environments on child safety in order to develop an understanding that will help these tools, which are introduced as a third environment for children, become environments that protect children both physiologically and psychosocially. For this reason, new generation vehicles should be designed and operated in a way that takes children's rights into account, does not segregate children, helps them realize their rights and protects their safety. Such environments will enable children to develop in a healthy way. In vehicles where these principles are not observed, possible problems that may cause harm to children may arise. This study aims to discuss where to start in transforming new generation vehicles into child-oriented environments with a compilation method. Thus, it offers suggestions on how to increase the knowledge and awareness of professionals who design these tools about children's rights, child abuse and neglect, and child safety.

Keywords: New Generation Smart Vehicle, Child Safety, Child Rights, Child Focused Environments, Designing

Yeni Nesil Otomobillerde Çocuk Güvenliği

Süreç

Geliş: 13/07/2025

Kabul: 15/09/2025

Öz

Günümüzde çocukların dâhil oldukları ve faydalandıkları teknolojik imkânların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu teknolojik araçlardan biri de gündemimize hızla giren yeni nesil araçlardır. Ancak yeni nesil araçlarda çocuk güvenliği konusunun yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Bu araçlar her ne kadar oldukça işlevsel, pratik ve konforlu olarak tasarlanmış olsalar da bütüncül bir çocuk güvenliği anlayışı ile dizayn edilmediklerinde çok daha kolay şekilde çocuklara zarar verebilecek hale dönüşebilir. Bu nedenle çocuklar için üçüncü bir ortam olarak tanımlanan bu araçların, çocukları hem fizyolojik hem de psikososyal açıdan koruyan ortamlar haline gelmesine yardımcı olacak bir anlayışın gelişmesi için bu ortamları tasarlayan profesyonellerin çocuk güvenliği konusunda bilgi ve farkındalıklarının artırılması faydalı olacaktır. Bu sebeple yeni nesil araçlar çocuk haklarını göz önünde bulunduracak, çocukları ayırtırmayacak, haklarının hayata geçmesine yardımcı olacak ve çocuğun güvenliğini gözetecek şekilde tasarlanmalı ve işletilmelidir. Böyle ortamlar, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerini sağlayacaktır. Bu ilkelerin gözetilmediği araçlarda çocukların zarar görmesine sebep olabilecek muhtemel problemler ortaya çıkabilir. Bu çalışma yeni nesil araçların çocuk odaklı ortamlar haline getirilmesinde öncelikle nereden başlanacağı konusunu tartışmayı hedeflemektedir. Konuyla ilgili literatürü derleyerek bu araçları dizayn eden profesyonellerin çocuk hakları, çocuk istismarı ve ihmali ve çocuk güvenliği konusunda bilgi ve farkındalıklarının nasıl artırılacağına yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni nesil araçlar, çocuk güvenliği, çocuk hakları, çocuk odaklı ortam, tasarım

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License International License

^a mbgonultas@cumhuriyet.edu.tr

0000-0003-4182-6098

How to Cite: Gönültaş BM (2025) Child Safety in Next-Generation Automobiles, Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute, 1(1): 1-7.

Giriş

Gelişmiş toplumlarda çocuklara verilen değer önceki yıllara göre artmış olsa da çocuklara yönelik kötü muamele ve zarar verici vakalarda artışlar gözlenmektedir (Katz vd., 2021; Pelton, 2015; Rapoport vd., 2021; Sharma vd., 2021). Bu vakalarda çocuklar fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ahlaki yönlerden ciddi travmalara maruz kalmaktadır (Gönültaş, 2022). Çocukların zarar görmesinde yetişkinler doğrudan ve dolaylı olarak sorumludurlar (Bruck vd., 2022). Çünkü günümüz dünyası, yetişkin odaklı bir bakışla şekillenmektedir (Save the Children Australia and Child Wise, 2007) ve çocuklar yetişkinlerin dizayn ettiği, planladığı ve tasarladığı bu ortamlarda yaşamaktadır. Yetişkin odaklı bakış ve anlayış, çocukların özel gereksinimlerini ve psikososyal şartlarını fark edemeyebilir ve bu ortamları oluştururken çocukların ihtiyaçlarını göz ardı edebilir. Bu nedenle her ne kadar çocuklara zarar verme kastı olmasa da potansiyel olarak onlara zarar verme riskini hep içinde barındırmaktadır.

Günümüzde çocukların bulundukları ortamların sayısı artmaktadır ve bunlardan biri de otomobillerdir. Geleceğin otomobilleri yeni nesil smart araçlar olarak tanıtılmaktadır. Bu araçlar aynen akıllı bir cihaz gibi dizayn edilmekte ve bu araçların sunduğu ortamların ev ve işten sonra üçüncü bir yaşam alanına dönüşeceği beklenmektedir. Bu araçların gelecekte günümüzde olduğundan daha fazla yaşam alanı içinde olacağı ve çocuklar için de yeni ortamlar haline geleceği anlaşılmaktadır. Bu araçların kullanıcıları her ne kadar yetişkinler ise de çocuklarla birlikte kullanılacağı önemli bir gerçektir. Yetişkinler çocuklarıyla birlikte okula, alışverişe, eş dost ziyaretine, tatile vs. gideceklerdir. Bu nedenle çocuklar aslında bu araçların asli faydalanıcısı olmaktadır. Ancak yapılan çalışmalarda yeni nesil araçlarda çocuk güvenliği konusunun yeterince ele alınmadığı bildirilmektedir (Tremoulet vd., 2020). Bu çalışma da konuyla ilgili literatürü derleyerek, yeni nesil akıllı araçları çocuk güvenliği bağlamında irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çocuk hakları, çocuk odaklı ortamlar, yeni nesil araçları dizayn eden profesyonellerin çocuk güvenliği konusundaki yetkinlikleri özelinde konu tartışılacak ve tavsiyelerde bulunulacaktır.

Genel Bilgiler

Çocuk İstismarı Kavramı

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre çocuk istismarı "çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından kasıtlı ya da kasıtsız olarak yapılan davranışlar" olarak tanımlanmaktadır. Tanıma göre, bir yetişkinin kasıtsız olarak da dikkatsizliği, tedbirsizliği, eğitim eksikliği, farkındalık sahibi olmayışı gibi nedenlerle bir çocuğa zarar verebileceği ve bunun istismar sayılacağı anlaşılmaktadır. Böylece tanımdaki bu nüans ile çocuklara mümkün olduğunca hiç zarar verilmemesi için

gerekli olan hassasiyetin kazandırılması vurgulanmış olmaktadır. Nitekim geçtiğimiz yıllarda servis aracı içinde unutulmuş, okuduğu okulda merdivenden düşen, kurs etkinliğinde yüzme bilmediği halde baraja girmesine izin verilen ve boğulan, servis kazası ile vefat eden çocuklarımız maalesef içinde bulundukları ortamı yöneten yetişkinlerin dikkatsizlikleri, tedbirsizlikleri vs. yüzünden ciddi olumsuzluklara maruz kalmışlardır. Bu nedenle, çocuklara yönelik zarar verici her türlü kötü muameleyi en aza indirecek bir hassasiyete kavuşmak adına çocuk odaklı bir anlayışın oluşması ve çocuklar için güvenli ortamlar oluşturulması gerekliliği öne çıkmaktadır (Gönültaş, 2022). Bunun için de çocukların bulundukları ortamları şekillendiren yetişkinlerin bilgi ve farkındalıkları belli bir seviyede olmalıdır.

Çocuk Güvenliği Ve Çocuk Hakları İlişkisi

Ortam kavramı, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, bir canlının içinde bulunduğu doğal veya maddi koşulların tamamı ya da bir insan topluluğunun yaşamını etkileyen ruhsal, toplumsal ve kültürel etkilerin bütününü ifade edecek şekilde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda çocuğun doğal ortamı, onun varlığını sürdürebilmesi ve sağlıklı bir şekilde gelişimini devam ettirebilmesi için çeşitli maddi ve psikososyal koşulların (mekânsal özellikler, güvenlik, eğitilmiş profesyonellerin desteği, etkin araç gereçler vb.) sağlanmasını ve bu koşulların çocuklara özgü bir formatta düzenlenmesini zorunlu kılar. Bununla birlikte, yalnızca çocuğa özgü ortamlar oluşturmak yeterli olmamakta, bu ortamların etkinliğini ve sürdürülebilirliğini temin etmek adına bir anlayış ve kültürün de geliştirilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, çocuğu merkeze alan bir atmosferin oluşturulması elzemdir (Gönültaş, 2022). Bu doğrultuda çocuk odaklı ortamların oluşturulması, çocukları yalnızca istismardan korumakla kalmayıp aynı zamanda temel hakları olan refahlarını desteklemek ve kendilerini özgürce ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Böylelikle bu standartlar çerçevesinde kurulan ortamlar, çocukların güvenliğini, haklarını ve refahını gözetir; bunların daha olumlu bir zeminde hayata geçirilmesine yardımcı olur. Ayrıca çocukların güçlendirilmesi ve kendi yaşamlarına dair kararlara katılımlarının sağlanması, zor fark edilen istismar gibi mağduriyetleri çocukların daha kolay ifade edebilmesine zemin hazırlayacaktır (Commision for Children and Young People, 2018).

Çocukların genellikle çatışmalardan uzak, mutlu, sevgi ihtiyaçlarını karşılayan ortamlarda büyümeleri beklenir. Bu tür ortamlar çocukların kendilerini güvende hissedebilmelerini sağlayacak nitelikte olmalı; onlara yüksek yararlarını gözetken, olumsuz dış etkenlerden uzak, psikolojik, fizyolojik ve ahlaki açıdan kendilerini geliştirebilecekleri bir alan sunmalıdır (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi-BMÇHS). Ancak yetişkinler tarafından çocuğun temel haklarını ihlal ederek şiddet uygulamak ya da ihmalde bulunmak, bu ideal ortamların bozulmasına neden olmakta ve çocukların yetişkinlerden farklı dinamiklerle daha ciddi zararlar görmelerine yol açmaktadır. Bu zararların kimi kısa vadede gözlemlenebilirken, kimileri çocuğun yaşamı boyunca devam edebilmektedir. Dahası, bazı zararların tedavisi mümkünken bazılarının çocuğa geri dönüşsüz etkiler bıraktığı görülmektedir (Doğangün vd., 2016).

Bu noktada, çocukluk dönemi tüm yaşamın ilk ve en kritik evresi olarak öne çıkar; bu dönemde yaşanan olumsuzluklar kişinin yaşamının tamamını etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Dolayısıyla çocukların güvenliğinin tavizsiz bir şekilde belirli standartlar çerçevesinde sağlanması hayati önem taşır. Bu durum ancak çocuklar için sağlıklı yaşam alanlarının oluşturulmasıyla mümkün olabilir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi de bu hususu özel olarak vurgulamaktadır. Sözleşmenin 12, 17, 25, 26, 27 ve 31. maddeleri, çocukların korunması, güvenliklerinin temini ve gelişimlerinin desteklenmesi için taraf devletlere çeşitli yükümlülükler yüklemektedir. Buna ek olarak, 19. maddede devletin çocukların herhangi bir şekilde zarar görmemesi adına her türlü tedbiri alma yükümlülüğü olduğu belirtilerek güvenli ortamlar oluşturma konusunda devlete doğrudan bir sorumluluk verilmektedir.

Çocuk güvenliği, yetişkin odaklı bir dünyada yetişkinlerin kasti ya da potansiyel olarak zararlarına uğrama risklerine karşı çocukların hukuki, fizyolojik, psikolojik, duygusal ve sosyal yönlerden koruma altına alınmasıdır (Gönültaş, 2022). Bütüncül bir çocuk güvenliği anlayışı; çocukların fizyolojik ve psikososyal anlamda korunmasına yönelik bulundukları ortamların onların yararlarına olacak şekilde dizayn edilmesini (Sherman vd., 2005), bu ortamlarda bulunan yetişkinlerin çocukların korunması ve geliştirilmesine yönelik bir anlayışa ve yaklaşıma sahip olmasını (Masten ve Coatsworth, 1998), çocukların kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri, kendileri ile ilgili kararlara katılabilecekleri, kendilerini güvende hissedebilecekleri ve özgüven kazanabilecekleri bir iklimin oluşturulmasını gerekli kılar. Böyle ortamlarda çocuklara yönelik olumsuzluklar en minimal seviyeye iner. Çocuk güvenliğini şekillendiren temel unsur ise çocuk hakları perspektifidir.

Çocuk hakları perspektifinin vücut bulduğu en temel kaynak olan Çocuk Hakları Sözleşmesinde ise haklar iki gruba ayrılır (Archard, 2014): Bunlar çocuğun korunmasıyla ilgili haklar ve çocuğun geliştirilmesi ile ilgili haklardır. Çocukların korunması önceliklidir. Çocukların korunmasının sağlanması ile birlikte onların geliştirilmesi ile ilgili politika, yaklaşım, müdahale ve etkinlikler mümkün olabilecektir. Böylece çocuğun biyopsikososyal olarak iyilik haline ulaşılacak ve sağlıklı bir gelişim sürecini izlemesine yardımcı olunabilecektir. Bu da bütüncül şekilde çocuğun güvenliğinin sağlanması ile mümkün olabilir. Ülkemiz bu önemli sözleşmeye uzun yıllardır taraftır ve ayrıca çocukların korunması ve geliştirilmesi ile ilgili gerekli tedbirleri almakta ve birimler kurmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ise dört temel ilke üzerine kuruludur (Gönültaş, 2022):

- 1-Çocuğun yaşama ve geliştirilmesi ilkesi
- 2-Çocuğun ayrımcılığa uğramaması ilkesi
- 3-Çocuğun yüksek yararı
- 4-Çocuğun katılım hakkı

Bu ilkeler, çocuklarla ilgili uygulamalarda ve yaklaşımlarda göz önünde bulundurulması gereken temel dayanaklardır. Çocuk Hakları Sözleşmesi özelinde bakıldığında, çocukların temel yaşama hakkının

sağlanmasının yanı sıra, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için de mümkün olan azami çabanın gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Devletin çocukların biyolojik, fizyolojik ve mental olarak gelişmesi için tedbirler alması ve imkân sağlaması gerektiği gibi bunun yanı sıra psikolojik, duygusal ve sosyal açılardan gelişmesini de sağlamalıdır. Böylece çocuk belli bir fizyolojik ve mental olgunluğa ulaşana kadar çocuğun hak ettiği temel koruma ve bakım sağlanmış olacaktır. Diğer yandan önemli bir hak alanı da çocukların hiçbir şekilde ayrımcılığa uğramaması ilkesidir. Çünkü çocukların sırf ait oldukları kimlik, etnik yapı vs. gibi sebeplerle toplum içinde ayrıştırılmaları, onların hak ettikleri pek çok temel ihtiyacın (başta eğitim ihtiyacı gibi) karşılanmasını engelleyebilir. Ayrıca ayrımcılıkla başlayan ötekileştirme, ötekileştirilen grupların topluma uyumlarını ve entegrasyonlarına olumsuz etki edebilir.

Çocuğun yüksek yararı ilkesi ise sözleşmede şöyle tanımlanmaktadır: Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun menfaatinin gözetilmesidir (BMÇHS md.3/1). Yani, bir uygulamada ya da alınacak bir kararda eğer bunlardan bir çocuk faydalanacaksa bu ilke, uygulayıcı ve karar vericilere çocuğun faydası açısından yol gösterici olmaktadır. Ayrıca bir menfaat çatışması durumunda, çocuğun menfaatinin öncelikle gözetmek gereklidir (Dağ vd., 2015). Bu ilkeyi gözetken bir uygulama çocuğun fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden görebileceği potansiyel zararları önleyebilir. Böylece çocuklar için güvenli ortamlar oluşturulabilir. Yine katılım hakkı da alınacak kararlarda çocukların fikrinin alınması ve serbestçe görüşünü belirtmesi olarak tanımlanmaktadır. Katılım hakkının gözetildiği ortamlarda çocuk kendini rahatlıkla ifade edebilir, özgüven, demokrasi ve sorumluluk duyguları gelişebilir. Bu ilkeleri gözetken bir uygulama ya da işlem, böylece çocuk haklarını gözetken ve çocuğa değer veren bir hüviyet kazanabilir. Sonuç olarak, çocukların bulundukları ortamlar; çocuk haklarını göz önünde bulunduracak, ayrıştırmayacak, bunların hayata geçmesine yardımcı olacak ve çocuğun güvenliğini gözetecek şekilde tasarlanmalı ve işletilmelidir. Böyle ortamlar, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerini sağlayacaktır.

Bu ilkelerin gözetilmediği araçlarda çocukların zarar görmesine sebep olabilecek muhtemel problemler şunlardır:

- Çocukların ölümü ya da sakatlanması ile de sonuçlanabilecek ciddi fizyolojik yaralanmalar,
- Duygusal ve psikolojik örselenmelere sebebiyet verebilecek araç uygulamalarına maruz kalma,
- Aracı kullananların bilgi ve farkındalık eksiklikleri nedeniyle çocukların savunmasız kalması ve dezavantajlı bir duruma düşmeleri,
- Araç dizaynlarında ve araç içi uygulamalarda öncelikle çocukların faydasının gözetilmemesi sebebiyle basit olumsuzlukların çocuklara zarar verecek hale dönüşebilmesi,
- Çocukların kendini ifade edebilmesini kolaylaştıran imkânların olmaması vb.

Bu ilkelere göre şekillendirilmemiş ortamlar, çocuğa potansiyel olarak zarar verme riskini her zaman barındırırlar. Ayrıca bir hak ihlalinde de “hesap verebilirlik” ilkesi gereğince de oluşacak zarar ve istismardan devlet sorumlu olacaktır. Bu sebeple, çocuklarla ilgili uygulamalar içerisinde olan tüm profesyonellerin çocuk hakları, güvenliği ve çocuk odaklı ortamlar konularında alt yapıya sahip olması bir zorunluluk haline gelmektedir.

Yeni Nesil Araçları Dizayn Eden Profesyonellerin Çocuk Güvenliği Konusundaki Yeterlilikleri

Akıllı araçları ve uygulamalarını dizayn eden profesyoneller genel olarak mühendislik ve teknik mesleki konular üzerine formasyonlara sahipken, bu profesyonellerin çocukların korunması, hakları ve güvenliği gibi konularda yeterince bir altyapıya sahip değildir. Şöyle ki, ülkemizdeki önemli markaların (TOGG, Ford vs. gibi) AR-GE birimlerinde çalışan ve dizayn eden profesyoneller, genel olarak makine, endüstri, elektrik-elektronik, otomotiv, mekatronik gibi alanlardan mühendislik eğitimleri alan kişilerdir.

Üniversitelerin ilgi programlarının lisans ve lisansüstü ders izlenceleri kontrol edildiğinde, çocuk istismarı, çocuk hakları, çocuğun korunması gibi konular üzerine herhangi bir ders ya da etkinliğe değinilmediği görülmüştür (İncelenen mühendislik müfredatları ODTÜ, Bilkent, Boğaziçi, İTÜ, Hacettepe, Çukurova, Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversiteleri). Bunun yanı sıra, LinkedIn platformu üzerinden “Ar-Ge”, “Tasarım”, “Dizayn”, “Otomotiv”, “İnovasyon”, “Çocuk Güvenliği”, “Çocuk Koruma”, “Çocuk İstismarı” anahtar kelimeleri üzerinden bir araştırma yapılmış ve otomobil tasarlayan birimlerde çalışan ya da çalışmayan konu ile ilgili tüm profiller incelendiğinde çocuğun korunması, güvenliği, çocuk odaklı ortamlar vs. gibi konularda sertifika, eğitim vs. almış profesyonellere rastlanmamıştır.

Yeni Nesil Araçlar Ve Çocuk Güvenliği

Günümüzde çocukların dahil oldukları ve faydalandıkları teknolojik imkanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Teknolojik imkanlar, çocukların bulunduğu, vakit geçirdiği, eğlendiği, eğitim aldığı vs. gibi pek çok ortamı oluşturmaktadır. Bu ortamları sağlayan teknolojik araçlardan biri de gündemimize hızla giren yeni nesil araçlardır. Bu araçlar, sadece bir kişiyi bir yerden bir yere götürüp getiren ulaşım araçları olmalarından öte, akıllı cihaz özellikleri ile donatılmış ve bu tür işlevleri de sağlayan özellikteki teknolojik araçlar oldukları öne çıkartılmaktadır (TOGG, 2022). Bu bağlamda yeni nesil araçlar, gelişmiş ve komplike pek çok teknolojik uygulamayı içeren, eş zamanlı veri aktarımın mümkün olduğu, araç dışında diğer teknolojik altyapılara entegre olabilen ve bağlanabilen araçlar olarak tanımlanabilir (Oladimeji vd., 2023).

Günümüzde kullanılan araçlara bakıldığında ise önemli bir çoğunluğunda sürüş, çarpışma testleri, çocuk kilidi gibi hali hazırda çocukları korumaya yönelik standart uygulamalar ve aparatlar vardır. Bunlara genel olarak bakıldığında; çocuk koltuğu entegrasyonu ve sensörleri, arka koltuklarda bir çocuğu algılayan ve sürücüyü veya

yetkilileri uyaran sensör sistemleri, çocukların araçta unutulmasını önlemek için aracın arka koltuklarında bir hareket algılandığında sürücüye sesli veya görsel uyarılar gönderen uygulamalar, ön yolcu koltuğunda hava yastıklarının devre dışı bırakılmasını sağlayan uygulamalar, araç içi sıcaklığı izleyen ve zarar verici seviyelere gelen sıcaklık durumunda sürücüyü uyaran uygulamalar, telefon uygulaması vasıtasıyla uzaktan aracın içinin iklimlendirilmesine yönelik uygulamalar, araç kapılarının ve pencerelerinin çocukların açmaması için kilitlenmesini sağlayan sistemler, çocukların ellerinin pencerelere sıkışmasını önleyen pencere sensörleri, araç seyir halinde iken çocukların eğlenmesine imkan veren araç içi eğlence sistemleri, sürücüyü uyaran mobil uygulamalar, aktif çarpışma önleme sistemleri, otomatik yaya algılama sistemleri, acil durum çağırısı butonları, çocuklarla ilgili verileri koruyan yazılımlar ve veri protokolleri ve benzerleri beklenmektedir (NHTSA, 2024; TUVSUD, 2024).

Bunlar her ne kadar çocukların güvenliği için önemli olsa da asli kullanıcı olan yetişkinlerin yanında onları “geçici” olarak, belli bir yerden başka bir yere taşıırken azami şekilde korumayı sağlamanın yeterli olacağı düşüncesiyle tasarlanmışlardır. Bu durum tabii ki önemlidir ancak araç içerisinde çocuk güvenliği adına bütüncül bir çocuk güvenliği anlayışına imkân vermemektedir. Ayrıca yeni nesil araçların teknolojik imkanları ve ekosistemi ile birlikte araç dışı pek çok unsurun araç içine ulaşması, çocukları yetişkinlerin gözetiminde olsalar bile şu anki risklere ek yeni risklerle karşı karşıya kalmalarına neden olabilir. Bir çalışmada, kullanıcıların en çok endişe ettikleri şeylerin başında siber tehditlerin araç içine ulaşmasının kolaylaşması olarak gösterilmiştir (Gherardini ve Cabri, 2024).

Araç tasarımlarında çocuk haklarının gözetilmemesi, çocukların yaşama, gelişim, sağlık, mahremiyet gibi haklarına zarar verebilirken diğer yandan fiziksel ve duygusal yönden de istismara uğramalarına sebebiyet verebilir. Şöyle ki, araç içi ve dışı dizayn hataları ve koltuk, emniyet kemeri, hava yastığı problemleri gibi yetersiz güvenlik sistemleri, yanlış konumlanmış kapı kilitleri veya çıkış yolları sebebiyle araçtan güvenli tahliye olanaklarının azalması, kolayca açılabilen pencereler, yanlış yerleştirilmiş kontrol düğmeleri, çocuklar için tehlike oluşturabilecek açık alanlar, araç içi kameralar veya biyometrik veri toplama sistemlerinin kontrolsüzlüğü, araç içinde kullanılan kalitesiz plastik malzemeler, araç içi ekranlar sebebiyle çocukların uzun süre hareketsiz kalması veya aşırı uyarılması, çocukların kendilerini ifade edebilme imkanlarının kısıtlanması ve benzeri gibi etkenler, çocukların başta seyahat hakları olmak üzere, yaşama, gelişme, mahremiyetin gizliliği gibi temel çocuk haklarını ihlal ederken, fiziksel, duygusal ve psikolojik olarak onların zarar görmelerine sebebiyet verebilir (Gönültaş, 2022; Writer, 2023). Burada aracın sunduğu konforun öne çıkması, çocuğun yukarıda bahsedilen yönlerden görebileceği zararların göz ardı edilmesine sebep olabilir. Hâlbuki yapılan çalışmalara göre, araçların çocuklara güvenli bir ortam sunma durumları tercihlerini belirleyen önemli etkenler olarak değerlendirilmiştir (Tremoulet vd., 2020).

Özetle, hâlihazırdaki çocuk güvenliğine yönelik uygulamalar bağlamında şu söylenebilir: Çocuk araç içerisinde iken yetişkinin çocuğun farkında olmasına ve bu farkındalığın süreklilik arz etmesine, çocuğa araç içi ve dışı gelebilecek potansiyel zararlara karşı yetişkinin dikkatli olmasına, araç içerisinde iken çocuğun kendini ifade edebileceği imkân ve şartların oluşturulmasına, çocuğun içinde bulunduğu psikososyal gelişim çağına göre muhtemel ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçların hangi kaynaklardan nasıl giderileceğine vs. gibi çocuğun psikososyal olarak korunmasına hizmet eden bir anlayış ve yaklaşıma sahip olmadıkları gibi, çocuk hakları süzgecinden de geçirilmedikleri görülmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu problemin temelini, bahse konu araçların ilk tasarım aşamasından itibaren atıldığı söylenebilir.

Sonuç

Yeni nesil otomobiller her ne kadar oldukça işlevsel, pratik, kolaylaştırıcı ve konforlu olarak tasarlanmış olsalar da bütüncül bir çocuk güvenliği anlayışı ile dizayn edilmediklerinde, teknolojik ürünlerin sahip olduğu muhtemel riskler çok daha kolay şekilde çocuklara zarar verebilecek hale dönüşebilir. Bu nedenle çocuklar için üçüncü bir ortam olarak tanıtılan bu araçların, çocukları hem fizyolojik hem de psikososyal açıdan koruyan ortamlar hâline gelmesi gelişmesi için bu ortamları tasarlayan profesyonellerin çocuk güvenliği konusunda bilgi ve farkındalıklarının artırılması faydalı olacaktır. Gönültaş ve Öztürk (2020)'ün de belirttiği şekilde, çeşitli grup ya da konulara ilişkin bilgilendirici etkinliklere (ders, seminer, konferans vs. gibi) katılan bireylerin, o konu ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeyleri anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda yeni nesil araçları dizayn edecek profesyonellerin öncelikle çocuk hakları, çocuğun korunması, çocuk güvenliği ve çocuk odaklı ortamlar üzerine bilgi ve farkındalık düzeyleri artırılmalıdır. Bu da, konuyla ilgili eğitimlerin planlanması ve uygulanması ile olabilir.

Eğitim, yeni nesil araçları tasarlayan profesyonellerin bu araçlarda çocuk güvenliği bağlamında bilgi ve farkındalıklarını arttırmayı amaçlamalıdır. Derslerin odağı çocuk güvenliği ve çocuk odaklı ortamlar olarak planlanmalıdır. Böylece katılımcıların bilgi ve farkındalığına katkıda bulunarak, konuya ilişkin olumlu bir anlayış kazanmalarına yardımcı olunabilecektir. Yeni nesil araçları dizayn eden profesyonellerin bu araçlarda çocuk güvenliği konularında bilgi ve farkındalıklarının artması, bu araçların çocuk odaklı ortamlar haline gelebilmesinde çocuğu merkeze alan, güvenliğini ve yüksek yararını gözetken bir anlayış kazanabilmelerine ve değerlendirme yapabilmelerine yardımcı olunmasına katkıda bulunabilecektir. Bu bağlamda, bilgi ve farkındalığın artması en başta bu profesyonellerin tasarımlarında "çocuk odaklı bir anlayışla" hareket etmelerini sağlamasının yanı sıra;

- konu ile ilgili karar alma süreçlerinde daha bilinçli hareket etmelerinde ve en uygun kararı almalarına,
- öğrenme kapasitelerinin artarak, çocuk güvenliği ile ilgili yeni konulara açık hale gelmelerine ve adapte olmalarına,

• konu ile ilgili karşılaştıkları problemlere etkili çözümler üretmelerine ve alternatif çözüm yolları bulmalarına,

• çocukların ve ebeveynlerin gözünden bakmayı sağlayarak, onların etkin şekilde güvenliğini ve korunmasını gözetken tasarımlar yapmalarına,

• gelecekte bu araçların otonomluk seviyeleri artırılırken, çocuk güvenliği, çocuğun korunması gibi yönlerden araçların yönetiminin daha hassas hale gelmesinde belli bir alt yapıya kavuşmaya,

• bu araçların tasarımı ve işletimi için ebeveyn ve çocuk gereksinimlerinin belirlenmesine,

• çocuğun korunması gibi önemli bir sosyal meseleye daha duyarlı olmalarına ve bu konuda sosyal sorumluluk bilinçlerinin oluşmasına katkı sunması sağlanabilir.

Bu tür eğitimlerin uzun vadede bir başka katkısı da mühendislik alanında sosyal bilimsel bir bakış açısının oluşmasına yardımcı olabileceğidir. Şöyle ki, bu tür eğitimlerin çocuğun korunması özelinde sosyal bilim yaklaşımları ile mühendislik yaklaşımlarının bir arada nasıl çalışacakları konusunda gelecek araştırmalara ve uygulamalara katkıda bulunma potansiyeli de vardır. Günümüzde mühendislik uygulamalarının ürettiği ürünler, hızla toplumda kullanılmakta ve başarıları çoğunlukla ekonomik katkı bağlamında değerlendirilmektedir. Ancak bu ürünler, beşerî-psikososyal süzgeçlerden geçmeden piyasaya sürüldüğünde sonradan insanların psikososyal iyilik hallerine zarar verir hale gelebilmektedirler. Çocukların kötü muameleye, şiddete maruz kalma oranlarının artışı ve çocuk güvenliği problemlerinde maalesef günümüz teknolojileri etkin bir zemin oluşturmaktadır.

Extended Abstract

With the rapid advancement of technology, children are increasingly exposed to and integrated within technologically rich environments. One of the most recent innovations in this domain is the emergence of new generation smart vehicles. While these vehicles are marketed and developed with a strong emphasis on efficiency, connectivity, comfort, and functionality, their design often neglects the unique needs and vulnerabilities of child passengers. This paper critically examines the intersection between technological advancement in vehicle design and the holistic safety needs of children, emphasizing the urgency of adopting a child-centered approach in the development of new generation automobiles.

The study begins by problematizing the adult-centric nature of technological environments. While the intention may not be malicious, the lack of consideration for children's physical, psychological, and developmental needs often leads to environments that pose risks—particularly when children are passive users, as in the case of automobiles. It is highlighted that vehicles are no longer merely transport tools but are evolving into "third spaces"—environments where children spend significant amounts of time, akin to homes and schools. This transformation demands a rethinking of vehicular design, moving from a protectionist mindset to one rooted in children's rights and participatory safety

The article draws a clear link between child safety and children's rights, referencing the UN Convention on the Rights of the Child (CRC). It outlines four fundamental principles—right to life and development, non-discrimination, best interests of the child, and right to participation—as the foundation upon which safe environments should be constructed. The authors argue that vehicles designed without regard to these principles may inadvertently violate children's rights, such as their right to safety, development, privacy, and even life. Real-world examples, such as children being forgotten in vehicles or suffering injuries due to poor design decisions, illustrate the tangible consequences of this oversight.

A particularly insightful section explores the competencies (or lack thereof) of professionals who design and develop smart vehicles. An investigation of engineering education curricula and professional backgrounds in Türkiye revealed a stark absence of training related to child protection, safety, or child-centered design. This gap presents a structural barrier to embedding child safety principles in automotive innovation. Through curriculum reviews and LinkedIn-based profiling, the study concludes that professionals in R&D or design units—typically trained in mechanical, electrical, or software engineering—lack exposure to critical child protection frameworks, putting child passengers at systemic risk.

Moreover, the paper addresses the current state of child safety technologies integrated into vehicles—such as child lock systems, rear-seat detection, temperature regulation, and child restraint alerts. While these systems provide an essential baseline, they are often reactive and fragmented rather than part of a cohesive, child-centered design philosophy. Furthermore, the integration of smart technologies introduces new risks—such as surveillance, data collection, and cyber vulnerabilities—which may impact children in unique and disproportionate ways. For example, biometric data collection or continuous monitoring in vehicles raises questions about children's digital privacy and consent.

The article asserts that a holistic approach to child safety must go beyond technical fixes. It advocates for increasing awareness, knowledge, and ethical sensitivity among vehicle designers, engineers, and automotive companies. In line with this, the authors propose the implementation of targeted educational programs for professionals involved in the design of smart vehicles. These programs should address child development, child protection, and child participation, and be grounded in multidisciplinary collaboration between engineering and social sciences.

The proposed educational interventions aim not only to increase professional competence but also to cultivate a broader culture of social responsibility. When professionals are equipped with a child rights lens, they are more likely to make ethical decisions during the design process, anticipate diverse user needs (including those of children and their caregivers), and contribute to the creation of inclusive, safe, and empowering vehicle environments.

In the final section, the study provides a set of concrete recommendations. These include:

- Integrating mandatory child safety modules into engineering and design curricula.
- Devising interdisciplinary task forces between child protection experts and automotive engineers.
- Requiring automotive companies to demonstrate compliance with child rights-based safety standards.
- Conducting participatory research with children and parents to inform vehicle design.
- Advocating for policy changes that mandate child-centered design principles in autonomous and smart vehicles.

Ultimately, the study reframes child safety not as a set of isolated technical challenges but as a socio-ethical imperative rooted in the recognition of children's rights, dignity, and agency. As smart vehicles become more autonomous and ubiquitous, this perspective is not only timely but necessary. Future transportation systems must evolve to ensure that children are not passive users but are protected, respected, and empowered in every environment—including the cars they ride in.

Kaynaklar

- Archard, D. (2014). *Children: Rights and childhood*. USA: Routledge.
- Bruck, S., Ben-Arieh, A. & Kosher, H. (2022). *Handbook of child maltreatment*. Cham: Springer International Publishing.
- Commission for Children and Young People. (2018). *A guide for devising a child safe organisation*. www.ccp.vic.gov.au (E.T. 01 Aralık 2018).
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., Anca, V. (2015). Çocuk haklarına güncel yaklaşım. *Cukurova Medical Journal*, 40(1), 1-5.
- Doğangün, B., Gönültaş, B. M., Uzun-Oğuz, E., Oral, G. & Öztürk, M. (2016). Psychological complaints reported by sexually abused children during criminal investigations: Istanbul example. *Child Abuse & Neglect*, 56, 54-61.
- Gherardini, L., & Cabri, G. (2024). The Impact of Autonomous Vehicles on Safety, Economy, Society, and Environment. *World Electric Vehicle Journal*, 15(12), 579.
- Gönültaş, B. M. & Öztürk, M. (2020). Sosyal hizmet öğrencilerinin suçlulara yönelik algılarının değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 477-499.
- Gönültaş, M. B. (2022). A child-focused understanding for the protection and safety of children and prevention of sexual abuse: Child centered environments. *CWIOSS*, 46(1), 85-93.
- Katz, I., Katz, C., Andresen, S., Bérubé, A., Collin-Vezina, D., Fallon, B., ... & Wekerle, C. (2021). Child maltreatment reports and child protection service responses during COVID-19: Knowledge exchange among Australia, Brazil, Canada, Colombia, Germany, Israel, and South Africa. *Child Abuse & Neglect*, 116, 105078. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105078>
- Masten, A. S. & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53(2), 205-220.
- National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA). (2024). *Child Safety*. <https://www.nhtsa.gov/road-safety/child-safety#:~:text=Teach%20children%20not%20to%20play,if%20the%20car%20is%20started> (E.T. 01.08.2024).
- Oladimeji, D., Gupta, K., Kose, N. A., Gundogan, K., Ge, L. & Liang, F. (2023). Smart transportation: An overview of technologies and applications. *Sensors*, 23(8), 3880. doi: <https://doi.org/10.3390/s23083880>

- Pelton, L. H. (2015). The continuing role of material factors in child maltreatment and placement. *Child Abuse and Neglect*, 41, 30-39. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.08.001>
- Rapoport, E., Reisert, H., Schoeman, E., & Adesman, A. (2021). Reporting of child maltreatment during the SARS-CoV-2 pandemic in New York City from March to May 2020. *Child Abuse and Neglect*, 116, 104719. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104719>.
- Save the Children Australia and Child Wise. (2007). *The 10 steps to a child safe organisation. A Handbook on Child Safety in Organisations in Cambodia*. Penh: Australia.
- Sharma, S., Wong, D., Schomberg, J., Knudsen-Robbins, C., Gibbs, D., Berkowitz, C. & Heyming, T. (2021). COVID-19: Differences in sentinel injury and child abuse reporting during a pandemic. *Child Abuse and Neglect*, 116(2021), 104990. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.104990>
- Sherman, S. A., Shepley, M. M. & Varni, J. W. (2005). Children's environments and health-related quality of life: Evidence informing pediatric healthcare environmental design. *Children, Youth and Environments*, 15(1), 186-223.
- TOGG. (2022). Geleceğin mobilite platformu. <https://www.togg.com.tr/about> (E.T. 29 Ekim 2022).
- Tremoulet, P. D., Seacrist, T., Ward McIntosh, C., Loeb, H., DiPietro, A. & Tushak, S. (2020). Transporting children in autonomous vehicles: An exploratory study. *Human Factors*, 62(2), 278-287.
- TUVSUD. (2024). New standard to improve the safety of children in cars. <https://www.tuvsud.com/tr-tr/basin-ve-medya/2018/january/new-standard-to-improve-the-safety-of-children-in-cars> (E.T. 01.08.2024).
- Writer, S. (2023). How to care for and use your vehicle's safety equipment. <https://www.safemotorist.com/articles/safety-equipment/#:~:text=Your%20vehicle%20is%20equipped%20with,high%20headlight%20beam%20is%20on> (E.T. 01.08.2024).

Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute

| scusbed.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2025

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

The Establishment Process of the Mongol Empire and Strategic Expansion Policies

Asım Can ÖZTÜRK^{1,a,*}¹Tarih, Genel Türk Tarihi Edebiyat Fakültesi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 31/07/2025

Accepted: 15/09/2025

ABSTRACT

This study examines the foundation and strategic expansion policies of the Mongol Empire, which emerged in the early 13th century under the leadership of Chinggis Khan. The primary aim is to analyze how the Mongols transformed from a tribal confederation into a centralized empire and developed multidimensional strategies that allowed them to dominate vast territories across Eurasia. The scope of the research covers both the internal dynamics—such as the legal framework (Yasa), military organization, and communication networks—and the external dimensions of expansion, including regional conquests in China, Iran, the Caucasus, Anatolia, and Eastern Europe. The methodology is based on historical-analytical research that integrates primary sources such as The Secret History of the Mongols, Rashid al-Din's Jami' al-Tawarikh, and European travel accounts, alongside modern scholarship in Turkish and international historiography. By combining comparative and regional approaches, the study highlights the adaptability of Mongol governance. The findings demonstrate that the Mongols' success was not based solely on military superiority but also on pragmatic economic policies, secure trade networks, intelligence systems, and flexible administration. The conclusion emphasizes that these strategies enabled the Mongol Empire to create the largest contiguous empire in world history and laid the foundation for cultural and economic integration across Eurasia.

Keywords: Chinggis Khan, Expansion, Mongol Empire, Silk Road, Yasa

Moğol İmparatorluğu'nun Kuruluş Süreci ve Stratejik Yayılma Politikaları

Süreç

Geliş: 31/07/2025

Kabul: 15/09/2025

Öz

Bu çalışma, 13. yüzyılın başlarında Cengiz Han önderliğinde ortaya çıkan Moğol İmparatorluğu'nun kuruluş süreci ve stratejik yayılma politikalarını incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, Moğolların kabile konfederasyonundan merkezî bir imparatorluğa nasıl dönüştüğünü ve Avrasya'nın geniş coğrafyasında kısa sürede nasıl hâkimiyet kurduğunu açıklamaktır. Çalışmanın kapsamı, hem iç dinamikleri (yasa adı verilen hukuk sistemi, askerî teşkilat ve haberleşme ağları) hem de dış genişleme boyutlarını Çin, İran, Kafkasya, Anadolu ve Doğu Avrupa'daki seferleri ele almaktadır. Metodoloji, tarihsel-analitik yaklaşıma dayanmaktadır. Moğolların Gizli Tarihi, Reşidüddin'in Câmi'ü't-Tevârihi, Cüveynî'nin Târih-i Cihângüşâ adlı eseri ve Avrupalı seyyahların gözlemleri gibi birincil kaynaklar, Türk ve uluslararası literatürle birlikte değerlendirilmiştir. Karşılaştırmalı yöntemle yapılan inceleme, Moğol yönetim anlayışının farklı coğrafyalarda nasıl uyum sağladığını ortaya koymaktadır. Sonuçlar, Moğol başarısının yalnızca askerî üstünlüğe dayanmadığını; ticaret yollarını güvence altına alma, istihbarat ağları kurma, ekonomik düzenlemeler yapma ve esnek idari politikalar geliştirme gibi çok boyutlu stratejilere dayandığını göstermektedir. Bu stratejiler sayesinde Moğol İmparatorluğu, dünya tarihinin en geniş kara imparatorluğunu kurmuş ve Avrasya'da kalıcı bir bütünleşme süreci başlatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Moğollar, Cengiz Han, Yasa, Ordu, İmparatorluk, Stratejik Genişleme

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License International License

^a Ozturkcan705@gmail.com

0000-0002-8030-4893

How to Cite: Öztürk AC (2025) The Establishment Process of the Mongol Empire and Strategic Expansion Policies, Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute, 1(1): 8-14.

Giriş

Tarih sahnesinde bazı devletler yalnızca sahip oldukları toprak büyüklüğü ile değil, siyasi organizasyon kabiliyetleri, kültürel etkileri ve dünya sistemine getirdikleri dönüşümlerle de iz bırakmıştır. Moğol İmparatorluğu, bu açıdan değerlendirildiğinde, 13. yüzyılda kurulan ve kısa sürede Asya'nın doğusundan Avrupa'nın batısına kadar geniş bir coğrafyayı etkisi altına alan dünyanın en büyük kara imparatorluğu olarak öne çıkmıştır. Kuruluş süreci itibarıyla Orta Asya'nın dağınık kabile yapısından doğmuş ancak kısa sürede merkezîyetçi bir devlet modeline evrilerek dönemin siyasi ve askerî dengelerini kökten değiştirmiştir. Moğollar, 12. yüzyılın sonlarına kadar çoğunlukla göçebe, parçalı ve sık sık birbirleriyle çatışan boylar hâlinde yaşamışlardır. Ancak bu dağınık yapı, Temuçin adlı bir liderin siyasi ve askerî dehası sayesinde hızlı bir dönüşüme uğramıştır. Temuçin'in kabileler arası dengeyi sağlama becerisi, düşmanlarını sindirme stratejisi ve adalet ilkeleri doğrultusunda inşa ettiği liderlik profili, 1206 yılında toplanan kurultayda "Cengiz Han" ünvanıyla taçlandırılmıştır. Bu olay, yalnızca bir liderin meşrulaştırılması değil, aynı zamanda bir dünya imparatorluğunun temelini atılması anlamına da gelmekteydi. Moğol İmparatorluğu'nun başarısının temelinde yalnızca savaş gücü değil, aynı zamanda stratejik yayılma politikaları da yatmaktadır. Moğollar, fethettikleri topraklarda yalnızca askerî hâkimiyet kurmakla kalmamış, aynı zamanda ticaret yollarını kontrol altına alıp ekonomik olarak merkezîleşmeyi sağlamış, hukukî düzenlemelerle iç disiplini korumuş ve çok kültürlü bir idari anlayış geliştirerek uzun ömürlü bir yönetim biçimi oluşturmuşlardır. Bu stratejik yaklaşım, yalnızca Orta Çağ'da değil, modern imparatorlukların bile benimsediği yönetim paradigmasının öncülü olmuştur. Bu bağlamda makale, Moğol İmparatorluğu'nun kuruluş sürecini ve Cengiz Han liderliğinde gerçekleştirilen siyasi birlik hareketlerini tarihsel bağlamda incelemeyi, ardından imparatorluğun farklı bölgelere yönelik gerçekleştirdiği askerî, ekonomik ve kültürel yayılma politikalarını stratejik bir bakış açısıyla analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, bu yönleriyle hem klasik tarih anlatılarına katkı sağlamayı hem de Moğolların başarılarının ardında yatan çok yönlü faktörleri bilimsel zeminde yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Kabilelerin Birliği ve 1206 Kurultayı

Cengiz Han'ın siyasi ve askerî yükselişinin dönüm noktası dağınık hâlde yaşayan Moğol kabilelerini ortak bir otorite altında birleştirme sürecidir. 12. yüzyıl sonlarında Orta Asya bozkırlarında yaşayan Merkitler, Naymanlar, Tatarlar, Tayciutlar ve Kereitler gibi kabileler hem kendi aralarında hem de çevredeki büyük siyasi güçlerle sürekli mücadele hâlindeydiler (Morgan, 2007). Bu düzensiz yapı, güçlü ve kalıcı bir merkezî otoritenin inşasını engelliyordu. Ancak Temuçin, kişisel karizması ve stratejik ittifakları sayesinde bu yapıyı değiştirmeyi başarmıştır. Cengiz Han'ın siyasi yükselişi yalnızca askerî başarılarla değil, aynı zamanda diplomatik manevralarla, ödül-ceza dengesine dayalı bir sadakat sistemiyle ve toplumsal adalet vurgusuyla gerçekleşmiştir.

Cengiz Han'ın özellikle Kereit hükümdarı Tuğrul (Ong Han) ile kurduğu ittifak, kabileler arasında meşruiyet kazanmasında etkili olmuştur (Roux, 2001). Ancak zamanla bu ittifak, güç çatışmasına dönüşmüş ve Temuçin kendi liderliğini rakiplerinden bağımsızlaştırmak zorunda kalmıştır. Camuka ile olan rekabet, bu sürecin en önemli safhalarından biridir. Camuka aristokrat soylu kökenine rağmen Temuçin kadar etkili bir kabile liderliği kuramamış, özellikle 1201 yılında Dalan Baljut Savaşı'nda uğradığı yenilgiyle otoritesini büyük ölçüde kaybetmiştir (Allsen, 2001). Bu zafer, Cengiz Han'ın kabileler arası mücadelede mutlak güç hâline gelmesini sağlamış ve siyasi birliğin kapılarını aralamıştır. 1206 yılında Onon Irmağı kıyısında toplanan büyük kurultay, Moğol siyasi tarihinde kuruluşun en önemli anıdır. Bu kurultayda Temuçin, tüm boyların temsilcilerinin kararıyla "Cengiz Han" ünvanını almış ve "Moğol İmparatorluğu" resmen kurulmuştur (Grousset, 2023). Kurultay, Moğol siyasal kültüründe yalnızca bir liderin seçimi değil, aynı zamanda devletin anayasal temelini atıldığı bir yapı olarak da işlev görmüştür. Bu kurultayda onaylanan en önemli kararlardan biri, Moğol ordusunun "onluk sistem"e göre yeniden örgütlenmesidir. Her on, yüz, bin ve on bin kişilik askerî birlikler, doğrudan Cengiz Han'a bağlı sadık komutanlara teslim edilmiştir (May, 2007). Bu sistem, savaş organizasyonunu kolaylaştırmakla kalmamış, aynı zamanda kabile aidiyetini aşarak imparatorluk düzeyinde bir bağlılık kültürü oluşturmuştur. Kurultay aynı zamanda "Yasa" ya da "Yasa-yı Cengiz Hanî" adı verilen hukukî düzenin de başlangıcıdır. Bu yasalar toplumsal düzeni sağlamak, suç ve ceza sistemini standartlaştırmak ve vergi, askerî hizmet gibi temel yükümlülükleri belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Togan, 1998). Moğol yasaları, hem göçebe geleneğe hem de devlet kurumsallaşmasına dayalı bir disiplin mekanizması yaratmıştır. 1206 kurultayı, Moğol kabilelerinin parçalı yapısından çıkıp merkezîleşmiş bir devlet yapısına geçişinin simgesidir. Cengiz Han liderliğindeki bu dönüşüm, imparatorluğun yalnızca askerî başarılarını değil, siyasi ve toplumsal sürdürülebilirliğini de mümkün kılmıştır. Moğollar artık yalnızca savaştan bir topluluk değil; yasaya dayalı, hiyerarşik ve organize bir imparatorluğa dönüşmüştür (Christian, 1998).

Moğol İmparatorluğu'nda Yasalar ve Yönetim Anlayışı

Cengiz Han, yalnızca fetihleriyle değil, aynı zamanda kurduğu hukuk ve yönetim sistemiyle de tarihsel olarak istisnai bir liderlik sergilemiştir. Moğol toplumunun parçalı yapısını bir araya getiren en önemli araçlardan biri, "Yasa" veya "Yasa-yı Cengiz Hanî" olarak bilinen, sözlü geleneklere dayanan ancak merkezî otorite tarafından düzenlenmiş olan hukuk sistemidir. Bu yasa sistemi, hem geleneksel bozkır hukukunun hem de Cengiz Han'ın reformcu anlayışının bir ürünüdür (Togan, 1998). Yasa'nın temel amacı, kabileler arasında birlik sağlamak, toplumsal düzeni tesis etmek ve savaş zamanlarında disiplinli hareket kabiliyeti oluşturmaktır. Moğol yasaları, bireylerin statülerinden bağımsız olarak cezaların uygulanmasını öngören sert ve eşitlikçi bir karakter taşımaktaydı. Hırsızlık, isyan, emirleri sorgulama, casusluk ve yalancılık gibi suçlara karşı ağır cezalar öngörülmüş; cezanın

caydırıcılığı ön planda tutulmuştur (Morgan, 2007). Aynı zamanda savaşta düşmanı terk eden ya da ganimeti paylaşmayan askerler için de infaza varan hükümler uygulanmaktaydı (May, 2007). Bununla birlikte, yasa sistemi yalnızca ceza hukuku açısından değil, sosyal yaşamın düzenlenmesi açısından da etkili olmuştur. Aile yapısı, evlilik düzeni, kadınların toplumdaki yeri, din adamlarının dokunulmazlıkları gibi konular Yasa'da özel olarak tanımlanmıştır. Moğol toplumu içerisinde kadınların sahip olduğu sosyal statü, diğer göçebe ya da yerleşik topluluklara kıyasla oldukça yüksekti. Kadınlar, özellikle hanların yokluğunda yönetimde söz sahibi olabiliyor, ordu ve diplomasi gibi alanlarda etkili roller üstlenebiliyorlardı (Roux, 2001). Cengiz Han, yönetimde meritokratik bir ilke benimsemişti. Akrabalık ilişkilerinden ziyade, sadakat ve yetenek esas alınarak görevlendirme yapılmakta, farklı etnik ve dinî gruplardan kişiler, imparatorluk bürokrasisinde yer bulabilmekteydi (Allsen, 2001). Bu anlayış, çok uluslu bir imparatorluk olan Moğol Devleti'nin istikrarlı biçimde yönetilmesini sağlamış; Çinli, Soğd, Uygur, İranlı ve Arap kökenli memurlar, çeşitli idarî birimlerde sorumluluk almıştır (Christian, 1998). Yönetim anlayışının bir diğer önemli boyutu, merkeziyetçilik ve eş zamanlı olarak yerel unsurların esnek biçimde idareye katılımı olmuştur. Cengiz Han, fethettiği bölgelerde mevcut bürokratik yapıyı tamamen ortadan kaldırmak yerine, onu Moğol sistemi ile entegre etmeyi tercih etmiştir. Yerel yöneticiler, vergi toplama ve adli görevlerde kullanılmaya devam edilmiş; bu uygulama özellikle Çin, İran ve Orta Asya bölgelerinde istikrarın korunmasına katkı sağlamıştır (Jackson, 2017). Ayrıca Moğollar, bilgi ve belge yönetimi konularında da çağının ilerisinde bir düzene sahipti. Yazı dili olarak Uygur alfabesi resmî belgelerde kullanılmaya başlanmış, ayrıca Çinli mühendisler ve kâtipler sayesinde vergi, nüfus ve ürün kayıtları titizlikle tutulmuştur (Allsen, 2001). Bu uygulamalar, hem askerî seferlerde lojistik düzeni kolaylaştırmış hem de devlet arşiv sisteminin temelini oluşturmuştur. Cengiz Han'ın yasa ve yönetim anlayışı, yalnızca bir bozkır imparatorluğunun geçici düzenlemeleri olmaktan çıkıp kalıcı ve çok katmanlı bir devlet sisteminin inşasını mümkün kılmıştır. Bu düzen, sadece Moğol İmparatorluğu'nun uzun ömürlü olmasını değil, aynı zamanda Orta Asya, Orta Doğu ve Avrupa'daki siyasal yapılar üzerinde kalıcı etkiler bırakmasını da sağlamıştır.

Moğol İmparatorluğu'nda Ordu Teşkilatı ve Sefer Hazırlıkları

Moğol İmparatorluğu'nun kısa sürede geniş bir coğrafyaya hâkim olabildiğinin temel sebeplerinden biri, iyi örgütlenmiş, disiplinli ve stratejik düşünen bir ordu yapısına sahip olmasıdır. Cengiz Han'ın kurduğu askerî sistem, sadece bozkır savaşlarına değil, yerleşik medeniyetlerin şehirlerini fethedecek düzeyde taktiksel esneklik, lojistik kabiliyet ve organizasyon gücü sunmaktaydı (May, 2007). Moğol ordusunun temeli onluk sisteme dayanmaktaydı. Bu sistemde 10 (arban), 100 (jagun), 1000 (mingghan) ve 10.000 (tümen) kişilik birlikler oluşturulmuş; her bir birimin başına, sadakat ve yeteneği ile öne çıkan komutanlar getirilmiştir

(Morgan, 2007). Bu yapı sayesinde hem merkezî otoriteye mutlak bağlılık sağlanmış hem de savaş esnasında hızlı karar alma ve uygulama kabiliyeti geliştirilmiştir. Komutanların görevden alınması ya da terfisi yalnızca Cengiz Han'a bağlıydı. Bu durum askerî yapının istikrarını ve liyakat esaslı işleyişini garanti altına alıyordu. Moğol ordusu, geniş coğrafyalarda uzun süreli seferler düzenleyebilecek askerî kapasiteye sahipti. Her asker birden fazla at kullanmakta, böylece hızlı hareket kabiliyeti korunmaktaydı. Aynı zamanda sefer bölgelerinde yerel kaynakların kullanılması için keşif kolları önceden gönderilmekteydi (Allsen, 2001). Haberleşme ağı ise "Yam" adı verilen posta istasyonları sistemiyle sağlanmış, bu istasyonlar arasında hızlı at değişimleri ile haberler merkez komuta birimine ulaştırılmıştır (Jackson, 2017). Bu sistem, sadece haberleşme değil, erzak, ikmal ve asker sevkıyatı gibi stratejik ihtiyaçlar için de kullanılmıştır. Moğolların sefer başarısının en önemli bileşenlerinden biri ise gelişmiş istihbarat sistemidir. Sefer öncesinde bölgede görev yapan tüccar kılığındaki casuslar, yerleşim yerlerinin topoğrafik özellikleri, garnizonların sayısı, ekonomik kaynaklar ve halkın yapısı hakkında bilgi toplamaktaydı (May, 2007). Ayrıca daha önce teslim olan halklar içerisinde seçilen kılavuzlar, sefer boyunca birliklere yön vermektedir. Bu yönüyle Moğollar, savaşın yalnızca fiziksel değil, bilgi temelli bir süreç olduğunun farkındaydılar. Cengiz Han, askerî disiplini sağlamak adına oldukça sert kurallar benimsemiştir. Emirlerin sorgulanması, savaş sırasında kaçma, ganimet paylaşımında adaletsizlik gibi durumlar ağır şekilde cezalandırılmıştır (Togan, 1998). Bununla birlikte, başarının ödüllendirilmesi ve sadakatin yükselme fırsatına dönüşmesi, ordu içinde motivasyonu artırmıştır. Orduda yalnızca soylular değil, halktan kişiler de yüksek rütbeli görevlere gelebilmekteydi. Bu meritokratik yaklaşım, komutan kadrolarının beceri temelli oluşmasını sağlamış ve Moğol ordusunun başarısını pekiştirmiştir (Christian, 1998).

Moğol İmparatorluğu'nda İdari Yapılanma ve Bürokrasi

Moğol İmparatorluğu'nun tarih sahnesindeki başarısı yalnızca askerî fetihlerle sınırlı değildir. Devletin uzun süreli varlığını mümkün kılan en önemli unsurlardan biri, Cengiz Han ve haleflerinin inşa ettiği merkezî idari yapı ve etkili bürokratik sistem olmuştur. Bu yapı, imparatorluğun geniş topraklarında adaletin, verginin ve siyasî istikrarın sağlanmasında kritik rol oynamıştır (Allsen, 2001). Moğol İmparatorluğu'nda en yüksek siyasî otorite "Büyük Han"dı. Cengiz Han'dan itibaren bu ünvan, yalnızca soy hakkı ile değil, aynı zamanda kurultayda alınan kararlarla da meşruiyet kazanmaktaydı. Han, sadece ordunun değil aynı zamanda yasaların, mülklerin, diplomatik ilişkilerin ve atamaların da nihai karar vericisiydi (Morgan, 2007). Han'ın çevresinde "nöker" adı verilen sadık danışmanlar bulunur, karar alma süreçlerinde bu elit çevrenin görüşleri dikkate alınır. Moğollar fethettikleri bölgelerde yerel yönetimleri tümüyle yok etmek yerine, onları denetim altına alarak sisteme entegre etmeyi tercih etmişlerdir. İran, Çin ve Anadolu gibi bölgelerde var olan bürokratik gelenekler korunmuş; bu bölgelerdeki aristokrat ve eğitilmiş sınıflar yeni idari düzen içinde görev almıştır (Jackson, 2017). Böylelikle yerel halkın

tepkisi azaltılmış, aynı zamanda idari işleyişte süreklilik sağlanmıştır. Moğollar sözlü kültüre sahip bir toplum olmasına rağmen, devlet yönetiminde yazılı belgeleri sistematik şekilde kullanmaya özen göstermiştir. Özellikle Uygur alfabesi, resmî belgelerde tercih edilen yazı sistemi hâline gelmiştir (Christian, 1998). Farklı bölgelerde çok dilli kâtipler istihdam edilmiş; Çinli, Soğd, Uygur ve İranlı yazıcılar vergi kayıtları, emirnameler ve diplomatik mektupların hazırlanmasında görev almıştır. Bu çok dillilik, Moğol idaresinin esnekliğini ve farklı kültürleri yönetim sistemine dâhil etme kabiliyetini göstermektedir (Roux, 2001). Moğol İmparatorluğu'nda ekonomik kaynakların merkezi kontrolü, yönetimin sürdürülebilirliği açısından hayati öneme sahiptir. Nüfus sayımları ve arazi tespitleri sonucunda elde edilen verilere göre vergilendirme yapılır; tarım, hayvancılık, zanaatkarlık ve ticaretten düzenli gelir toplanırdı (Amitai, 2007). Vergiler yalnızca ekonomik fayda amacıyla değil, aynı zamanda halkı kayıt altına almak ve imparatorluk içindeki denetimi pekiştirmek için de önemliydi. Yerel vergiler çoğu zaman kendi halkından kişilerden seçilerek sosyal uyum korunmaya çalışılmıştır. Moğollar farklı dilleri konuşan, farklı din ve etnik gruplara mensup toplumları yönetme konusunda yüksek derecede esneklik göstermiştir. Resmî belgelerde çoğu zaman birden fazla dilde metin hazırlanmakta; Budist, Müslüman, Hristiyan ve Şamanist unsurların temsil edilmesine özen gösterilmekteydi (Allsen, 2001). Bu yaklaşım, yalnızca yönetim kolaylığı sağlamamış, aynı zamanda Moğol İmparatorluğu'nun çok kültürlü bir siyasi yapı olarak varlığını sürdürmesini kolaylaştırmıştır. Cengiz Han ve haleflerinin kurduğu idari yapı, klasik göçebe devlet modelinin çok ötesine geçerek merkeziyetçi ve çok uluslu bir imparatorluk mekanizması inşa etmiştir. Bu sistem, farklı etnik ve kültürel grupların birlikte ve barış içinde yönetilebildiği nadir tarihsel örneklerden biri olarak dikkat çekmektedir. İdari esneklik, çok dillilik ve liyakate dayalı atama politikaları imparatorluğun siyasi istikrarını uzun vadeli olarak koruyan temel faktörler olmuştur.

Moğol İmparatorluğu'nun Stratejik Yayılma Politikaları

Moğollar, yayılma politikalarında Orta Asya'nın bozkır ekolojisini bir avantaj olarak kullandılar. Bozkırın sunduğu geniş otlaklar, hızlı hareket edebilen süvari birlikleri için uygun bir zemin sağlıyordu. Moğolların Gizli Tarihi, Cengiz Han'ın askerî seferlerini planlarken coğrafi koşulları dikkatle değerlendirdiğini aktarmaktadır. Öte yandan, Rubruck'un seyahatnamesi de Moğol ordularının farklı iklim bölgelerine uyum sağlama esnekliğini özellikle vurgulamaktadır (Rubruck, 1990). Moğol ordusu, onluk sisteme dayalı örgütlenme modeliyle tarihte benzeri görülmemiş bir disiplin sergilemiştir. Moğol askerlerinin sıkı bir hiyerarşi altında hareket ettiğini ve disiplinsizlik durumunda ağır cezaların uygulandığını belirtmektedir (Cüveyni, 2020). Ayrıca, Moğolların kuşatma tekniklerinde Çin'den devraldıkları mühendislik yöntemlerini kullandıkları anlaşılmaktadır. (May, 2007) Moğol İmparatorluğu'nun kısa sürede dünya tarihinin en büyük kara imparatorluğu hâline gelmesinin arkasında yalnızca güçlü bir ordu değil, aynı zamanda planlı, çok yönlü ve esnek stratejik yayılma politikaları yer almaktadır. Plano Carpini ise (1996), Moğol ordularının

sistemli keşif seferleri ile düşmanlarının zayıf noktalarını önceden belirlediğini ifade eder. Moğol yayılması yalnızca askerî bir amaç gütmemiş, aynı zamanda İpek Yolu ticaretinin güvenliği temel bir strateji olmuştur. Marco Polo ise (2020), Moğol hâkimiyetinde ticaretin geliştiğini, kervanların güvenle seyahat edebildiğini vurgular. (Ögel, 2001), Kubilay Han döneminde vergilendirme sisteminin düzenlendiğini, kervansaray ağının genişletildiğini ve devlet gelirlerinin büyük ölçüde ticaretten sağlandığını kaydetmektedir. Bu politikalar, Moğol yönetiminin ekonomik kalkınmayı askerî başarıyla bütünleştirdiğini göstermektedir. Moğol İmparatorluğu'nun en dikkat çekici yönlerinden biri, istihbarat ağıdır. Câmîu't-Tevârîh (2013), Moğolların "yam" adı verilen posta ve istihbarat sistemini kurduğunu ve bunun merkez ile uç bölgeler arasında hızlı iletişimi sağladığını belirtir. Cengiz Han'ın ilk büyük seferi Çin'in kuzeyinde hüküm süren Jin Hanedanlığı olmuştur. Jin topraklarının zenginliği ve Çin'in yerleşik yapısı, Moğollar açısından hem ekonomik hem de stratejik bir cazibe merkeziydi (Morgan, 2007). 1211 yılında başlatılan ve 1215'te Pekin'in (Zhongdu) kuşatılıp alınmasıyla sonuçlanan bu sefer, Moğolların kuşatma teknolojisi ve askerî disiplini açısından bir dönüm noktasıdır. Çin'den alınan ganimetler, esir mühendisler ve teknik bilgi ilerleyen yıllarda diğer bölgelerdeki seferlerde de büyük avantaj sağlamıştır (Allsen, 2001). Jin Hanedanlığı'nın çöküşüyle birlikte Moğollar, Doğu Asya'da kalıcı hâkimiyet kurmaya başlamış ve Yuan Hanedanlığı'nın kuruluşuna zemin hazırlamıştır. Moğolların batıya yönelmesinde en önemli etkenlerden biri, 1218 yılında Harzemşahlar ile yaşanan diplomatik krizin savaşa dönüşmesidir. Otrar şehrinde Moğol tüccarlarının öldürülmesi ve ardından Cengiz Han'ın gönderdiği elçilerin infaz edilmesi, Moğollar için savaş gerekçesi olmuştur (Jackson, 2017). 1219 yılında başlayan Harzemşah Seferi; Buhara, Semerkand, Nişabur ve Merv gibi büyük şehirlerin hızla düşmesiyle sonuçlanmış, Moğollar bu bölgelerde hem askerî güç hem de psikolojik üstünlük kurmuştur. Sefer süresince uygulanan taktikler, sahte geri çekilme, bölme ve kuşatma gibi karmaşık savaş stratejilerinden oluşmuştur (May, 2007). Bu sefer yalnızca bir askerî zafer değil, aynı zamanda İpek Yolu üzerindeki kontrolün de kazanımı anlamına gelmiştir. Güney Kafkasya, Anadolu ve Avrupa Seferleri, Moğol İmparatorluğu'nun stratejik yayılma politikasında yalnızca doğu ve Orta Asya ile sınırlı kalmamış, kısa sürede Güney Kafkasya, Anadolu ve Avrupa içlerine kadar uzanan geniş bir coğrafyayı kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu genişleme, Moğolların yalnızca askerî gücünü değil, aynı zamanda diplomasi, istihbarat, baskı ve entegrasyon stratejilerini nasıl etkili kullandığını da gözler önüne sermektedir (Jackson, 2017). Güney Kafkasya Seferleri ve Hazar Geçişi Cengiz Han döneminin sonlarına doğru yaşanmıştır. Moğollar Hazar Denizi'nin doğusundan batıya geçerek Güney Kafkasya'ya yönelmiş, bu bölgedeki ilk büyük çatışmalar 1220'lerde başlamıştır. Gucristan Krallığı, Moğollar tarafından hızlı ve sistematik saldırılarla mağlup edilmiştir. Aynı dönemde Ermenistan, Arran ve Derbent gibi stratejik geçitler de Moğolların kontrolüne geçmiştir (Amitai, 2007). Moğollar bu sefer sırasında bölgedeki yerel feodal yapıları analiz ederek kimlerle çatışacaklarını, kimlerle ittifak kurabileceklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca Doğu Anadolu'da ilhanlıların hâkimiyetine (Abdulkadir Yuvalı, İlhanlı Tarihi) giden süreç de bu seferlerle başlamıştır (Roux, 2001). Anadolu Selçuklularına karşı Köseadağ seferi, Moğolların

Anadolu'ya doğrudan müdahalesi, 1243 yılında gerçekleşen Köseadağ Savaşı ile zirveye ulaşmıştır. Bu savaşta, Baycu Noyan komutasındaki Moğol ordusu, Türkiye Selçuklu Devleti'ni ağır bir yenilgiye uğratmış ve Sultan II. Gıyaseddin Keyhusrev döneminde Anadolu yarı-bağımsız bir ilhanlı eyaleti hâline gelmiştir (Sevim, 1999). Köseadağ Savaşı, yalnızca siyasi bir çöküş değil, aynı zamanda Anadolu'daki Türk beyliklerinin ortaya çıkış sürecini de hızlandıran bir dönüm noktası olmuştur. Moğollar bu bölgede doğrudan yerleşik hâle gelmemiş, yerel idarecilere bağlı ancak vergiye dayalı bir hâkimiyet kurmuştur (Jackson, 2017). Batıya yönelik en büyük harekât, Cengiz Han'ın torunu Batu Han önderliğinde gerçekleşmiştir. 1236 yılında başlayan bu büyük sefer, 1241 Mohi (Macaristan) ve Liegnitz (Polonya) savaşlarında büyük zaferlerle sonuçlanmıştır. Moğol orduları Kiev'i yıkarak Doğu Avrupa'ya derinlemesine ilerlemiş ancak Ögeday Han'ın ölüm haberi üzerine kurultaya katılmak için sefer yarıda kesilmiştir (May, 2007). Bu seferlerin sonucunda 1242'de Altın Orda Devleti kurulmuş, bu yapı hem Rus knezliklerini hem de Karadeniz'in kuzeyindeki bozkır halklarını Moğol denetimine almıştır (Christian, 1998). Altın Orda, Moğol yönetimi altında hem İslamlaşma hem de Rusya'nın siyasi yapısının şekillenmesinde derin etkiler bırakmıştır. Moğol İmparatorluğu'nun yalnızca toprak kazanma ya da düşmanı yok etme amacı taşıyan klasik fetih anlayışından farklı bir mantık üzerine kurulmuştur. Cengiz Han ve halefleri, fethettikleri her bölgeyi bir ekonomik merkez, stratejik kavşak ya da siyasi denge unsuru olarak değerlendirmişlerdir (Allsen, 2001). Bu bağlamda yayılmacılık, askerî zorunluluktan çok bütüncül bir devlet politikası hâlini almıştır. Moğol fetihlerinin ekonomik temelini, büyük oranda ticaret yollarının denetimi oluşturmuştur. Özellikle Çin, Orta Asya, İran ve Anadolu üzerinden geçen İpek Yolu, hem doğu-batı arasındaki mal akışının hem de kültürel etkileşimin ana hattıydı. Harzemşahlar'ın ortadan kaldırılmasıyla, bu güzergâhın büyük bir kısmı Moğolların eline geçmiş; tüccarların güvenliğini sağlamak amacıyla koruma birlikleri, posta istasyonları (yam) ve vergi teşvikleri geliştirilmiştir (Jackson, 2017). Bu dönemde Orta Asya ile Avrupa arasında daha önce görülmemiş düzeyde güvenli ticaret ortamı oluşturulmuş, bu sürece literatürde "Pax Mongolica" (Moğol Barışı) adı verilmiştir. Tüccarlar, din adamları, diplomatlar ve bilim insanları bu barış ortamı sayesinde büyük coğrafi mesafeleri geçebilmiş, ekonomik canlılık imparatorluk sınırları boyunca yayılmıştır (May, 2007). Moğollar, fethettikleri bölgelerdeki doğal ve beşerî kaynakları doğrudan yağmalamak yerine, onları vergilendirme yoluyla uzun vadeli gelire dönüştürmeyi tercih etmiştir. Nüfus sayımları, mülk kayıtları ve üretim tespitleri yapılarak bölgelerin ekonomik potansiyeli belirlenmiş; bu veriler merkezî otoriteyle paylaşılmıştır (Amitai, 2007). Bu sistem, özellikle İran ve Çin'de, karmaşık bürokratik yapıların işleyişine zarar vermeden Moğol hâkimiyetinin kurulmasını sağlamıştır. Yerel idarecilerin görevde tutulması, halkın günlük yaşamına müdahale edilmemesi ve tarım-göçebe dengelerinin korunması gibi uygulamalar, ekonomik istikrarın sürdürülmesine olanak tanımıştır (Christian, 1998). Moğol yayılmacılığının önemli hedeflerinden biri de jeopolitik denge kurmaktır. Cengiz Han, rakip güçlerin birbiriyle ittifak kurmasını önlemek amacıyla ardışık ve hızlı fetihler yaparak kuşatma stratejisi izledi. Örneğin Harzemşahlar, (Atalay, B. 2016) Doğu Avrupa ve Çin

gibi farklı coğrafyalara aynı anda askerî baskı uygulanmasını, düşman güçlerin birleşmesini engellemiş; böylece bölgesel ittifaklar zayıflatılmıştır (Morgan, 2007). Ayrıca Moğollar, bazı bölgeleri sadece nötr tampon alanlar olarak kullanmayı tercih etmiş; doğrudan yönetim kurmadan, bu bölgeler üzerinden kontrol sağlamıştır. Anadolu'daki bazı beyliklerin yarı-özerk statüde tutulması ya da Rus knezliklerinin iç işlerine doğrudan karışılmaması, bu politikanın örneklerindendir (Roux, 2001).

Sonuç

Moğol İmparatorluğu, 13. yüzyıl dünya siyasetinde kısa sürede yükselmiş; siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel yapılarıyla yalnızca kendi dönemini değil, sonraki yüzyılların da siyasal paradigmasını etkilemiş böylece tarihsel bir güç odağı olarak öne çıkmıştır. Bu makalede ayrıntılı biçimde analiz edilen kuruluş süreci, Cengiz Han'ın liderliğinde gerçekleştirdiği siyasi birlik, yasa sistemi ve yönetim anlayışı; imparatorluğun başarısının yalnızca fetihlerle açıklanamayacak kadar derin yapısal temellere sahip olduğunu göstermektedir. Temuçin'in 1206 yılında "Cengiz Han" ünvanını alarak Moğol kabilelerini bir araya getirmesi, sadece bir kabile konfederasyonunun kurulması değil; aynı zamanda bir imparatorluk ideolojisinin ve siyasi modelin doğuşu olmuştur. Bu model meritokrasiye dayalı bürokratik yapı, yasaların tüm topluluklara eşit uygulanması, merkeziyetçi fakat esnek yönetim anlayışı ve çok kültürlü bir siyasi aklın varlığı ile dikkat çeker. Moğolların stratejik yayılma politikaları, planlı ve çok yönlüydü. Çin'den Avrupa içlerine kadar uzanan geniş coğrafyada uygulanan bu politikalar; sadece askerî zaferler elde etmeyi değil, aynı zamanda ticaret yollarını kontrol etmeyi, yerel halklarla iş birliği yapmayı, bölgesel güç dengelerini dönüştürmeyi ve kültürel etkileşimi yönlendirmeyi hedeflemiştir. Moğollar istilacı bir güçten çok, dönüştürücü ve yeniden yapılandırıcı bir imparatorluk projesinin uygulayıcıları olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. İmparatorluğun doğrudan işgal ettiği alanlarda uygulanan vergi sistemleri, istihbarat ağı, Yam posta sistemi ve yerel bürokrasinin entegrasyonu, Moğolların yüksek organizasyon kapasitesini ortaya koymaktadır (May, 2007). Ayrıca fethedilen bölgelerdeki yerel unsurların yönetime dâhil edilmesi, hem direnişi azaltmış hem de farklı kültürleri içeren bir siyasal yapılanmanın önünü açmıştır. Bu bağlamda Moğol yönetimi, Orta Çağ'ın klasik devlet modellerinden ayrılarak modern anlamda bir sistem imparatorluğu karakteri kazanmıştır. Moğol İmparatorluğu'nun. Başarısının arkasında, yalnızca güçlü bir ordu ya da karizmatik bir lider değil; uzun vadeli stratejik düşünce, hukuk temelli iç düzen, çok yönlü diplomatik yetenekler ve pragmatik yönetim anlayışı bulunmaktadır. Bu yapılar, Moğolların sadece kısa süreli bir askerî üstünlük kurmalarını değil, kalıcı siyasi, ekonomik ve kültürel etkiler bırakmalarını da mümkün kılmıştır. Sonuç olarak, Moğol İmparatorluğu'nun kuruluş süreci ve stratejik yayılma politikaları, sadece Orta Çağ Asya tarihi açısından değil imparatorlukların yönetim pratikleri, güç projeksiyon stratejileri ve kültürel bütünleşme modelleri açısından da çağdaş tarih yazımında örnek teşkil eden bir nitelik taşımaktadır. Bu yönüyle Moğollar, tarihin en yıkıcı değil; aynı zamanda en yapıcı ve kurucu siyasi aktörlerinden biri olarak değerlendirilmelidir.

Extended Summary

This study investigates the foundation and strategic expansion of the Mongol Empire, which emerged in the early 13th century as the most expansive contiguous empire in history. The aim is to understand how Chinggis Khan and his successors unified diverse steppe tribes, built a centralized administration, and designed multi-dimensional policies that enabled domination over territories stretching from China to the Black Sea within a remarkably short time. The research emphasizes that Mongol expansion cannot be reduced to sheer military superiority; instead, it was supported by a combination of geographical advantages, economic integration, intelligence networks, and flexible governance. By examining these factors together, the study seeks to explain why the Mongol Empire was able not only to conquer but also to sustain authority across Eurasia. The study employs a historical-analytical method based on both primary and secondary sources. Core primary texts include *The Secret History of the Mongols*, Rashid al-Din's *Jami' al-Tawarikh*, Juvayni's *Tarikh-i Jahan-Gusha*, and European eyewitness accounts such as those of Plano Carpini and William of Rubruck. These texts provide first-hand information about political institutions, military organization, and the cultural perceptions of contemporaries. Secondary scholarship—particularly Turkish historiography (Ögel, Kafesoğlu, İnalçık) and international works (Morgan, Allsen, Jackson)—has been used to frame the analysis within modern debates. The methodology combines comparative historical reading with regional case studies, analyzing how Mongol expansion strategies differed in China, Iran, the Caucasus, Anatolia, and Eastern Europe. In addition, the study applies an institutional approach to examine legal norms (Yasa), communication systems (Yam), and taxation policies that underpinned the empire's cohesion. The findings indicate that the Mongol Empire's strategic expansion was based on a holistic and multi-layered model: The Mongols utilized the ecological environment of the steppe to maximum advantage. The mobility of horse-archers, sustained by extensive pasturelands, enabled rapid and long-distance campaigns. More importantly, they adapted to diverse geographies: the deserts of Central Asia, the mountains of the Caucasus, and the river systems of Eastern Europe. Geography was not a limitation but a strategic variable actively manipulated by the Mongols. The decimal (onluk) system structured the army into hierarchical yet flexible units. This organization ensured discipline and readiness while enabling large-scale coordination. Siege technologies borrowed from China allowed the Mongols to capture fortified urban centers such as Zhongdu (Beijing) and Baghdad. Reconnaissance missions and intelligence gathering prior to battles significantly enhanced tactical efficiency. Expansion was linked to securing trade networks. By stabilizing the Silk Road, establishing caravanserais, and providing safe-conducts for

merchants, the Mongols created unprecedented conditions for economic integration. Taxes and tributes were carefully calculated, and in some regions, like Iran, agricultural production was reorganized to secure imperial revenues. The economic policy reveals the Mongols as not only conquerors but also pragmatic administrators who valued commerce. The Yam postal system provided fast communication across vast distances, enabling central authority to remain connected with frontier regions. Espionage was institutionalized, ensuring that campaigns were based on accurate geographic and political information. This system gave the Mongols a significant advantage in anticipating threats and opportunities. Highlight the Mongols' flexibility. In China, they established the Yuan dynasty and integrated Confucian administrative traditions. In Iran, Hülegü created the Ilkhanate, blending Mongol military authority with Persian bureaucratic expertise. In the Caucasus and Anatolia, Mongol policies focused on controlling strategic mountain passes and trade hubs like Tabriz and Erzurum, ensuring access to both the Silk Road and Mediterranean routes. In Rus' and Eastern Europe, direct occupation was avoided; instead, indirect control was imposed through tribute collection. This adaptability underlines that Mongol expansion was not monolithic but regionally tailored. The study concludes that the Mongol Empire's global success was not a result of brute force alone but rather of comprehensive strategies integrating military, geographic, economic, and administrative dimensions. This multi-faceted approach explains why the Mongols were able to construct the largest contiguous empire in less than a century. Furthermore, their rule ensured the flourishing of long-distance trade, the circulation of ideas, and the transmission of technology across continents. This interconnectedness—later termed the Pax Mongolica—created the foundation for an early form of globalization. The Mongols facilitated not only the movement of goods but also the exchange of religions, scientific knowledge, and artistic traditions. Their intelligence and postal systems prefigured early forms of state communication, while their tolerance toward diverse faiths fostered relative cultural stability in conquered regions. The Mongol case demonstrates that pre-modern empires could achieve global integration through pragmatic and adaptable policies. By combining conquest with governance, coercion with diplomacy, and mobility with institutionalization, the Mongol Empire left a legacy that shaped Eurasian history well beyond its political decline.

Kaynaklar

- Altan, A. (2009). *Cengiz Han ve Moğollar: Asya'nın demir fırtınası*. Timaş Yayınları.
- Altuntek, M. (2021). *Moğol İmparatorluğu ve İlhanlılar döneminde ticaret ve vergilendirme*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Amitai, R. (2007). Moğolların İslam ülkelerindeki etkisi. M. S. Kılıç (çev.). Yeditepe Yayınları.
- Atalay, B. (2016). Cengiz Han döneminde Moğolların hukuk sistemi ve yasa uygulamaları (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi).
- Bayur, Y. H. (1987). Hindistan Tarihi: Büyük Moğol İmparatorluğu. Türk Tarih Kurumu
- Cahen, C. (2001). İslamiyet ve Türkler (1071-1328). Y. Demir (çev.). Eren Yayıncılık.
- Christian, D. (1998). A history of Russia, central Asia and Mongolia: Volume I. Blackwell.
- Cüveynî Alaaddin Ata Melik. Tarih-i Cihan Güşa. Türk Tarihi Kurumu Yayınları.
- Durmuş, A. (2014). Moğolların idari ve askerî teşkilatı: Cengiz Han'dan İlhanlılara. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Ergin, M. (1986). Türk dünyası tarihi. Boğaziçi Yayınları.
- Gömeç, S. (2005). İslamiyetten önce Türkler. Berikan Yayınları.
- Grousset, R. (1970). The empire of the steppes. N. Walford (Trans.). Rutgers University Press.
- Gündoğdu, A. (2018). Moğolların Anadolu seferleri ve Köseadağ Savaşı. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 115(2), 85-106.
- İnalçık, H. (2003). Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu üzerine araştırmalar I. İş Bankası Yayınları.
- Jackson, P. (2017). Moğollar ve İslam dünyası: Fetihten dönüşüme. E. Ayan (çev.). Kronik Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1988). Türk milli kültürü. Ötüken Neşriyat
- Köymen, M. A. (1992). Selçuklu Devri Türk Tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- May, T. (2007). Moğol savaş sanatı. N. Doğan (çev.). Kastaş Yayınları.
- Melikoff, I. (1999). İslam dünyasında Moğollar. G. Üner (çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Morgan, D. (2007). Moğollar. A. Çakmak (çev.). Kabalıcı Yayınları.
- Nassiri, S. (2005). Cihan Fatihi Hülagu Han. M. S. Kılıç (çev.). Yeditepe Yayınları.
- Ögel, B. (2001). İslamiyetten önce Türk kültür tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ögel, B. Cengiz Han ve Moğol İmparatorluğu. Bilge Kültür Yayınları.
- Roux, J. P. (2001). Moğol İmparatorluğu tarihi. A. Kazancıgil (çev.). Kabalıcı Yayınları.
- Sağ, A. (2012). Moğolların kültürel mirası ve Türk-İslam dünyasına etkileri (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi).
- Sevim, A. (1999). Selçuklu devletleri tarihi: Siyaset, teşkilat, kültür. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sinor, D. (2000). Orta Asya'da Türk-Moğol etkileşimi. M. Karabacak (çev.). Bilge Kültür Sanat.
- Taşagıl, A. (2013). Orta Asya Türk tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Temir, A. (2020). Moğolların gizli tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Togan, Z.V. (2000). Moğollar zamanında Türkiye. Enderun Kitabevi.
- Turan, O. (1993). Selçuklular zamanında Türkiye. Boğaziçi Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Anadolu beylikleri ve Akkoyunlu-Karakoyunlu devletleri. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Üçok, B., & Zühtü, Y. (1985). Türk tarihi II: Orta Çağ. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Vural, M. (2011). İlhanlıların Anadolu'ya etkileri ve Türk beyliklerinin ortaya çıkışı. Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 3(1), 45-66.Yayınları.
- Yıldız, M. (2005). Moğollar ve Türkler: Etkileşim ve dönüşüm süreci. Tarih ve Medeniyet Dergisi, 8(2), 112-132.
- Yuvalı, A. (2013). İlhanlı tarihi. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Zimonyi, I. (2016). Moğollar döneminde Macaristan ve Orta Avrupa. Akıl Fikir Yayınları.

Ansiklopedi ve Sözlükler:

- TDV İslam Ansiklopedisi (1990-2020). Cengiz Han, İlhanlılar, Moğollar maddeleri. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Türk Ansiklopedisi (1966). Cengiz Han, Moğollar, Yasa maddeleri. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute

| scusbed.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2025

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

The Land of Ashâb-ı Khef: Afşin

Ahmet Tambay^{1,a,*}, Yeliz Kantar^{2,b}¹Afşin Vocational School, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Kahramanmaraş/Afşin, Türkiye²Afşin Vocational School, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Kahramanmaraş/Afşin, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 31/07/2025

Accepted: 15/09/2025

ABSTRACT

Ashâb-ı Khef is considered a shared mythological element in Islam, Christianity, and Judaism. While various claims exist worldwide and in various regions of Türkiye regarding the refuge of Ashâb-ı Khef, the district of Afşin is considered a prominent center in this debate due to its historical data and strong narratives. This study aims to examine the historical and cultural identity of Afşin, which is believed to have hosted Ashâb-ı Khef, based on Ottoman archival sources. Regarded as a religious and spiritual center in the Islamic world, particularly within Anatolia, Ashâb-ı Khef finds a tangible spatial manifestation through Afşin. The administrative, economic and social dimensions of the Ashab-ı Khef Complex are revealed by examining the decrees, foundation charters, census books, imperial registers and yearbooks in the Ottoman archive records. These documents indicate that the site functioned not only as a place of pilgrimage but also as a religious and social center supported by foundation revenues and fulfilling social functions. The study reveals the strategic, cultural, and religious significance of Afşin during the Ottoman period, while also emphasizing its historical continuity in terms of today's local identity and tourism potential. Thus, the research examines the reflections of the Ashâb-ı Khef narrative in Anatolian social memory from a holistic perspective, drawing on historical data and international literature.

Keywords: Ashâb-ı Khef, Afşin, Ottoman, Abrahamic Religions

Diyar-ı Ashâb-ı Khef: Afşin

Süreç

Geliş: 31/07/2025

Kabul: 15/09/2025

Öz

Ashâb-ı Khef, İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilikte müşterek bir mitolojik unsur olarak kabul edilmektedir. Dünya genelinde ve Türkiye'nin farklı bölgelerinde Ashâb-ı Khef'in sığınağına dair çeşitli iddialar bulunmakla birlikte, Afşin ilçesi sahip olduğu tarihî veriler ve güçlü rivayetler dolayısıyla bu tartışmada öne çıkan merkezlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, Osmanlı arşiv belgelerinden hareketle, Ashâb-ı Khef'e ev sahipliği yaptığı kabul edilen Afşin'in tarihî ve kültürel kimliğini incelemeyi amaçlamaktadır. İslâm dünyasında ve bilhassa Anadolu coğrafyasında dinî-manevî bir merkez olarak önem atfedilen Ashâb-ı Khef, Afşin üzerinden somut bir mekânsal karşılık bulmuştur. Osmanlı arşiv kayıtlarında yer alan fermanlar, vakfiyeler, tahrir defterleri, mühimme defterleri ve salnameler incelenerek Ashâb-ı Khef Külliyesi'nin idari, iktisadi ve sosyal boyutları ortaya konulmaktadır. Bu belgeler, söz konusu mekânın yalnızca bir ziyaretgâh olarak değil, aynı zamanda vakıf gelirleriyle desteklenen ve toplumsal işlevler üstlenen bir dinî-sosyal merkez olarak faaliyet gösterdiğini belirtmektedir. Çalışma, Afşin'in Osmanlı döneminde sahip olduğu stratejik, kültürel ve dinî önemini ortaya koyarken, aynı zamanda günümüz yerel kimliği ve turizm potansiyeli açısından tarihsel sürekliliği de vurgulamaktadır. Böylelikle araştırma, tarihsel veriler ve uluslararası yazın ışığında Ashâb-ı Khef anlatısının Anadolu'daki toplumsal hafızadaki yansımalarını bütüncül bir perspektifle ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ashâb-ı Khef, Afşin, Osmanlı, Semavi Dinler

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License International License

a ahmettambay@ksu.edu.tr

b 0000-0003-0635-9180

b ykantar@ksu.edu.tr

b 0000-0002-1037-5549

How to Cite: Tambay A ve Kantar Y (2025) The Land of Ashâb-ı Khef: Afşin, Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute, 1(1): 15-27.

Giriş

Ashâb-ı Khef anlatısı, tarihsel süreç boyunca farklı dinî gelenekler tarafından sahiplenilmiş ve çeşitli kültürel bağlamlarda yeniden yorumlanmıştır. Hristiyanlık literatüründe Efes'in Yedi Uyuyanları adıyla anılan bu motif, erken dönem kilise kaynakları ve Bizans kroniklerinde geniş yer bulmuştur (Sümer, 1989, ss. 23-24). İslâm dünyasında ise Kur'ân-ı Kerim'in Khef Sûresi'nde kutsiyet atfedilerek teolojik ve mistik bir içerik yeniden inşa edilmiştir (Khef, 9-26). Bu çerçevede söz konusu kıssa, dinler tarihi ve mukayeseli teoloji açısından ortak bir hafıza mekânı niteliği taşımaktadır (Karaoğlu, 2019, s. 13).

Modern akademik yazında Ashâb-ı Khef konusu değişik disiplinlerin inceleme alanı olmuştur. Louis Massignon ve Ignazio Guidi gibi araştırmacılar, el yazmalarını inceleyerek kıssanın Hristiyanlık ile İslamiyet arasındaki geçiş noktalarını vurgulamıştır (Marco, 2023, s. 66; Spisa vd., 2023, s. 129). Türk tarihçiliğinde ise tarih yazını alanında öne çıkan Halil İnalcık, Ömer Lütfi Barkan ve Ahmet Yaşar Ocak gibi birçok tarihçi Anadolu'nun İslâmlaşma sürecinde Ashâb-ı Khef ve buna benzer kutsal mekânların Osmanlı'daki vakıf sistemi, halk inançları ve yerel kutsallıkların idari-sosyal yapı içindeki yerini tartışmışlardır. Afşin bağlamında yapılan saha çalışmalarında ise külliye'nin mimarî özellikleri, Selçuklu ve Osmanlı taşra inşa faaliyetleriyle irtibatlandırılmış; toponomik (yer adı bilimi) araştırmalarla bölgenin çok katmanlı tarihî kimliği ortaya konulmuştur¹.

Bu çalışmanın yöntemi belge analizi ve metinler arası karşılaştırmalara dayanmaktadır. Öncelikle Osmanlı arşiv vesikaları, vakfiyeler ve salnâmeler incelenerek, Ashâb-ı Khef külliyesinin idari-mali yapısı, görevlileri ve vakıf düzeni ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra Kur'ân tefsirleri, Hristiyan metinleri ve erken dönem literatür taranarak, kıssanın dinî-teolojik bağlamı karşılaştırmalı bir yöntemle ele alınmıştır. Mimari kalıntılar ve yerel sözlü kültür ürünleri ise etnografik, tarihî ve coğrafi analiz bağlamında değerlendirilmiştir. Böylelikle çalışma hem yazılı kaynaklara hem de mekânsal/maddi verilere yaslanan disiplinler arası bir yaklaşım sergilemektedir.

Makalenin temel amacı; Ashâb-ı Khef'in Afşin merkezli tarihsel-teolojik konumunu ortaya koymak, Osmanlı taşrasında vakıf olarak nasıl kurumsal bir kimliğe sahip olduğunu açıklamak ve nihayetinde bu çok katmanlı anlatının Anadolu kültürel mirasındaki sürekliliğini gözler önüne sermektir.

Çalışmanın temel dayanağı Osmanlı arşiv vesikaları olmuştur. Araştırma planlanırken Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşiv Dairesi'nden temin edilen perakende evrak üzerinden değerlendirmeler yapılarak sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Bunun dışında Maraş Vilayet Salnameleri'nde yer alan Afşin'e ve Ashâb-ı Khef'e dair veriler kullanılmıştır. Elde edilen bu türden evrakın dışında; vakfiyeler, mühimme defterleri ve tahrir defterleri içerisinden Ashâb-ı Khef ve burada kurulan vakıflarla ilgili belgeler transkribe edilmiştir. Tüm bu evrakların çalışmaya eklenmesi ile Ashâb-ı Khef ve Vakfına dair verilerin analizi neticesinde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Ashâb-ı Khef / Yedi Uyurlar

Yedi Uyurlar mitolojisi, yalnızca semavi dinlerde değil, farklı inanç ve kültürel geleneklerde de karşılığı bulunan evrensel bir fenomendir. Hint edebiyatının temel kaynaklarından biri olan Mahabharata destanında, bir köpekle birlikte yedi kişinin dünyevi hayatın zorluklarından uzaklaşarak münzevi bir yaşamı tercih etmelerinden söz edilmektedir (Ersöz, 1991, s. 465; Karaoğlu, 2019, s. 28; Zarccone, 2022, s. 55). Benzer biçimde Hinduizm'de inzivaya çekilen ve belirli süreler boyunca uyuduktan sonra yeniden uyanan yedi kişilik bir topluluğa ilişkin inanç ve öğretiler mevcuttur (Karaoğlu, 2019, s. 29). Bu olağanüstü ve kutsal nitelikli uzun uykuya, farklı mitoloji ve halk anlatılarında da rastlanmaktadır. Yunan mitolojisinde Zeus tarafından sonsuz uykuya yatırılarak ebedi gençlik bahşedilen çoban Endymion; İskandinav mitolojisinde Odin'in büyüğü uykuya hapsettiği bir Valkyrie olan Brunhild; Amerikan halk edebiyatında yirmi yıl uyuyup uyandığında dünyanın değiştiğini gören Rip Van Winkle; Avrupa masal geleneğinde "Uyuyan Güzel"; çeşitli hagiografik (kutsallık atfedilmiş kişilerin biyografileri) rivayetlerde azizlerin veya kutsal kişilerin bozulmadan korunan bedenleri ve Budist gelenekte Aśvaghoṣa'nın derin trans hâlinde yüzyıllarca uyuduğu yönündeki efsane bu bağlamda örnek olarak verilebilir (Cosentino, 2024, s. 9).

İslâmî gelenekte ise Ashâb-ı Khef (Mağara Yaranları), Kur'ân-ı Kerim'in Khef Sûresi'nin 9-26. âyetlerinde yer almakta ve kökeni erken Hristiyanlık dönemine dayandırılmaktadır. Hem Hristiyan hem de İslâmî gelenekte kabul gören bu anlatıya göre, Ashâb-ı Khef putperest Roma yönetimi altında yaşayan ve monoteist inançlarını gizlice sürdüren bir grup gençten oluşmaktadır. Bu gençler, dönemin baskıcı otoritesinden kaçarak bir mağaraya sığınmış ve burada ilahî bir mucize sonucu uzun süreli bir uykuya yatırılmışlardır (Karaman vd., 2007, ss. 538-539). Kur'ân'daki anlatımda bu sürenin ay takvimine göre 309 yıl olduğu belirtilmektedir (Khef Sûresi, 25. Âyet)². Süryanî kaynaklarda söz konusu gençlerin sayıları konusunda bazı ihtilaflar bulunmasına rağmen (Archer, 2016, s. 7), yedi kişi olduğu varsayılan bu kişilerin isimleri Aklidis, Vavknis, Firitis, Saptiyes, Kriakos, Diyonusyos/Dimidyos ve İstifanos şeklinde sıralanmıştır. Başka bir kaynakta ise isimler, Maksimilyanos, Matlos, Yemliha, Sirapyon, Yuanos, Vakso, Satadinos ve Antonios olarak zikredilmiş ve sekiz kişiden oluşan bir topluluk olarak aktarılmıştır. Dinî bir kasidede Yemliha ve Martoloz isimlerine yer verilirken, başka bir eserde uyanıştan sonra şehre yiyecek almaya giden kişinin adı Diyonisyus olarak belirtilmektedir (Karaoğlu, 2019, ss. 68-69).

¹ Refet Yinanç'ın "Eshab-ı Khef Vakıfları", Ahmet Eyici'nin "Afşin Eshab-ı Khef Vakıfları", Mehmet Özkarcı'nın "Afşin Eshab-ı Khef Ribatı ve Medresesi", Yaşar Alparslan'ın "Eshab-ı Khef Vukûui Şuyûu" çalışmaları ve 20-22 Eylül 2012 tarihinde Kahramanmaraş'ta gerçekleştirilen "Uluslararası İnanç Turizmi ve

Eshab-ı Khef" sempozyumunda sunulan bildiriler konuyla ilgili önemli çalışmaları arasında yer almaktadır.

Khef Suresi 25. Âyet: "Onlar mağaralarında üç yüzyıl kaldılar. Buna dokuz yıl daha ilave ettiler"

Uluslararası literatürde genel kabul gören isimler ise Maximian, Malchus, Martian, Dionysius, John, Serapion ve Constantine biçiminde sıralanmaktadır (Elassal, 2024, s. 222). Yanlarındaki çoban köpeğinin adı ise Qıtmir olarak kaydedilmiştir (Elassal, 2024, s. 227). İslâmî kaynaklarda ise Yedi Uyurların isimleri; Yemliha, Mekseline, Misline, Mernuş, Tebernüş, Sazenuş ve onlara eşlik eden çoban Kefeştetayyüş ile onun köpeği Kıtmir şeklinde aktarılmaktadır (Sertoğlu, 1973, s. 130; Eyicil, 2005, s. 273). Bu isimlerin değişik kaynaklarda bazı yazılış ve okunuş farklılıkları bulunsun da temelde benzer isimlendirmelerden oluştuğu³ görülmektedir (Karaoğlu, 2019, ss. 100-101).

Ashâb-ı Kehf'in yedi kişiden müteşekkil olduğunun müfessirler tarafından kabulü, yedi kat gök, Büyük Ayı takım yıldızındaki yıldız sayısı, İsmaili Şiiliğinde imamların sayısı ve büyük peygamberlerin sayısı (Âdem, İdris, Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed) gibi çeşitli manevi ve tarihî referanslarla ilişkilendirilmesi sonucunu beraberinde getirmiştir (Krokus, 2017, s. 51). Yedi sayısının tercih edilmesi, bazı yorumlarda yaratılıştaki belirlenen yedi günlük süreye atıfta bulunmakla birlikte, manevi doluluk veya olgunluğu simgelediği yönünde de değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, yedi sembolizmi çeşitli dinî uygulamaları etkilemiş; Şabat kutlaması, yedi kollu menorah, yedi ayın, yedi erdem ve yedi ölümcül günah gibi örneklerde kendini göstermiştir. Ayrıca, yedinin İncil ve Yahudi-Hristiyan geleneklerinde tekrarı, ilahî bütünlüğün, mükemmelliğin ve antlaşmanın güçlü bir sembolü olarak vurgulanmaktadır (Cosentino, 2024, s. 12).

Sonuç olarak, Yedi Uyuyanlar efsanesinin dinî bir anlatıdan büyümlü bir folklorik formata evrimi, sözlü geleneğin dinamik yapısını ve insanlığın kolektif kültüründe doğaüstü, metafizik temaların kalıcı çekiciliğini ortaya koymaktadır. Bu süreç, dinî kıssaların farklı kültürel bağlamlarda gündelik kaygıları ve manevi ihtiyaçları karşılamak amacıyla nasıl dönüşüp yeniden biçimlendirilebildiğine işaret etmektedir (Cosentino, 2024, s. 23).

Yahudilikte Yedi Uyurlar

Kronolojik olarak değerlendirildiğinde Yahudilikte doğrudan Ashâb-ı Kehf'e tekabül eden bir anlatı bulunmamakla birlikte, benzer nitelikte hikayelere Tevrat'ta da rastlanmaktadır. Örneğin, Honi ha-Me'aggel adlı bir kişinin mucizevî biçimde uykuya daldığı ve ardından uyandığına dair bir hikâye aktarılmaktadır. Buna göre, mucizeler göstermesi sebebiyle halk tarafından kutsal bir şahsiyet/peygamber gibi kabul edilen Honi'nin diktiği bir keçiboynuzu ağacının altında yetmiş yıl süren bir uykuya daldığı ve ardından uyandığı ifade edilmiştir (Horst, 2015, s. 102; Karaoğlu, 2019, ss. 47-49). Benzer bir diğer öyküde ise, Kudüs yakınlarında incir toplayan Abimelek'in yorgun düşerek bir ağacın gölgesinde altmış altı yıl boyunca uyuduğu, uyandığında ise kente geri dönerek her şeyin

değiştiğini fark ettiği aktarılmaktadır (Ersöz, 1991, s. 465; Horst, 2015, s. 97; Karaoğlu, 2019, s. 41). Kur'an-ı Kerim'de Yahudi din bilginlerinin "Ona (Muhammed'e) mağaraya sığınan gençleri sorun" şeklindeki tavsiyesi (Karaman vd., 2007, ss. 532-548), Ashâb-ı Kehf kıssasının Yahudi ilmî çevrelerinde de bilinirliğine işaret etmektedir. Bu durum, söz konusu anlatının yalnızca Hristiyanlık ve İslamiyet'te değil, aynı zamanda Yahudi geleneğinde de dolaylı biçimde var olabileceğini göstermektedir. Her ne kadar mevcut Yahudi kutsal metinlerinde (Tanah ve Talmud) Ashâb-ı Kehf'e işaret eden bir bilgi bulunmasa da kıssanın sözlü veya yorumlayıcı gelenekler aracılığıyla bilindiği varsayılabilir. Kur'an'daki bağlam ve tarihsel rivayet zinciri, Yahudi âlimlerinin bu kıssaya en azından tematik düzeyde aşına olduklarını ve anlatının onlara yabancı olmadığını ortaya koymaktadır (Karaoğlu, 2019, ss. 39-49).

Hristiyanlıkta Efes Uyuyanları

Hristiyanlık literatüründe "Yedi Uyuyanlar" ya da "Efes Uyuyanları" olarak bilinen anlatının en eski versiyonlarının IV. ve V. yüzyıllarda Yunanca kaleme alındığı, ancak bu metinlerin zamanımıza ulaşmadığı bilinmektedir. Anlatının günümüze intikal eden en önemli biçimlerinden biri ise, Süryanice yazılmış ve sonrasında Latinceye çevrilerek Batı Hristiyan geleneğinde "Altın Efsane" adıyla yaygınlık kazanan versiyondur (Horst, 2015, s. 93; Archer, 2016, s. 8). Rivayetlerin büyük çoğunluğunda, olayın Efes (Ephesos) kentinde meydana geldiği ileri sürülürken (Sertoğlu, 1973, s. 129), söz konusu menkıbenin zamanla farklı coğrafyalara da atfedildiği görülmektedir. Özellikle Doğu Hristiyanlığı geleneğinde ve bazı Süryanî kaynaklarda, anlatının farklı varyantları bulunmakla birlikte, yapısal benzerlikler dikkat çekmektedir. Bu varyantların ortak paydası ise, hikâyenin ölüm ve akabinde gerçekleşeceği düşünülen diriliş temasına yaptığı güçlü vurgudur (Archer, 2016, s. 9).

Efes Uyuyanları anlatısının temel kaynaklarından biri, Suriyeli Piskopos Saruglu Yakup tarafından yedi heceli ölçüyle kaleme alınmış ve yetmiş dört beyite bölünmüş "Kalplere Meyve Ektim" kasidesi olarak kabul edilmektedir (Grysa, 2010, s. 47). Bunun yanı sıra, hikâyeyi aktaran bir diğer önemli isim ise Tourslu Gregorius'tur. Her iki metnin de V. yüzyıla ait Yunanca kaynaklardan yararlandığı, bu nedenle içerik bakımından birbirini tamamlayıcı nitelikte ve tarihsel açıdan güvenilir sayıldığı anlaşılmaktadır (Horst, 2015, s. 107). Yedi Uyuyanlar, erken Hristiyanlık dönemine ait yazın içerisinde merkezi bir yere sahiptir. Geleneksel inanışa göre olay, Roma İmparatoru Decius'un (M.S. 249-251) döneminde Hristiyanlara yönelik yoğun baskı ve zulüm ortamında gerçekleşmiş; yedi genç, inançlarını muhafaza edebilmek amacıyla Efes'teki bir mağaraya sığınmış ve burada Tanrısal bir lütuf neticesinde derin bir uykuya dalmıştır (Karaoğlu, 2019, ss. 50-51). Bununla birlikte,

³ Mağara Kardeşlerinin benimsenen isimleri çeşitli versiyonlarda şu şekildedir: a- Yamblikh, Maximilian, Martinian, Dionisius, John, Constantine, Anthony; b- Achillides, Diomedes, Diogenus, Probatas, Stephanus, Sambatus, Quiriacus; c- Yamliḥā (Yamniḥ), Maḳtimilīnā (Maksimilīnā, Maḥsimilīnā), Mišlīnā, Marnūš (Marṭūs), Saḡnūš, Dabranūš (Bīrōnos), Kafaštayūš (Ksōtōnos), Samōnos, Buṭōnos, Qālōs, Qıtmir (köpeğin adı); d- Ikiliōs, Dionisios, Istifanos, Fruqtis, Sebastos, Qiryayqos; e- Aršellītis, Diōmetios, Sabbastios, Probatios, Avhenios,

Stafanos, Kiriakos (Grysa, 2010, s. 49). Bir diğer kaynakta ise günümüzde de kullanılan isimlere oldukça yakın bir formatta Ashâb-ı Kehf'in adlarına şu şekilde rastlanmıştır: Yamblikhā, Maksilīnā, Maslīnā, Marnūš, Dabarnūš, Shazanūš ve Kafashtatayūš (Zarcone, 2022, s. 57). İslami kaynaklardan birinde ise İbn İshak uyuyanların yedi ismini şu şekilde vermiştir: Maksalmina, Amliaha, Martukus, Navalis, Senius, Batnuius, Kasfutah (Marco, 2023, s. 68).

anlatının Decius dönemiyle ilişkilendirilmesi tarihsel açıdan her zaman tutarlı görünmemektedir. Nitekim bazı tarihsel ve filolojik veriler, hikâyenin kökenlerinin Decius'tan daha erken bir döneme işaret ettiğini düşündürmektedir. Özellikle Süryanî kaynaklardaki erken dönem örnekler, kıssanın Doğu Hristiyanlığı geleneğinden çok daha önce şekillendiğini göstermektedir. Bu çerçevede, anlatının özgün biçiminin Süryanice literatürde ortaya çıktığı, Yunanca versiyonların ise büyük olasılıkla bu Süryanî örneklerden türetildiği ileri sürülmektedir (Ersöz, 1991, ss. 465-467; Koç, 2017, s. 2). Ayrıca, bazı arkeolojik kayıtlarda da işaret edildiği üzere Efes'te "bozulmamış yedi ceset" bulunduğu dair iddialar, anlatının coğrafi lokalizasyonuna ilişkin inançların daha geç dönemlerde biçimlenmiş olabileceğini göstermektedir (Karaoğlu, 2019, s. 54).

Yedi Uyuyanlar kıssası, tarihsel süreç içerisinde hem yazılı kaynaklarda hem de sözlü halk anlatılarında yer bulan bir olgu olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, 20. yüzyılın ortalarında Hasan Reşit Tankut'un Mardin'in Killit (günümüzde Killit veya Dereici) köyünde bir papazdan derlediği rivayet, söz konusu kıssanın halk hafızasındaki dolaşımını ve yerel yorumlarını belgeleyen nadir örneklerden biri niteliğindedir. Tankut'un aktardığı versiyona göre olay, Hristiyanlık tarihinin erken dönemlerine, İsa Mesih'in doğumundan yaklaşık iki buçuk yüzyıl sonrasına, yani tahminen M.S. 250 yılına tarihlenmektedir. Bu kronolojik çerçeve, Roma İmparatorluğu'nun pagan inancına göre yönetildiği, özellikle İmparator Decius (M.S. 249–251) döneminde Hristiyanlara yönelik yoğun baskı ve zulüm politikalarının uygulandığı süreçle örtüşmektedir (Tankut, 2008, s. 119).

Rivayet, krallığın önde gelen ailelerine mensup ve önemli idari görevlerde bulunan (Grysa, 2010, s. 53) Efesli yedi gencin, Hristiyanlığı yasaklayarak pagan inancını dayatan İmparator Decius'un baskısından kaçmak amacıyla, mallarını fakirlere dağıtıp yanlarına yalnızca birkaç madeni para alarak Coelia Dağı'ndaki (muhtemelen Efes yakınlarındaki Panayır Dağı) bir mağaraya sığınmalarıyla başlamaktadır (Abdul Rahman vd., 2024, s. 149). Anlatıya göre mağaranın yeri tespit edildikten sonra İmparator Decius giriş kısmının mühürlenmesini emretmiştir. Mağaranın girişinin kapatılması sırasında orada bulunan ve Hristiyan olan iki kişi tarafından yazılan, Yedi Uyuyanlar'ın başından geçenleri ve isimlerini içeren bir kurşun tablet gizlice taşların arasına yerleştirilmiştir. Kıpti tercümesi ve Theodosius'un raporunda aktarıldığına göre tablette yer alan isimler şunlardır: Akhillides (Archelides), Diomedes, Eugenius, Probatius, Sabatius, Stephanus ve Cyriacus (Marco, 2023, s. 65).

Mağara içinde mahsur kalan ve uyku halindeki gençlerin daha sonra tesadüfen bir çoban tarafından yeniden keşfedilen mağaranın girişinin açılmasıyla içeriye dolan ışığın etkisi uyanmalarına vesile olmuştur. Açtıklarını hisseden gençlerden biri yiyecek temin etmek üzere kente gönderilmiştir. Ancak kent kapısında haç motiflerinin bulunması ve halk arasında İsa Mesih'in adının serbestçe zikredilmesi, gencin büyük bir şaşkınlık yaşamasına neden

olmuştur. Elindeki Decius dönemine ait sikkelerle alışveriş yapmaya çalışması, onun bir hazine bulduğu ve bunu sakladığı şüphesini doğurmuş ve durum kısa sürede tüm kent halkı tarafından öğrenilmiştir. Olayın şikâyet konusu olmasıyla konu dönemin imparatoru Theodosius'a kadar intikal etmiştir. Bunun üzerine genç hikayesinin doğruluğunu kanıtlamak amacıyla imparator ve halkı mağaraya götürmüştür (Tankut, 2008, s. 119). Gençleri mağarada gören Theodosius'un inancı güçlenmiş, bu olayı Tanrısal bir lütuf olarak değerlendirerek şükran duygularını dile getirmiştir (Grysa, 2010, s. 55). Rivayete göre, gençlerin 372 yıl süren uykudan sonra uyanmaları⁴ Hristiyan inancındaki yeniden diriliş mucizesinin somut bir hatırlatıcısı olarak yorumlanmıştır (Spisa vd., 2023, s. 128).

Yedi Uyuyanlar kıssası, yalnızca erken dönem Hristiyan geleneğinde değil, aynı zamanda Anglo-Sakson sözlü kültürü ve el yazması metinlerinde de yer almaktadır (Schmidt, 2008, ss. 14-24). Ortodoks ve Bizans Katolik kiliselerinde gençlerin uykuya daldıkları gün olan 4 Ağustos ile uyandıkları gün olan 22 Ekim'de anma törenleri düzenlenmiş; Efes, Roma, Faras (Sudan), Yuriev-Polsky (Rusya) ve Britanya'da Yedi Uyuyanlar'a ithaf edilmiş elliden fazla şapel, kilise ve tapınak inşa edilmiştir (Krokus, 2017, s. 45). Katolik Kilisesi'nde ise bu anma, Roma Şehitlik Kitabı'nda kaydedildiği üzere 27 Temmuz tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, Protestanlığın yükselişi ve Aydınlanma düşüncesinin etkisiyle söz konusu ritüel ve mekânsal pratiklerin zamanla önemini yitirmesi, modern dönemde geleneğin kırılganlığını ve dinî hafızadaki kopuşları gözler önüne sermektedir (Abdul Rahman vd., 2024, s. 149).

İslamiyette Ashâb-ı Kehf

İslâmî kaynaklarda Ashâb-ı Kehf anlatısı, Hz. Muhammed'in risâletine yöneltilen şüpheler bağlamında ortaya çıkmaktadır. Nitekim Mekke müşrikleri, onun peygamberliği konusunda tereddüt duymuş ve bu iddianın hakikatini sınamak amacıyla Medine'deki Yahudi âlimlerine başvurmuşlardır. Rivayete göre müşriklerden Nadr b. Hâris ve Utbe b. Muayt, Yahudi din bilginlerine müracaat etmiş; bu âlimler de Hz. Muhammed'in nübüvvet iddiasını sınamak üzere üç soru yöneltmelerini tavsiye etmiştir. Bunlar: geçmişte yaşadıkları toplumdan uzaklaşarak bir mağaraya sığınan ve uzun bir süre mucizevî biçimde uyuyan gençlerin hikâyesi (Ashâb-ı Kehf), dünyanın doğusundan batısına geniş bir coğrafyada seyahat eden kişi (Zü'l-Karneyn) ve ruhun mahiyeti ile kaynağıdır. Bu sorular, hem Yahudi-Hristiyan geleneğinde yer alan teolojik-mitolojik unsurlarla irtibatlıydı hem de Hz. Muhammed'in vahyinin ilahî kökenli olup olmadığını sınamaya yönelikti. Müşrikler bu soruları Peygamber'e yönelttiklerinde, Hz. Muhammed ilahî vahye güvenerek "sorularınıza yarın cevap veririm" demiş, ancak yaklaşık iki hafta boyunca vahyin kesintiye uğraması müşrikler arasında dedikodulara ve peygamberliğin sorgulanmasına yol açmıştır (Karaman vd., 2007, ss. 532-533). Ardından inen vahiy ile birlikte soruların yanıtı Kehf Sûresi ve kısmen İsrâ Sûresi'nde verilmiştir. Kehf Sûresi'nde

⁴ Literatürde uyudukları süre konusunda çeşitli ihtilaflar bulunmaktadır. Buna göre 372 uyudukları yılı değil Decius'un döneminde basılan paraların tarihini ifade etmektedir. Nihayetinde kaynaklarda 196 yıldan 373 yıla kadar uyudukları iddia

edilen Yedi Uyurların uykusu süresi Kur'an'da yer alan takvim baz alındığında kameri 309 yıllık zamanın güneş takviminde 299 yıla karşılık geldiği anlaşılmaktadır (Grysa, 2010, s. 50).

Ashâb-ı Khef kıssası (18: 9-26) ve Zül-Karneyn anlatısı (18: 83-98) aktarılmış, bu çerçevede Allah'a tevekkül, sabır ve nübüvvetin ilahî temeli vurgulanmıştır. Ruh ile ilgili soruya ise İsrâ Sûresi 85. âyetinde cevap verilmiştir (İsra, 17: 85). Ayrıca "Hiçbir şey hakkında 'Ben bunu yarın mutlaka yapacağım' deme; ancak 'inşâAllah (Allah dilerse)' de" (Kehf, 18: 23-24) ifadesi bu bağlamda nazil olmuş ve peygamberin bile Allah'ın iradesi dışında bir taahhütte bulunamayacağı ilkesi ortaya konmuştur. Dolayısıyla bu hadise hem nüzûl sebebi olarak hem de erken dönem İslâm tarihinde Yahudi-Hristiyan geleneğiyle temasın somut bir örneği olarak önem taşımaktadır. Kur'an'da açıkça zikredilen bu kıssa, mağarada 309 yıl kaldıkları belirtilen, sayıları kesin olarak verilmemekle (Kehf Suresi 22. Ayet)⁵ birlikte yaygın inanışa göre yedi genç ve bir köpekten oluştuğu benimsenen Ashâb-ı Khef'in İslami açıdan tarihsel varlığına dair en güçlü kanıt olarak kabul edilmektedir (Kehf, 9-26).

Dünyada Ashâb-ı Khef Mekânları

Ashâb-ı Khef anlatısı, yalnızca İslâmî ve Hristiyanî metinlerde ortak teolojik temalar bakımından değil, aynı zamanda "vakanın cereyan ettiği mekân" olarak kabul edilen çok sayıda mağara ve kutsal alanla ilişkilendirilmiş olması açısından da önem taşımaktadır. Ashâb-ı Khef'e atfedilen mağaraların yalnızca Anadolu yarımadasıyla sınırlı kalmadığı, aksine dünyanın pek çok bölgesine yayıldığı görülmektedir. Hasan Reşit Tankut, seyahat gözlemlerini derlediği Maraş Yollarında adlı eserinde bu fenomenin küresel boyutlarına değinmektedir. Tankut'un aktardıklarına göre, Kuzey Afrika ve Çin sınırları içindeki Doğu Türkistan bölgesinde (özellikle Urumçi civarında) halk arasında Yedi Uyurlara ait olduğuna inanılan mağaraların bulunduğu belirtilmektedir (Tankut, 2008, s. 118). Bu tür yerel mekân tayinleri, menkıbenin tarihsel doğruluğundan ziyade, anlatının sembolik ve ahiret merkezli boyutlarının halk inancı ve kolektif hafızada nasıl içselleştirildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Söz konusu fenomen, yalnızca fiziksel bir mekânın belirlenmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kutsal anlatıların farklı sosyo-kültürel bağlamlara nasıl adapte edildiğini ve dinî mekânların çoğullaştırılarak kutsiyet kazandığını ortaya koymaktadır. Mevcut saha araştırmaları ve çeşitli halk anlatıları, Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nden İspanya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada, Yedi Uyurlar menkıbesine konu olan gençlerin sığındığı mağaralara atfedilen yaklaşık otuz dört farklı lokasyon bulunduğunu ortaya koymaktadır (Koç, 2017, s. 2; Spisa vd., 2023, s. 140).

Bu coğrafi dağılıma ek olarak, Nahçevan, Doğu Türkistan, Mısır, Fas, Cezayir, Suriye, Yemen, Irak ve Afganistan gibi bölgelerde de Ashâb-ı Khef'in uyuduğuna inanılan mağaraların varlığı kaydedilmiştir (Karaoğlu, 2019, s. 182; Zarcone, 2022, s. 50). Uluslararası kaynaklar incelendiğinde, en yoğun vurgu yapılan yerin Ürdün'ün Amman kenti yakınlarında bulunduğu

görülmektedir (İslam, 2013, s. 1; Archer, 2016, s. 25; Marco, 2023, s. 79; İslam, 2023, s. 1). Bunun dışında, şahsen ziyaret edilen ve Fransa'nın güneyindeki Marsilya kentinde bulunan Abbaye Saint-Victor de Marseille adlı tarihî kilisede, Yedi Uyurlar'a ait olduğu ileri sürülen bir heykel ve çeşitli objeler sergilenmektedir. Bu kilisenin resmî görevlisinden alınan sözlü beyana göre heykelin Anadolu menşeli olduğu ifade edilmiştir. Heykelin fiziki durumu incelendiğinde; yedi kişilik figüratif kompozisyonun yalnızca beşi heykel yüzeyinde yer almaktadır. Bunlardan dördünün baş kısmı tahrip olmuş, bugün itibarıyla yalnızca bir figür tam formuyla ayakta durmaktadır. Bu durum hem zamanın yıpratıcı etkilerine hem de muhtemel tarihî tahribat süreçlerine işaret etmektedir. Marsilya örneği, Ashâb-ı Khef anlatısının Batı Hristiyanlığı bağlamında ikonografik ve anıtsal düzeyde karşılık bulduğunu göstermesi bakımından önem taşımakta, ancak aynı zamanda bu temsilin zamanla fiziki bozulmalara ve kültürel kopuşlara maruz kaldığını ortaya koyması açısından sembolik bir nitelik arz etmektedir.

Türkiye'de Ashâb-ı Khef Mekânları

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'sinde Ashâb-ı Khef ile ilgili aktarımlarında, konunun dönemin halk zihninde ve coğrafi algısında tartışmalı bir niteliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Çelebi, "Ziyaret-i Ashâb-ı Khef... Amma Adana Tarsusu'ndaki mağaralarda olan Ashâb-ı Khef gibi bu Elbistan'daki Ashâb-ı Khef sadâları gelmez. Bu hâkîr Ashâb-ı Khef'i üç yerde ziyaret ettik. Hangisinin sahîh olduğu mâlûmum değildir. Yoksa Dakyanus zulmünden her biri birer diyâra mı firâr ettiler? Bu hususta... ahâli-i Tarsus 'Ashâb-ı Khef bizde medfûndur". "Maraşlı 'Bizim Elbistan'daki kehflerde hayattadırlar, nice kerre kelblerinin sadâsı istima olunmuştur' derler" ifadeleriyle, halk arasında farklı coğrafi iddiaların bulunduğunu vurgulamaktadır. Evliya Çelebi'nin bu nakli, Ashâb-ı Khef'in mevkii hususunda Osmanlı döneminde dahi yekpâre bir kanaatin oluşmadığını göstermektedir. Anadolu coğrafyasında Ashâb-ı Khef'e atfedilen mekânlar arasında üç önemli merkez öne çıkmaktadır: İslâmî gelenek içerisinde Efsus-Afşin (Maraş) ve Tarsus (Mersin) ağırlıklı bir yer tutarken (Cosentino, 2024, s. 16), Hristiyan kaynaklarında da Efes (Ephesos) güçlü bir rivayet temeliyle dikkat çekmektedir (Alparslan & Yakar, 2009, s. 35; Karaoğlu, 2019, ss. 182-183). Son dönemde ise Diyarbakır ili Lice ilçesi sınırları içerisinde, Ashâb-ı Khef'e ait olduğu ileri sürülen başka bir mağara da yeni iddialar kapsamında gündeme gelmiştir (Koç, 2017, s. 2).

Bu durum, Ashâb-ı Khef'in tarihsel ve coğrafi konumunun hem İslâmî rivayetler hem de yerel halk inançları nezdinde çoğulcu bir anlatı çerçevesinde değerlendirildiğini göstermektedir. Ayet ve hadis kaynaklı delillerin konum bilgisi içermemesi, farklı bölgelerde bu tür kutsal mekân atıflarının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'sinde de görüldüğü üzere,

⁵ Kehf Suresi 22. Ayet:tahminler yürüterek, "Onlar üç kişidir; dördüncüleri de köpekleridir" diyecekler; "Beş kişidir, altıncıları köpekleridir" diyecekler. "Onlar yedi kişidir, sekizincisi köpekleridir" diyecekler. De ki: "Onların sayısını rabbim

daha iyi bilir. Onlar hakkında bilgisi olan çok azdır. Artık onlar hakkında gerçeği açıklama dışında tartışmaya girme ve kimseden de onlarla ilgili bilgi isteme!"

Ashâb-ı Khef'e izafe edilen mağaranın lokalizasyonu tarih boyunca tartışmalı bir konu olmuştur. Bununla birlikte, Osmanlı Arşivi'nde mevcut belgelerin incelenmesi, Ashâb-ı Khef'in menkıbede konumlandığı yerin Afşin (Efsûs) olduğu kanaatini tarihî belgelerle güçlü biçimde desteklemektedir. Afşin/Efsûs bölgesinde Ashâb-ı Khef'e atfedilen mağaranın varlığı, Osmanlı vakıf müessesesi üzerinden de resmî bir hüviyet kazanmıştır. Bu bağlamda, Ashâb-ı Khef'e özgün bir vakıf teşkil edilmiş, vakfa mütevellîler atanmış ve Afşin'e bağlı çeşitli köylerin gelirleri doğrudan bu vakfa tahsis edilmiştir.⁶ Bu durum, Ashâb-ı Khef kültürünün bölgede kurumsal bir yapıya kavuştuğunu ve devlet nezdinde de tanındığını ortaya koymaktadır. Özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıl Osmanlı tahrir defterleri, vakıf kayıtları ve mahkeme sicilleri, bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Bu çerçevede, tanınmış tarihçi Mükrimin Halil Yinanç da Ashâb-ı Khef'in Efsûs'ta, yani günümüz Afşin yöresinde bulunduğunu bilimsel temellere dayalı olarak ortaya koymuş ve bu kanaat, Türk tarih yazını içerisinde önemli bir kabul görmüştür (Sümer, 1989, s. 38).

Afşin Neresidir?

Ashâb-ı Khef'in bulunduğu yerleşim yeri olan Afşin, tarihî süreç boyunca bir yaşam merkezi niteliğini koruyan ve Kahramanmaraş'ın kuzeyinde yer alan önemli ilçelerden biridir. Geniş bir ova üzerinde konumlanan Afşin, Ceyhan, Hurman, Söğütlü ve Göksun gibi akarsuların suladığı verimli topraklara sahiptir (Sümer, 1989, s. 3). Roma İmparatorluğu döneminde Arabissos adıyla anılan bölge, Anadolu üzerinden doğu ile batıyı birbirine bağlayan en önemli askeri ve ticari güzergâhlardan biri olan Kral Yolu üzerinde yer almaktadır. Tarihî kaynaklarda, Afşin'in bu dönemde önemli bir askerî garnizon merkezi olarak da işlev gördüğü belirtilmektedir (Gökhan, 2014, s. 77). Mükrimin Halil Yinanç, Elbistan Ovası'nı tasvir ederken bölgenin tarihsel önemine dikkat çekmiş ve burayı Hitit ve Kommagene dönemlerine ait Til, Kara-Elbistan, Ozan, Kara-Öyük, Çavlıhan, Tel-Afşin, Mehre, Celegi, Huni ve Efsus höyüklerini barındıran çok eski bir yerleşim sahası olarak tanımlamıştır (Yinanç, 2001, s. 223).

Afşin Adının Tarihsel Süreci

Afşin'in bilinen en eski adı olan Arabissos, Bizans kaynaklarında da zikredilmekte olup bu ismin, Bizans'ın Müslüman Araplarla gerçekleştirdiği mücadeleler sırasında tahrip edilen Arabissos Kalesi'nden türediği değerlendirilmektedir (Sümer, 1989, ss. 3-4). Etimolojik araştırmalar, bu adın "Arawa" (sunak) ve "İssos" (yerleşim

yeri) kelimelerinin birleşiminden türediğini ve "Arawa Kenti" anlamına geldiğini ortaya koymaktadır (Gökhan & Kaya, 2008, s. 15). Afşin için kullanılan isimlerden bir diğeri de Yarpuz'dur. Kaşgarlı Mahmud'un XI. yüzyılda kaleme aldığı Divânü Lügati't-Türk eserinde "Yarpuz" sözcüğünün hem bir bitki türü olan fesleğen, hem de "firavun faresi" anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.⁷

Osmanlı arşiv belgelerinde Afşin'in adı farklı biçimlerde kaydedilmiştir. Bu belgelerde kimi zaman (زپور) "Yarpuz", kimi zaman ise (سپور) "Yarpus" şeklinde geçtiği görülmektedir.⁸ Bunlara ek olarak, farklı dönemlerde Afşin için Arpsus, Arapsus, Ebsus, Arabisus (Yinanç, 2001, s. 223) ve Arpasus (Demir, 2012: 103) gibi çeşitli adlandırmalara rastlandığı, ayrıca Osmanlı Arşivi'nde yer alan belgelerde "Efesus" ve "Aksos" gibi adların da kullanıldığı tespit edilmiştir.⁹

Arşiv belgelerinin incelenmesi sonucunda, literatürde daha önce kaydı bulunmayan iki farklı adın daha bölge için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, 14 Aralık 1716 (Hicrî 29 Zilhicce 1128) tarihli bir Hatt-ı Hümayun'da geçen آخوس (Ahos) adıdır.¹⁰ Afşin için tespit edilen ikinci farklı ad ise yine bir Hatt-ı Hümayun'da görülmektedir. 12 Aralık 1814 (Hicrî 29 Zilhicce 1229) tarihli ve Sultan II. Mahmud dönemine ait olan bu belgede, "منا رگد سپور" ifadesiyle, yani "Akos nâm-ı diğer Yarpus" şeklinde kaydedilmiştir. Dolayısıyla, Osmanlı arşiv belgelerinde ortaya çıkan "Ahos" ve "Aksos" adlandırmaları, Afşin'in toponomik tarihine yeni ve önemli katkılar sunmaktadır.¹¹

Günümüzde kullanılan "Afşin" adı, kasabanın yaklaşık 6 kilometre doğusunda yer alan ve kaynaklarda Telifşin (Tilafşin/Tılafşin) biçiminde zikredilen bir köyden türemiştir. Bu adlandırma, Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan devrinde Anadolu'nun fethi sürecinde önemli hizmetlerde bulunmuş ve orduya kumanda etmiş olan Türkmen komutan Afşin Bey ile doğrudan ilişkilidir (Gökhan, 2008: s. 113; Yinanç, 2001, s. 223). Söz konusu tarihsel ve etimolojik arka plana bağlı olarak, yerleşim biriminin adı zaman içerisinde "Afşin" olarak resmîyet kazanmış; nihayetinde Kararlar Dairesi Başkanlığı'nın 19 Şubat 1945 tarihli ve ilgili karar numaralı düzenlemesiyle, nahiyenin eski adı olan "Efsus", resmî olarak "Afşin" şeklinde değiştirilmiştir.¹² Afşin'in tarihsel kimliğini belirleyen en önemli unsurlardan biri ise, Kur'an-ı Kerim'de zikredilen Ashâb-ı Khef'in uyuduğu mağaranın burada bulunduğu dair güçlü rivayetlerdir. Bu çerçevede, sonraki başlıklarda Osmanlı arşiv belgelerine yansıyan bilgiler ışığında Ashâb-ı Khef anlatısına değinilerek, bölgenin tarihî-toponomik serüveni daha geniş bir perspektifle ele alınacaktır.

⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan 590 numaralı defterin 105. Sayfasının 98. Sırasında yer alan kayıta Süleyman Bey oğlu Alaüddin Bey ile aynı arşivde yer alan 594 numaralı defterin 207. Sayfasının 151. Sırasında yer alan Alaüddin Bey oğlu Şahruh Bey vakıflarının vakfiye kayıtları tutulmuştur.⁸ Bu kayıtlar incelendiğinde Maraş'ta bahsi geçen kişiler tarafından kurulan bu vakıfların Efsus'ta bulunan köylerin gelirlerinden Ashâb-ı Khef Vakfı için ödenek ayırdığını ispatlamaktadır (VGM. DEFTER. 590. 105.98; 594.207.151).

⁷ Aynı eserde, atasözü içerisinde geçen yarpuz, şu şekilde ifade edilmiştir: "yılan yarpuzdan kaçır, qanca barsa yarpuz utru kelür: yılan (daima) firavun faresinden¹¹ kaçır ama nereye giderse gitsin fare onun karşısına çıkar." Bu atasözü sevmediği¹²

bir şeyden uzaklaşmaya çalışan ancak sürekli onunla karşı karşıya gelen kişiler için kullanılır (Kaşgarlı Mahmud, 2012, ss. 608-609).

BOA, HAT. 1301.50674.

BOA, MVL.24.52, BOA, A.] MKT.138. 29.

BOA, HAT, 1665.5.1, Bilindiği üzere Hatt-ı Hümayunlar, padişah tarafından doğrudan kaleme alınan yüksek dereceli hüküm metinleri olup, bahse konu belgenin Hicrî 29 Zilhicce 1128 / Milâdî 14 Aralık 1716 tarihli olması, onun Sultan III. Ahmed devrine tekbül ettiğini göstermektedir.

BOA, HAT, 1665.5.1, BOA, HAT, 1301. 50674.

BCA, 107. 100. 6.

Afşin Ashâb-ı Kehf

Ashâb-ı Kehf'in ikametgâhı olarak kabul edilen mağaranın Afşin'de bulunduğu dair rivayet, Taberî'den İbnü'l-Esir'e, İbn Bîbî'den İbn Haldun'a kadar pek çok İslâm âlimi, tarihçi ve düşünür tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca, Hacı Bektaş-ı Velî'nin Anadolu'ya geliş sürecinde bir müddet söz konusu mağarada inzivaya çekildiğini ifade ettiği bilinmektedir (Sümer, 1989, ss. 32-37).

Ashâb-ı Kehf Külliyesi'nin mimarî özellikleri incelendiğinde, bu konuya dair en erken bilimsel değerlendirmelerden birinin Tahsin Özgüç ve Mahmut Akok tarafından yapıldığı görülmektedir. Nitekim araştırmacılar, Elbistan yakınındaki Karahöyük kazı çalışmalarını müteakip 1947 yılında Afşin'e gelerek külliye ait üç anıtsal yapıyı tetkik etmişlerdir. Söz konusu incelemeler sonucunda, Maraş Valisi Nusrettin Bey döneminde 1215 yılında ribat ve caminin inşa edildiği, bu bilginin de yapıların kitabelerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmacılar ayrıca, ribatın karşısında bulunan kervansarayın yıkılmaya yüz tutmuş harabe bir halde olduğunu kaydetmişlerdir. Han, cami ve diğer yapılara ilişkin mimarî özelliklerin de ele alındığı çalışmada, dönemin fotoğrafları eşliğinde yapıların planları ve kullanılan malzeme türleri gibi ayrıntılara yer verilmiştir (Özgüç & Akok, 1958, ss. 78-87).

Marco tarafından yapılan bir çalışmada, Ashâb-ı Kehf ile ilişkilendirilen yapının mimarî özellikleri ayrıntılı biçimde tasvir edilmektedir. Buna göre, sütunlar ve mermer kabartmalar gibi erken dönem kalıntıların bir kısmı, İsa Camii ve mihrabında dekoratif unsur olarak yeniden kullanılmıştır. Kuzeybatıya doğru uzanan dar mağaranın girişi cami içerisinden sağlanmakta olup, girişin sol tarafında tünel görünümünde bir kaya boşluğu bulunmaktadır. Zemin kattan ve düz bir çatıdan oluşan mağaranın sağ bölümünde, yerel gelenek Ashâb-ı Kehf'in uykuya daldığı yeri işaret etmektedir. Mağaranın sonunda ise günümüzde etrafı çitlerle çevrilmiş doğal bir su kaynağı yer almakta; geçmişte ziyaretçilerin bu sudan içmesine ve abdest alma amaçlı kullanmasına izin verildiği belirtilmektedir (Marco, 2024, s. 62). Afşin'de bulunan Ashâb-ı Kehf Külliyesi şehir merkezine yaklaşık 6–7 kilometre mesafede konumlanmış olup hem dinî hem de mimarî açıdan büyük önem taşıyan çok bileşenli bir yapılar topluluğu niteliğindedir. Fonksiyonel açıdan bir külliye hüviyetinde inşa edilen bu kompleks; cami, zaviye, misafirhane ve çardaktan oluşan dört ana bölümden meydana gelmektedir. Külliye'nin merkezinde yer alan cami, yalnızca ibadet mekânı işlevi görmemekte, aynı zamanda Ashâb-ı Kehf'e izafe edilen mağarayı da bünyesinde barındırması bakımından müstesna bir önem arz etmektedir (Sümer, 1989, s. 32).

Yapı topluluğunun en dikkat çekici unsurlarından biri, ribât/tekke işlevi üstlenen bölümün taç kapısı üzerinde yer alan kitabedir. "Bu ribatın inşasını dünya ve dinin yücesi Ulu Sultan Fatihler fatihi ve Emirü'l-mü'minin'in yardımcısı Keyhüsrev oğlu Keykubad devrinde Beylerbeyi İbrahim oğlu Nusretüddin Hasan'ın emri

üzerine, Allah ona yardımını güçlendirsün, 630 yılında yapıldı" ibaresi yazılı kitabe, eserin inşasına dair tarihî ve siyasî bağlamı ortaya koymakta; yapının hangi dönemde ve hangi otoritenin himayesinde inşa edildiğine ilişkin bilgiler sunmaktadır (Sümer, 1989, s. 44). Dolayısıyla, kitabe yalnızca mimarlık tarihi açısından değil, aynı zamanda dönemin sosyo-politik yapısı, sanat anlayışı ve inşa faaliyetleri bakımından da önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Külliye'nin zaviye ve misafirhane bölümleri, yapının sûfi gelenek ile misafirperverlik kültürü doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Zaviye'nin, muhtemelen bölgede bulunan dervişler ve seyyah sûfiler için barınma, ibadet ve inzivâ mekânı olarak işlev gördüğü; misafirhanenin ise gelen ziyaretçilerin konaklama ihtiyaçlarını karşıladığı anlaşılmaktadır. Çardak bölümü ise, mevsimsel olarak toplumsal buluşmaların yanı sıra dinî-tasavvufî sohbetlerin gerçekleştirildiği açık bir alan olarak değerlendirilmektedir (Sümer, 1989, ss. 41-49). Sonuç olarak, Afşin Ashâb-ı Kehf Külliyesi, yalnızca bir mimarî yapı kompleksi olmanın ötesinde; dinî ritüellerin icrası, halk inançlarının kurumsallaşması, vakıf sisteminin işleyişi ve kutsal mekân inşasının tarihsel seyri gibi çok katmanlı süreçlerin somutlaştığı nadide bir örnek mekân teşkil etmektedir.

ARŞİV BELGELERİNDE ASHÂB-I KEHF

Ashâb-ı Kehf Vakfı ve Çalışanları

Çalışmanın temel zeminini oluşturan Osmanlı Arşiv belgeleri incelendiğinde, perakende evrak içerisinde Afşin'e dair kayıtların büyük bir kısmının Ashâb-ı Kehf Vakfı ve bu vakfa bağlı idari-mali yapılanmalarla ilişkili olduğu görülmektedir. Söz konusu belgelerde, vakfa bağlı personel, yürütülen hizmetler ve görevlilere yönelik idari işlemler dikkate değer bir yoğunluk arz etmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde bulunan vakfiye kayıtları, Süleyman Bey oğlu Alaüddeve Bey ile Alaüddeve Bey oğlu Şahrüh Bey'in Maraş bölgesinde tesis ettikleri vakıflara dair ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Vakfiye içerikleri incelendiğinde, söz konusu vakıfların öncelikli olarak Ashâb-ı Kehf çevresinde bir mescit ve medrese inşa ettirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, vakfa tahsis edilen gelirler "Pınarbaşı, Nişanid, Resul Hacı, Küçük Sevin ve Büyük Sevin köylerini, Çanakçı Avşar mezrasını, Cerid, Boynu Yoğunlu ve Ebu Leyla cemaatlerini ve Efsus köyünün yarısını tüm yasal hakları, örfi vergileri ve bac-ı bazarı ile birlikte vergiden muaf olmak üzere" şeklinde ayrıntılandırılmış olup, bu alanların tüm yasal hakları, örfi vergileri ve bac-ı bazarı ile birlikte vakfa tahsis edildiği ve vergiden muaf kılındığı ifade edilmektedir.¹³ Benzer şekilde, Şahrüh Bey'in vakfiyesinde, kendisine ait Kayseri kazasına bağlı Barsama Köyü malikânesinin yarısına tekabül eden hissenin, Ashâb-ı Kehf'teki medreseye tahsis edildiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, günlük on beş dirhemin medrese müderrisi için, on dirhemin ise talebeler ve kapıcı için vakfedildiği kaydedilmiştir.¹⁴

¹³ VGM. DEFTER. 590. 105.98.

¹⁴ VGM. DEFTER. 594.207.151.

Perakende evrakta Ashâb-ı Khef Vakfı'nın personeline ilişkin birtakım belgeler de tespit edilmiştir. Bu bağlamda en sık karşılaşılan isimlerden biri Mustafa Sıdkı Efendi'dir. Arşiv kayıtlarında kendisi çoğunlukla "Ashâb-ı Khef Türbedârı" ünvanıyla anılmakta olup, icra ettiği hizmetler karşılığında resmî maaşa bağlandığı anlaşılmaktadır. Belgelerde kimi zaman "Türbedâr", kimi zaman ise "Zâviyedâr" sıfatıyla zikredilen Mustafa Sıdkı Efendi'nin, bir kayıтта Dersaadet'e (İstanbul) gittiği ve yanında bulunan bir nefer hizmetkârıyla birlikte misafirlik süresinin üç ay daha uzatılmasını talep ettiği görülmektedir.¹⁵

Arşiv vesikaları arasında, bizzat Mustafa Sıdkı Efendi tarafından kaleme alındığı anlaşılan bir talepname de bulunmaktadır.¹⁶ Bu belgede, kendisine hizmet etmek üzere bir şahsın emirlerine tahsis talep edilmiş ve bu isteğin ilgili mercilerce olumlu karşılanarak yazılı onayının kendisine bildirildiği kaydedilmiştir.¹⁷ Yine başka bir belgede, Mustafa Sıdkı Efendi'nin refakatinde bulunan şahsın Abdülkadir Efendi olduğu tespit edilmekte; her iki ismin birlikte misafirlik sürelerinin bir ay daha uzatılması yönünde talepte bulundukları anlaşılmaktadır.¹⁸

Arşiv vesikalarında öne çıkan bir diğer görevli ise Maraş Nakîbi Mehmet Şaban Efendi'dir. Belgelere göre kendisine, beraberindeki bir nefer tebaasıyla birlikte, günlük 12,5 kuruş yevmiye tahsisıyla Nail Bey'in hanesinde iki ay süreyle misafir edilmesine izin verilmiştir. Aynı belgede, Mehmet Şaban Efendi'nin Dersaadet'te bulunduğu dönemde, misafir edildiği haneye merkezî idare tarafından resmî bir tebligat yapılmasını talep ettiği, dolayısıyla hanede misafirliğinin devlet nezdinde resmiyet kazandığı anlaşılmaktadır.¹⁹ Bu durum, onun İstanbul'a ya resmî bir görev ya da özel bir müracaat kapsamında intikal ettiğini ve seyahatinin devlet kayıtlarına geçirilerek takip edildiğini göstermektedir.²⁰

Bu tür kayıtlar, taşradan gelen üst düzey dinî ve idari görevlilerin başkentteki konaklama süreçlerinin merkezi idare tarafından denetim altında tutulduğunu ve misafirliklerinin devlet nezaretinde organize edildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, farklı tarihlerde kaleme aldığı belgelerde Mustafa Sıdkı Efendi'nin kendisini "Ashâb-ı Khef Mütevellisi", "Zâviyedâr" yahut "Türbedâr" ünvanlarıyla tanımladığı görülmektedir.²¹ Bu çeşitlilik, hem vakfın fonksiyonel yapılanmasının çok boyutluluğunu hem de Mustafa Sıdkı Efendi'nin vakıf hiyerarşisi içerisindeki çok yönlü sorumluluklarını açık biçimde yansıtmaktadır.

Ashâb-ı Khef Vakfı'na dair arşiv kayıtlarında dikkat çeken bir diğer husus, tevliyet (mütevellilik) görevinin intikaliyle ilgilidir. Söz konusu belgelerde şu ifadeler yer almaktadır: "*Mâliye Nezâreti'nden Meclis-i Vâlâ'ya takirle, Muhâsebe-i Meclis mazbatasına binâen, Efsûs Karyesi Ashâb-ı Khef Vakf-ı Şerîfi'nin tevliyeti, Seyyid Hüseyin Tirmizî Hazretleri'nin evlâdına tevdi olunmuştur.*" Bu kayıt, vakfın tevliyet görevinin Peygamber soyundan geldiği belirtilen Seyyid Hüseyin Tirmizî'nin evlâtlarına tevdi edildiğini ortaya koymaktadır. Devam eden belgeler, söz konusu şahsın 1839 Tanzimat Fermanı'ndan 1853 yılına kadar mütevelli olarak görev yaptığını, 1854 yılı itibarıyla ise bu görevin başka bir şahsa devredildiğini göstermektedir. Bu tarihten itibaren vakfın idaresi üzerinde devlet müdahalesinin daha belirgin bir hâl aldığı anlaşılmaktadır. Nitekim 1854-1855 yıllarına ait belgelerde, vakfa ait 7000 kuruşluk hâsılâtın Mal Sandığı'nda muhafaza edildiği, ancak vakfın yeniden klasik dönemde olduğu üzere bir mütevelli aracılığıyla idare edilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasına dair talimatların verildiği kayıt altına alınmıştır.²² Tanzimat'ın (1839) ilanını müteakiben devletin vakıflar üzerindeki nizâmî ve merkezî denetimini artırdığı; özellikle tevliyetin intikali, vakıf gelirlerinin tasarrufu ve personel atamaları gibi konularda devlet merkezli rasyonel bir kontrol mekanizmasının işletilmeye başlandığı müşahade edilmektedir. Vakıf hâsılâtının doğrudan mal sandıklarında muhafaza edilmesi uygulaması, vakıf gelirlerinin keyfi tasarruf edilmesinin önüne geçme niyetinin somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bir diğer arşiv belgesinde, Ashâb-ı Khef Vakfı'nın idaresinin Hazine-i Âmiri tarafından Abdullah Efendi'ye tevdi edildiği kayıtlıdır. İlgili belgelerden anlaşıldığı üzere, Abdullah Efendi bu görevi ifa ederken şahsî ve ailevî durumuna ilişkin birtakım sıkıntılarını da resmî makamlara arz etmiştir. Nitekim söz konusu beyanda, pederi ve valideleriyle birlikte ikamet ettiği hâne şartlarının son derece yetersiz olduğu, rutubetli, dar ve mahzen niteliğinde bir mekânda yaşadıkları ifade edilmektedir. Abdullah Efendi, bu koşullar altında hizmete lâıyk biçimde görevini sürdürebilmesi için zarurî bazı eşya ve tadilata ihtiyaç duyduğunu belirtmiş; bu gerekçeyle kendisine belirli bir miktar atıyye-i seniyye²³ (padişah bahşîşi) tahsis edilmesini talep etmiştir.²⁴

¹⁵ BOA, A.] MKT. MVL. 101.67.1, BOA, A.] MKT. NZD.261.15.4, BOA, A.] MKT. NZD.261.15.5, BOA, A.] MKT. MHM.144.73.1, BOA, A.] MKT. MHM.144.73.2, BOA, A.] MKT. MVL. 98.29.1, BOA, A.] MKT. MHM. 157.37.2.

¹⁶ BOA, A.] MKT. NZD.261.15.2.

¹⁷ BOA, A.] MKT. NZD.274.63.1.

¹⁸ BOA, A.] MKT. NZD.261.15.6, BOA, A.] MKT. MHM. 157.37.1.

¹⁹ BOA, A.] MKT. NZD. 261. 15.1.

²⁰ BOA, A.] MKT. NZD. 261.15.3.

²¹ BOA, A.] MKT. NZD.271.2.1, BOA, A.] MKT. NZD.271.2.2 Türbedâr: Herhangi bir Türbede bekleyen, orayı koruyup, kollayan ve ona hizmette

bulunan kişiye verilen isim (Devellioğlu, 2004, s. 1115). Zaviyedar: Zaviye adı verilen küçük teklerde görevli şeyhler için kullanılan tabirdir (Pakalın, 1993, s. 648). Mütevelli: Bir vakfın idaresini yürüten kişiler hakkında kullanılan tabirdir (Devellioğlu, 2004, s. 787).

²² BOA, MVL. 354.19.1.

²³ Atıyye-i Seniyye: Hediye ya da bahşîş (Padişah bahşîşi) anlamına gelen tabirdir (Devellioğlu, 2004, s. 25).

²⁴ BOA, İ.MVL.377. 16533. 3, BOA, İ.MVL.00377. 16533. 2, BOA, İ.MVL. 377. 16533. 1.

Hazine-i Âmirî tarafından kaleme alınan bir yazıda, Abdullah Efendi'nin arzuhalinde dile getirdiği hususlar dikkate alınmış; Ashâb-ı Khef Vakfı'nın tevliyetine tayin olunan bu şahsın mülkünün, memuriyetin gereklerini karşılayamayacak derecede yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Abdullah Efendi'nin talep ettiği atıyye-i seniyye miktarı beş bin (5000) kuruş olarak belirlenmiş ve söz konusu meblağın ilgili tahsisat kaleminden ödenmesine resmî surette karar verilmiştir.²⁵ Bir başka belgede ise vakfın müdüriyeti (teвлиyet makamı) Afganî Şahâbettin Efendi'ye tevcih edilmiştir. Söz konusu şahıs, merkezî makamlara sunduğu arzuhalinde, ikamet ettiği mahallin inzivâî konaklama süresinin uzatılmasını ve kendisine resmî maaş tahsisini talep etmiştir.²⁶

Diğer taraftan, bir başka belgede Ashâb-ı Khef Vakfı hademelerinden (hizmetkârlarından) birinin, reayadan tahsil edilen vergilere tâbi kılınmak istendiği, ancak söz konusu şahsın bu malî yükümlülüğü karşılayamayacağını beyan ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum üzerine, ilgili hademenin mülkî araziye sahip olup olmadığının araştırılması; eğer böyle bir mülkiyeti bulunmuyorsa kendisinden vergi alınmaması yönünde merkezî idare tarafından tavsiye kararı çıkarıldığı görülmektedir.²⁷ Bu örnek, Osmanlı maliye sisteminde vakıf çalışanlarının statülerine uygun olarak belirli vergi muafiyetlerinden yararlandıklarını açık biçimde belgelemektedir. Ayrıca, Efsûs Karyesi'ndeki câmi-i şerîfe ilişkin bir diğer tayin kaydında, Seyyid Abdurrahîm'in hatîplik görevine atandığı ve bu atamanın resmî bir ferman ile tasdik edildiği belirtilmektedir.²⁸ Hatibin "Seyyid" ünvanı taşıması, vakfın işleyişinde yalnızca dinî-mistik yönün değil, aynı zamanda toplumsal statüye dayalı bir görev dağılımının da etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Arşiv belgelerinden bazıları, vakfa mensup olanların vergilerden muaf tutulmalarına dair örnekler içermektedir. Nitekim dönemin Maraş Valisi tarafından Meclis-i Vâlâ'ya gönderilen bir yazıda, Efsûs kasabasında Ashâb-ı Khef vakfına mensup olanların sayısının yalnızca beş ila on hane ile sınırlı bulunduğu,²⁹ bunun dışında kalan kasaba ahalisinin ise örfî ve diğer vergi kalemlerini ödemekle yükümlü olduğu bildirilmektedir. Benzer özellikteki bir diğer belgede ise, Efsûs'un toplam nüfusunun yaklaşık 400 ila 500 hane civarında olduğu, bu nüfus içerisinde yalnızca birkaç hanenin vergi muafiyetinden yararlanabildiği; geri kalanların ise vergi ödeme mükellefiyetini sürdürdükleri açıkça belirtilmiştir.³⁰ Bu kayıtlar, Osmanlı vergi sisteminde muafiyet statülerinin keyfî beyana dayandırılmayacağını; aksine, arşiv incelemesi ve idari tespit yoluyla resmen teyit edilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca vakıf mensubiyetinin de yalnızca devlet tarafından resmen tanınmış bir nesep silsilesine dayandığı ölçüde vergi muafiyetine esas teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Bir başka arşiv belgesinde, bazı şahısların Dersaadet'e (İstanbul'a) intikal ederek, ellerinde sahte veya dayanağı belirsiz bir emir bulunduğunu ileri sürdükleri; bu şekilde Ashâb-ı Khef vakfına mensup olduklarını iddia ederek vergi muafiyeti talep ettikleri kaydedilmektedir. Söz konusu şahısların yakalanması amacıyla ilgili vilâyet ve zabıta makamlarına yazı gönderildiği anlaşılmaktadır.³¹

Başka bir vesikada, kendilerini Ashâb-ı Khef vakfına mensup göstererek vergiden imtina eden bazı şahısların, merkez tarafından yapılan uyarılara rağmen vergi ödemekten imtina ettikleri görülmektedir. Bunun üzerine taşra yetkililerinden Ahmet Paşa, direnci kırmak ve vergi düzenini yeniden tesis etmek amacıyla Efsûs kazasını abluka altına almış ve durumu merkeze arz etmiştir. Yazışmalarda, olayların eşkıyalık derecesine vardığı, muafiyet kisvesi altında taşrada kamu düzeninin ihlâl edildiği, ilgili grubun muhtemelen kazaya bağlı köylerden çaldıkları 110 baş karasığırın Kaza Müdürlüğü'ne iade edilmek üzere Ahmet Paşa tarafından zabt edildiği ifade edilmektedir.³² Aynı hâdiseye ilişkin başka bir belgede, olaylara fiilen iştirak eden dört şahsın Ahmet Paşa tarafından yakalanarak kazâ müdürlüğüne teslim edildiği ve merkeze bilgi verildiği kaydedilmektedir. Bu olay, muafiyet kisvesi altında taşrada asayişin ihlâl edildiği durumlarda devletin kolluk kuvvetlerini seferber etmekten çekinmediğini ve vakıf mensuplarının statüsüne bakılmaksızın gerekli tahkikatı yürüttüğünü açıkça göstermektedir.

Süreç sonunda ulaşılan bir başka arşiv vesikası, gerçekten Ashâb-ı Khef soyundan geldiği sabit olan bazı şahısların, yaşanan karışıklık ve haksız muafiyet iddialarından kaynaklanan mağduriyetlerini gidermek amacıyla nizâmî yollarla merkezî makamlara müracaat ettiklerini ortaya koymaktadır. Merkezî idare, bu başvurulara karşılık olarak, nahiyedeki yetkili idarecilerin gerekli işlemleri yerine getirmeleri ve tüm uygulamaların mevzuata uygun şekilde yürütülmesini temin etmeleri yönünde uyarıldıklarını kaydetmiştir.³³

Salname Kayıtlarında Ashâb-ı Khef

Osmanlı Devleti'nde merkezî ve taşra teşkilatları tarafından neşredilen bilgi edinme maksadıyla kaleme alınan resmî yıllıkara "salnâme" denilmektedir. İlk örneği 1847 yılında yayımlanan bu yıllıklar, idari, malî ve demografik verilerin sistematik bir şekilde kayıt altına alındığı önemli istatistikî ve idari kaynaklar arasında yer almaktadır. Salnâmelerin muhteviyatı; vilâyet, sancak ve kaza düzeyinde teşkilat yapıları, idari-mülki taksimatlar, mahallî bürokrasiye dâhil memurların isimleri ve görevleri, nüfus sayımları, bina envanterleri ile eğitim ve sağlık kurumlarına ilişkin bilgiler gibi çok çeşitli unsurları içermektedir (Aydın, 2009, ss. 51-54).

²⁵ BOA, İ.MVL.377. 16533. 4.

²⁶ BOA, A.] MKT. MHM.144.43.3, BOA, A.] MKT. MHM.144.73.1.

²⁷ BOA, A.] MKT. MHM.132.49.1.

²⁸ BOA, AE. SMST. II.100.10852.1.

²⁹ BOA, A.] MKT.127.49.1.

³⁰ BOA, MVL.24.52.3.

³¹ BOA, MVL.24.52.2.

³² BOA, MVL.602.67.1.

³³ BOA, MVL. 26.10.2.

1903 senesine (Hicri 1321) ait Maraş Sancağı Salnâmesi'nin Efsûs maddesinde, Ashâb-ı Khef kıssasına ilişkin coğrafi ve tarihî bağlamda önemli açıklamalara yer verilmiştir. Bu kayıt, Ashâb-ı Khef mağara ve yapı kompleksinin Osmanlı idari zihniyetinde nasıl bir statüye sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle bu maddede Şehsuvaroğlu Ali Bey ve İzzeddin Keykâvus gibi idari ve siyasî şahsiyetlerin isimleriyle birlikte zikredilmesi, yapının tarihî süreklilik ve yöneticilerin destekleriyle teşekkül ettiğini de göstermektedir. Salnamede verilen bu ayrıntılar Osmanlı resmi kayıtlarında Ashâb-ı Khef'in yapı kompleksinin hem kutsallık statüsünü hem de taşra-idari kimliğindeki belirleyici rolünü belgelemektedir (Eroğlu vd., 2012, ss. 146-147).

Mühimme Defterleri ve Tahrir Defterlerinde Ashâb-ı Khef

Ashâb-ı Khef üzerine kurulan vakıfla ilgili arşiv evrakı içerisinde, perakende evrak dışında farklı tasniflerde yer alan belgeler bulunmaktadır. Buna göre; Mühimme Defterleri, Tapu Tahrir Defterleri, vakfiyeler, Evkaf-ı Hümayun Nezareti'ne ait kayıtlar ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilen defterler gibi tasnifleri kapsamaktadır. Tapu tahrir defterleri, Osmanlı Devleti'ne ait toprakların sistematik şekilde kayıt altına alınması ve vergi mükellefiyetlerinin belirlenmesi açısından önemli bir işlev üstlenmekle birlikte, denetim mekanizmasının güçlendirilmesi bakımından da kritik bir araç olmuştur. Bu defterler, hangi köyde ve hangi mezrada kaç hane, ne kadar nüfus ve toprak bulunduğu dair ayrıntılı bilgiler sunarak devletin egemenliğinin ve hazine gelirlerinin korunmasını temin etmiştir (Öz, 2010, ss. 425-429). Maraş için tutulan tapu tahrir defterlerinden ilkinin tarihi kesin olarak belirlenememekle birlikte, sonradan düşülen kayıtlar 1532 yılına ait olduğunu göstermektedir. Ancak içinde yer alan veriler, defterin daha önceki bir tarihte tutulmuş olabileceğine işaret etmektedir. Defterin ağır tahribata uğraması nedeniyle, 1563 tarihli diğer bir tahrir defteri Refet Yinanç ve Mesut Elibüyük tarafından transkribe edilerek iki cilt hâlinde yayımlanmıştır (Yinanç & Elibüyük, 1988, ss. 7-8).

Afşin'de bulunan Ashâb-ı Khef Vakfı'nın, Alaüddevle Bey döneminden itibaren vakıf statüsünde muamele gördüğü ve bundan sonra da aynı şekilde vergi muafiyeti ile belirlenmiş gelir kaynakları üzerinden idare edildiği belgelerle ortaya konmaktadır. Vakfın bu tarih itibarıyla mezra ve köylerden elde ettiği gelirler, vakıf görevlileri ile vakıf gelirinden faydalanan haneler ve buralarda ikamet eden şahısların sayısı ayrıntılı biçimde kaydedilmiştir. Vakfa dair mühimme defteri kayıtları incelendiğinde, 25 Ocak 1618 tarihli belgede dönemin padişahı I. Mustafa'nın emrine yer verildiği görülmektedir. Söz konusu emir doğrultusunda Bostancılar Kethüdası Mehmed'in vakfın denetleyicisi

(nazır) olarak atanması ve vakıfta personel boşluğu olması durumunda herhangi bir atama yapılmaması; mevcut çalışanların berat belgelerinin merkeze gönderilerek teyit edildikten sonra atamaların gerçekleştirilmesi hususunda uyarılarda bulunulmuştur.³⁴ Bir diğer mühimme kaydında, Kethüda Mehmed'in dilekçesi üzerine vakfın mütevellisi Ahmed ve denetleyicisi İbrahim'in vakfın malvarlığını zimmetlerine geçirerek ciddi zarara yol açtıkları belirtilmiş; halktan adı yazılmış dört kişi ve bazı diğer şahıslardan vakfa ait alacakların mahkeme yoluyla tahsil edilmesi ve direnç gösterenlerin tüm evraklarıyla birlikte İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir.³⁵

Aynı döneme ait bir başka kayıt, vakfın nazırının, eskiden beri vakıflarda devam eden uygulamayı esas alarak çalışanlar üzerinde atama, azil ve denetleme yetkilerini, yöre kadısının dahil edilmesiyle istismar edildiğine yöneliktir. Uygulamanın nazır tarafından devamının doğru ve adil bir sonuç doğurması hasebiyle eski usulün benimsenmesinin ve bu doğrultuda hareket edilmesinin gerekliliği ve dolayısıyla tek yetkilinin vakfın nazırı olduğu vurgulanmıştır.³⁶ Bu dönemin son mühimme kaydı ise, Bostancılar Kethüdası Mehmed'in vakfın nazırı olarak vakfın malına zarar gelmemesi, tüm vakıf çalışanlarının görevlerini dürüst ve düzenli şekilde yürütmesi ve yeni personel atamalarının dahi kendisi tarafından yapılması suretiyle tüm vakıf işlerinin kendi yetki ve sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir.³⁷ Söz konusu mühimme defteri kayıtları, taşrada küçük ölçekli bir vakfın bile istismara uğrama ve gelirlerinin ziyan edilme riskine karşı merkezi otoritenin önlem alma mekanizmalarını ortaya koyması açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Bunların yanı sıra, vakfın ihtiyaçları doğrultusunda personel atamalarının gerçekleştirildiğini gösteren çeşitli yazışmalara rastlanmıştır. Söz konusu belgelerde, vakıf bünyesinde cüz okuma, tevliyet (mütevelli), zaviyedarlık, imamlık, hatiplik, müezzinlik, duacılık, türbedarlık, ferraşlık ve müderrislik gibi farklı görev pozisyonlarına yapılan atamalardan bahsedilmektedir. Bu atamaların dikkat çeken ortak yönü, görevlilerin vefatları halinde ilgili pozisyonların çoğunlukla kendi oğullarına intikal etmesidir. Bilhassa mütevelli, zaviyedar ve müderris gibi daha yetkinlik gerektiren görevlerde, "hisseli mütevelli", "hisseli zaviyedar" ve "hisseli müderris" şeklinde bir uygulamanın ortaya çıktığı görülmektedir.³⁸ Bu durum, vakıf gelirlerinin ve görev sorumluluklarının, görevlilerin çocukları arasında paylaştırıldığı ve dolayısıyla hem gelirlerin hem de görevlerin hisseli bir biçimde sürdürüldüğü sonucunu ortaya koymaktadır.

³⁴ BOA. 82-1 Mühimme Defteri, 12.23.

³⁵ BOA. 82-1 Mühimme Defteri, 17.34.

³⁶ BOA. 82-1 Mühimme Defteri, 62.139.

³⁷ BOA. 82-1 Mühimme Defteri, 117.268.

³⁸ VGM. DEFTER. 1140.76; 1069.90.171; 1328.8.5; 1328.43.75; 1328.49. 86; 505.62.3; 1137.79.68; BOA. EV. HMH. 36.57; BOA. EV. MH. 177.52; BOA. EV. MKT. 521.97; BOA. EV. MKT. CHT. 304.34.

Dikkat çekici ayrıntılardan biri de Vakfın Barsama'daki hisselerine dair muhasebe kayıtlarıdır. Nitekim 1840-1841 tarihli bir kayıta, vakfın medresesinde müderrislik yapan Ali Efendi'nin oğulları Seyyid Mehmed Selim ve Seyyid Mehmed Vehbi'nin kanuni vekili Bezircizade Ömer Efendi'nin talebi doğrultusunda, vakfa ait Kayseri'deki malikanenin 1840-1841 tarihlerindeki bir yıllık gelir ve giderleri ayrıntılı biçimde kayda geçirilmiştir. Söz konusu belgede buğday, bakla, arpa, zeyrek, cehri mukataa, bağ ve bostanlardan elde edilen öşür gelirleri kalem kalem belirtilmiş; muhasebe harcı, ödenen maaşlar ve kâtip ücreti gibi giderler düşüldükten sonra gelir fazlası hesaplanarak kayda alınmıştır. Bu fazlalığın, müderrislerin hizmetlerine karşılık olarak kendilerine tahsis edildiği ve kaydın Kayseri Kadısı tarafından tarih ve mühürle onaylandığı görülmektedir.³⁹ Benzer şekilde, 1841-1842 yılına ait başka bir muhasebe kaydında da Barsama Köyü Malikanesi gelirlerinden vakfa düşen pay "400 dirhemden 160 dirhem" şeklinde ifade edilmiştir. Bu belgede de öşür vergisine tabi tarım ürünleri listelenmiş, ayrıca kovan öşrünün kaydedilmesiyle vakıf bünyesinde arıcılık faaliyetinin de yürütüldüğü anlaşılmıştır. Bu yılın gelir fazlası da önceki yılda olduğu gibi yine müderrislere ödenmiştir.⁴⁰ Son olarak 1842-1843 yılına ait muhasebe kaydında, aynı kalemlerin tekrarlandığı ve benzer biçimde gelir-gider tablosunun oluşturulduğu görülmektedir. Üç yıllık dönem karşılaştırıldığında, gelir fazlasının 1840-1841 yılı için 994,5 kuruş, 1841-1842 yılı için 470,5 kuruş ve 1842-1843 yılı için 397,5 kuruş olarak tespit edildiği anlaşılmaktadır. Her üç yılda da gelir fazlasının Ali Efendi'nin oğulları olan aynı iki müderris kardeşe tahsis edildiği görülmektedir.⁴¹

Vakfa dair bir diğer içerik grubunu gelirlerin idaresiyle ilgili yazışmalar oluşturmaktadır. Bu belgelerden anlaşıldığı üzere, vakfın gelirlerinin yönetimine zaman zaman merkezi idare tarafından müdahalelerde bulunulmuş, ancak bu müdahalelerin sonlandırılarak idarenin yeniden tam anlamıyla vakıf görevlilerine devredilmesi yönünde yazışmalar yapılmıştır. Burada dikkat çekici nokta Tanzimat'ın ilanından 1854-1855 yıllarına gelinceye kadar gelir ve idarenin aynı usullerle işletilmeye devam ettiği, ancak bu tarihten itibaren vakfın vergi muafiyetlerinin göz ardı edilerek gelirlerinin hazineye aktarılması yoluna gidildiği görülmektedir. Bu durum, vakıf görevlilerinin zorunlu masrafların ve maaşların ödenmesi hususunda ciddi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmelerine neden olmuştur.

İmparatorluğun 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı döneminde ve sonrasında mali açıdan zor bir süreç girmesi ile devletin yıkılışa sürüklendiği son yılların bu tür uygulamaların görülmesinde etkili olduğu düşünülebilir. Vakfın kayıtları arasında en erken tarihli olanı 1857, en geç tarihli olanı ise 1904 yılına aittir. Bu yazışmalarda genel olarak vakıf gelirlerinin ve ödeneklerinin kontrolü hususunda yetkili vakıf görevlisinin tayini ve işlemlerin buna göre yürütülmesi talepleri öne çıkmaktadır.⁴² Bir diğer belge grubunu ise vakıf binalarının onarımlarına dair kayıtlar teşkil etmektedir. Bu belgelerde genel olarak Ashâb-ı Khef yapısının bakım ve onarımı için keşif defterlerinin hazırlanarak gerekli tadilat ve

tamirat masraflarının cetveller hâlinde düzenlenip ilgili makamlara sunulduğu görülmektedir. Bazı belgelerde keşif defterine ek olarak binanın krokisi çizilmiş ve onarılması gereken noktalar işaretlenmiştir.⁴³ 1898-1903 yılları arasına tarihlenen belgelerde, onarım için ihtiyaç duyulan malzeme türü, miktarı ve öngörülen masraflar ayrıntılı olarak belirtilmiş, ayrıca bu koşullarda yapılacak tamiratların icrası için izin talebinde bulunulmuştur.⁴⁴

Sonuç

Yedi Uyurlar anlatısının hem Hristiyanlık hem de İslâm dünyasında kabul görmesinin ve Kur'an-ı Kerim'de kutsiyet kazanmasının temel nedeni, insanlığın ebedî hayat, yeniden diriliş ve ilâhî adalet arayışını somut bir biçimde ifade etmesidir. Hristiyan literatüründe de yer alan Ashâb-ı Khef kıssası, Kur'an'da kadim temaların yeniden yorumlanarak kutsallaştırıldığı bir örnek niteliği taşır. Bu açıdan bakıldığında, anlatı yalnızca bedenî dirilişine dair mucizevî bir olay değil, aynı zamanda bunun Tanrı'ya mutlak teslimiyetle mümkün olduğunu hatırlatan bir semboldür. Zira bu teslimiyet sayesinde insan, ilâhî irade tarafından korunmakta ve yeniden diriltilmektedir.

Ashâb-ı Khef kıssası, farklı kültürlerdeki kutsal acı ve teslimiyet anlayışlarının bir devamı olarak, önceden takdir edilmiş kader fikrini destekleyen bir "zaman-üstü teoloji" ortaya koymaktadır. Hristiyan ve Müslüman geleneğinde ortaklaşa kabul edilen bedenî diriltimesi mucizesi de bu anlatının en temel unsuru olmuştur. Bu bağlamda, Yedi Uyurlar anlatısı, yalnızca tevhid inancının derinliklerinde anlam kazanmakla kalmayıp, aynı zamanda insanlık tarihinin ebedî adalet ve diriliş özleminin simgesel bir ifadesi olarak da değerlendirilebilir.

Afşin, tarihi, mimarî ve metinsel kanıtlar ışığında Ashâb-ı Khef'in bulunduğu yer olarak öne çıkmaktadır. Arşiv belgeleri, vakfiye kayıtları ve salnâmeler ışığında yapılan bu inceleme, Afşin'in yalnızca bölgesel bir yerleşim yeri değil, aynı zamanda semavî dinler nezdinde mühim bir inanç ve kültür merkezi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Ashâb-ı Khef kıssasının İslamiyet, Hristiyanlık ve kısmen Yahudilik geleneğinde farklı varyantlarla varlık göstermesi, Afşin'deki mağaranın tarihsel ve coğrafi özellikleriyle örtüşmesi ve Osmanlı döneminde Ashâb-ı Khef'in vakıf müessesesi üzerinden kurumsal bir hüviyet kazanması, bu coğrafyanın tarihi önemini pekiştirmektedir.

Osmanlı arşivinde yer alan belgeler, Ashâb-ı Khef Vakfı'nın idari yapısını, personel düzenini ve devletle olan bağlantılarını ayrıntılı şekilde belgelendirerek, vakıf kurumunun sadece dinî bir yapı değil aynı zamanda sosyo-ekonomik bir organizasyon olduğunu da göstermektedir. Bu bağlamda Afşin, Osmanlı taşrasında dinî kimliğin devlet nezdinde meşrulaştırıldığı ve merkez-taşra ilişkilerinde kurumsal bir köprü işlevi gördüğü nadir örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum tarihsel süreçte farklı adlarla (Arabissos, Efsus, Yarpuz, Akos vb.) anılan Afşin'in çok katmanlı tarihî hafızasını ve kültürel sürekliliğini yansıtmaktadır.

³⁹ BOA. EV. ZMT. 154.109.

⁴⁰ VGM. DEFTER. 3096.58.114.

⁴¹ BOA. EV. ZMT. 175.120.

⁴² BOA. EV. MKT. 1054. 107; BOA. EV. MKT. CHT. 580.66.

⁴³ BOA. EV. MKT. 2789.9.

⁴⁴ BOA. EV. MKT. CHT. 419.42; BOA. EV. MKT. 2789.9

Sonuç olarak, Afşin'deki Ashâb-ı Kehf Kompleksi, dinî anlatı, topluluk kimliği ve sosyo-ekonomik yapılar arasındaki karmaşık etkileşimi örneklemektedir. Kutsal geleneklerin nasıl kurumsallaştırılabileceğini, yönetimle entegrasyonunu ve toplumsal bütünleşme aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Mekânın önemi, yalnızca Yedi Uyurlar efsanesiyle bağlantılı olmasında değil, aynı zamanda Osmanlı taşra yönetimi, dinî bağlılık ve kültürel hafıza dinamiklerini aydınlatma kapasitesinde yatmaktadır. Birincil arşiv kanıtları ile ikincil kaynakların ve sosyo-kültürel yorumların sentezlenmesi, Ashâb-ı Kehf'in Anadolu'daki tarihî ve çağdaş öneminin daha derin bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Afşin perspektifinden incelendiğinde, Yedi Uyurlar efsanesi, kutsal anlatıların maddi, kurumsal ve sosyo-politik gerçekliklerle nasıl iç içe geçtiğini göstermekte ve dinî miras mekânlarının tarihî, kültürel ve toplumsal öneminin kapsamlı bir çerçevede değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

Extended Abstract

The legend of the Seven Sleepers (Ashâb al-Kahf) is a prominent narrative across Islam, Christianity, and Judaism, recounting the miraculous preservation of devout youths who, after taking refuge in a cave, awoke centuries later. Symbolizing unwavering faith, divine protection, and eschatological hope, the story circulated widely, influencing religious, literary, and folkloric traditions. Despite its broad diffusion, the precise location of the cave remains debated, with several sites proposed across the Middle East, North Africa, and Anatolia. Among these, Afşin in modern Turkey emerges as a significant candidate, supported by historical, architectural, and textual evidence that positions it as a center of sacred memory and cultural heritage. This study investigates Afşin's historical, cultural, and religious identity as the alleged sanctuary of the Ashâb al-Kahf, emphasizing the Ottoman period and situating the site within socio-economic and administrative contexts rather than solely as a theological or folkloric motif.

The research adopts a historical-analytical approach, drawing on Ottoman archival sources. Primary materials—including imperial decrees (fermans), waqf charters (vakfiye), cadastral surveys (tahrir defterleri), mühimme registers and and Ottoman yearbook (Salnames)—offer detailed insight into the administrative and financial structures that sustained the Ashâb al-Kahf Complex. These records allow reconstruction of how the Ottoman state institutionalized, protected, and integrated the site into provincial governance. Secondary sources such as regional chronicles, travel accounts, and contemporary scholarship provide contextualization, enabling a comprehensive understanding of Afşin's significance. By combining textual interpretation, historical context, and socio-cultural analysis, the study outlines Afşin's multidimensional role as a religious, social, and economic hub.

Three primary dimensions of Afşin's significance emerge. First, the site functioned as both a sacred pilgrimage destination and a socio-economic institution. Revenues from endowed foundation (waqf) financed the maintenance of the complex, supported religious personnel, and facilitated hospitality for pilgrims. These revenues also contributed to local infrastructure, education, and welfare, embedding the sanctuary within the provincial socio-economic fabric. Afşin thus operated not merely as a spiritual site but as an institution sustaining local communities and public services.

Second, imperial decrees demonstrate explicit Ottoman recognition and patronage of Afşin. The decrees reinforced the sanctuary's symbolic, religious, and strategic importance within the empire. Through cadastral surveys and mühimme registers, the integration of the complex into administrative structures becomes evident, particularly regarding the management of endowed lands. This reflects the Ottoman effort to harmonize religious devotion with governance, demonstrating how sacred spaces functioned as nodes of worship, social cohesion, and administrative order. The Ashâb al-Kahf Complex, therefore, was elevated from a local shrine to a formally acknowledged institution of imperial religio-political culture.

Third, the cultural and narrative dimensions of Afşin's identity are emphasized. Oral traditions, regional chronicles, and ongoing pilgrimage practices kept the Ashâb al-Kahf legend alive as a cornerstone of communal identity. The blending of sacred narrative with material, economic, and political structures highlights the multidimensional nature of the site. Afşin thus emerges not merely as a guardian of legend but as an active agent shaping cultural and socio-political life across centuries. The broader implications are twofold. First, the study underscores the critical role of archival research in reconstructing the realities of religious heritage sites in the Ottoman context. By embedding sacred narratives within institutional and administrative frameworks, it demonstrates their tangible impact on local governance. Second, it points to the continuing relevance of the Ashâb al-Kahf Complex for contemporary heritage and tourism. Today, Afşin attracts religious visitors and cultural tourists, sustaining traditions while offering opportunities for community engagement and heritage preservation.

In conclusion, the Ashâb al-Kahf Complex in Afşin exemplifies the interplay between religious narrative, community identity, and socio-economic structures. Its enduring significance lies not only in its link to the universal legend of the Seven Sleepers but also in its capacity to illuminate Ottoman provincial administration, religious devotion, and cultural memory. By synthesizing archival evidence with socio-cultural interpretation, this study provides a comprehensive framework for understanding the historical and contemporary importance of Ashâb al-Kahf in Anatolia.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. Hatt-ı Hümayun. 1665.5.1, 1301.50674.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. 107.100.6.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Sadaret Nezaret ve Devair Evrakı. 261.15.1, 261.15.2, 261.15.3, 261.15.4, 261.15.5, 261.15.6, 271.2.1, 271.2.2, 271.69.1, 274.63.1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Sadaret Mektubi Kalemî Evrakı. 127.49.1, 138.29, 138.29.1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Sadaret Mühimme Kalemî Evrakı. 144.73.1, 144.73.2, 144.43.3, 157.37.1, 157.37.2, 132.49.1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Sadaret Meclis-i Vala Evrakı. 98.29.1, 101.67.1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi İrade-i Meclis-i Vala. 232.8031.2, 232.8031.3, 232.8031.4, 232.8031.5, 232.8031.6, 377.16533.1, 377.16533.2, 377.16533.3, 377.16533.4, 469.21259, 469.21259.1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Ali Emiri II. Mustafa. 100.10852.1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Meclis-i Vala. 24.52.1, 24.52.2, 24.52.3, 631.46.A.1, 602.67.1, 26.10.2, 354.19.1, 601.32.1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi 82-1 Mühimme Defteri. 12.23, 17.34, 62.139, 117.268.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Evkaf Haremeyn Muhasebesi. 36.57.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Evkaf Muhasebe Kalemî. 177.52.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Evkaf Mektubî Kalemî. 521.97, 1054.107, 2789.9.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Evkaf Cihat Kalemî. 304.34. 580.66, 419.42.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Evkaf Zimmet Halifeliği. 154.109, 175.120.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Defter. 3096.58.114, 590.105.98, 594.207.151, 1140.76, 1069.90.171, 1328.8.5, 1328.43.75, 1328.49.86, 505.62.3, 1137.79.68, 3096.58.114.
- Araştırma- İnceleme Eserleri**
- Abdul Rahman, M. S., Zikrullah, Muhajir, M., Ghazali, M., & Harwanto, A. P. (2024). The Seven Sleepers (Ashâb Kahf) in the Holy Bible and Qur'an: Lessons for Organic Youth Movements. *Peradaban Journal Of Religion And Society*, 3(2), 147-156. <https://doi.org/10.59001/pjrs.v3i2.183>
- Alparslan, Y., & Yakar, S. (2009). *Seyahatname, Şehir Tarihi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş*. Ukde Yayınları.
- Archer, G. (2016). The Hellhound of the Qur'an: A Dog at the Gate of the Underworld. *Journal of Qur'anic Studies*, 18(3), 1-33. <https://doi.org/10.3366/jqs.2016.0248>
- Aydın, B. (2009). Salname. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 36, s. 51-54). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi.
- Cosentino, A. (2024). The Seven Sleepers Of Ephesus In The Christian And Islamic Magical Tradition. *EURAS Journal of Social Sciences*, 4(1), 7-23. <https://doi.org/10.17932/EJOSS.2021.023/2024.401>
- Demir, N. (2012). Ashâb-ı Khef'in İzinden Arpasus ve Arabissos'u Afşin'e Dönüştüren Tarihi Süreç. *Uluslararası İnanç Turizmi ve Eshab-ı Khef Sempozyumu*, ss. 99-114, Kahramanmaraş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını.
- Devellioglu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Elassal, İ. M. (2024). The Western Influence on Representations of the Seven Sleepers in Islamic Miniatures. *SHEDET*, 13, 217-236. <https://doi.org/10.21608/shedet.2024.263068.1229>
- Eroğlu, C., Babuçoğlu, M., & Köçer, M. (2012). *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*. ORSAM Yayınları
- Ersöz, İ. (1991). Ashâb-ı Khef. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 3, s. 465-467). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi.
- Eyicil, A. (2005). Afşin Ashâb-ı Khef. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 269-287.
- Gökhan, İ. (2008). Selçuklular Zamanında Maraş Uç Beyliği ve Nusretüddin Hasan Bey. İ. Gökhan & S. Kaya (Ed.), VII-XVI. *Asırlarda Maraş Emirleri: Emir, Melik, Bey, Senyör, Beylerbeyi, Sancakbeyi*. Ukde Yayınları.
- Gökhan, İ. (2014). Roma ve Bizans Dönemlerinde Germanicia (Maraş). *Kapadokya Tarih ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 76-87. <https://doi.org/10.18299/cahi.16>
- Gökhan, İ., & Kaya, S. (2008). *İlkçağ'dan Dulkadirli'lere Kadar Maraş*. Ukde Yayınları.
- Grysa, B. (2010). The Legend Of The Seven Sleepers Of Ephesus In Syriac And Arab Sources - A Comparative Study. *Orientalia Christiana Cracoviensia*, 2, 45-59. <https://doi.org/10.15633/ochc.1011>
- Horst, P. W. (2015). Pious Long-Sleepers in Greek, Jewish, and Christian Antiquity. M. Kister, H.I. Newman, M. Segal, & R.A. Clements (Ed.), *Tradition, Transmission, and Transformation from Second Temple Literature through Judaism and Christianity in Late Antiquity*. (pp. 93-111). Leiden: Brill Academic Publication. https://doi.org/10.1163/9789004299139_005
- İslam, J. A. (2013). The Sleepers Of The Cave - The Quran, Historical Sources And Observation. *The Quran and Its Message*. <https://www.quransmessage.com>. Erişim Tarihi: 03.08.2025
- İslam, S. (2023). The Cave of the Seven Sleepers in al-Rajib: A Co- Produced Christian-Muslim Site of Veneration. *Coproduced Religions*, <https://www.coproduced-religions.org>. Erişim Tarihi: 03.08.2025
- Karaman, H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K., & Gümüş, S. (2007). *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Cilt 3, s. 532-585). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaoğlu, H. (2019). *Ashâb-ı Khef Yedi Uyurlar-Dinler Tarihinde Mitoslar*. Kabalı Yayınevi.
- Kaşgarlı Mahmut (2012). *Divan-ü Lûgat-it- Türk (Türk Dili Divanı)*. F. Bozkurt (Çev.). Eğitim Yayınevi.
- Koç, K. (2017). *Afşin Ashâb-ı Khef'in Tarihîsel Süreci (Ana Kaynaklar ve Arşiv Belgelerine Göre)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Krokus, C. S. (2017). The Darkness is Not Death: Toward A Christian-Muslim Comparative Theological Study of the Seven Sleepers of Ephesus. *A Journal of Christian Spirituality*, 17(1), 40-59. <https://doi.org/10.1353/scs.2017.0003>
- Marco, A. T. (2023). The Seven Sleepers/Ashâb Al-Kahf Tale And Cult: Two Case Studies in Turkey (Ephesus) And Jordan (Al-Rajib). *EURAS Journal of Social Sciences*, 3(1), 63-86. https://doi.org/10.17932/EJOSS.2021.023/ejoss_v03i1004
- Marco, A. T. (2024). The Seven Sleepers Tradition (Ashâb-ı Khef) in Afşin, Tarsus and Lice: Comparative Analysis of their Intangible Heritage. *Edeb Erkan*, 5, 55-66. <https://doi.org/10.59402/EE005202403>
- Öz, M. (2010). Tahrir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 39, s. 425-429). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi.

- Özgüç, T., & Akok, M. (1958). Afşin Yakınındaki Eshab-ı Kehf Külliyesi. *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, 2, 77-92.
- Schmidt, C. (2008). *Sleeping Toward Christianity: The Form And Function Of The Seven Sleepers Legend In Medieval British Oral Tradition* [Unpublished Master's Thesis]. University of Missouri-Columbia.
- Sertoğlu, M. (1973). Ashâb-ı Kehf (Mağra Yaranı) Vakıflarına Dair Orijinal Bir Belge. *Vakıflar Dergisi*, 10, 129-132.
- Spisa, P. L., Brita, A., Ferroni, L., Franchi, R., Gagliardi, I., Graziani, M., Magnelli, E., Roggema, B., & Garcia, S. V. (2023). The Seven Sleepers Legend As A Case Of Universal Hagiography The Eutrador Interdisciplinary Research Project. *EURAS Journal of Social Sciences*, 3(2), 121-144.
- https://doi.org/10.17932/EJOSS.2021.023/ejoss_v03i2001
- Sümer, F. (1989). *Eshabü'l-Kehf (Yedi Uyurlar)*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Tankut, H. R. (2008). *Maraş Yollarında*. Ukde Yayınları.
- Yinanç, M. H. (2001). Elbistan. *MEB İslam Ansiklopedisi*. (Cilt 4, s. 223-230). MEB Yayınları.
- Yinanç, R., & Elibüyük, M. (1988). *Maraş Tahrir Defteri (1563)*. Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Zarcone, T. (2022). The Seven Sleepers between Christianity and Islam: From portraits to talismans. *Religiographies*, 1(1), 48-62

Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute

| scusbed.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2025

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Strengthening The Pen: The Impact Of Literature On English Writing Skills

Sedat Bay^{1,a,*}, Hüseyin Erdin^d¹ English Language and Literature, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye² English Language and Literature, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 01/08/20025

Accepted: 15/09/2025

ABSTRACT

This article argues that critical engagement with literary texts significantly enhances English writing proficiency through three interconnected mechanisms: language enrichment, structural depth, and technique internalization. First, literature expands vocabulary and stylistic awareness by exposing writers to lexical diversity, metaphorical language, and varied prose styles (e.g., Hemingway's minimalism, Dickens' descriptiveness, Woolf's stream-of-consciousness). Second, it provides blueprints for narrative architecture, teaching pacing, temporal design, and scaffolding through analysis of works like Fitzgerald's *The Great Gatsby*, Faulkner's *The Sound and the Fury*, and Austen's *Pride and Prejudice*. Third, literature enables the assimilation of rhetorical techniques—such as "show, don't tell" (Steinbeck), symbolic metaphor (Plath), and rhythmic cadence (King)—transforming them into transferable tools for persuasive and aesthetic impact. Grounded in sociocultural theory, rhetorical genre studies, and cognitive stylistics, the article addresses counterarguments regarding textual difficulty, originality, and canon limitations, advocating scaffolded pedagogy, emulation-as-growth, and inclusive global texts. Ultimately, literature serves as a dynamic laboratory for developing authentic voice, structural coherence, and intercultural communicative competence, strengthening writing as an act of intellectual discovery.

Keywords: Literature, writing pedagogy, narrative structure, rhetorical techniques, language acquisition, stylistic development.

Kalemi Güçlendirmek: Edebiyatın İngilizce Yazma Becerileri Üzerindeki Etkisi

Süreç

Geliş: 01/08/20025

Kabul: 15/09/2025

Öz

Bu makale, edebi metinlerle eleştirel etkileşimin, İngilizce yazma becerilerini üç birbirine bağlı mekanizma yoluyla önemli ölçüde geliştirdiğini savunmaktadır: dil zenginleştirme, yapısal derinlik ve teknik içselleştirme. İlk olarak edebiyat, yazarları sözcük çeşitliliği, mecazi dil ve çeşitli üslup biçimleriyle (Hemingway'nin minimalizmi, Dickens'in betimleyiciliği, Woolf'un bilinç akışı gibi) buluşturarak kelime dağarcığını ve biçim farkındalığını genişletir. İkinci olarak, Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby*'si, Faulkner'ın *Ses ve Öfke*'si ve Austen'ın *Aşk ve Gurur*'u gibi eserlerin analizi yoluyla kurgunun ritmi, zamansal tasarım ve yapı iskelesi ilkelerini öğretirken anlatı mimarisi için şablonlar sunar. Üçüncü olarak, "göster, anlatma" (Steinbeck), sembolik metafor (Plath) ve ritmik ahenk (King) gibi retorik tekniklerin içselleştirilmesini sağlayarak bunları ikna edici ve estetik etki için aktarılabilir araçlara dönüştürür. Sosyokültürel teori, retorik tür çalışmaları ve bilişsel biçim bilim temelinde şekillenen makale, metinsel zorluk, özgünlük ve kanon sınırlamalarına yönelik karşıt görüşleri ele alır; destekli pedagoji, taklidi bir gelişim aşaması olarak konumlandırma ve kapsayıcı küresel metinler savunur. Sonuçta edebiyat, özgün ses, yapısal tutarlılık ve kültürlerarası iletişim yetkinliği geliştirmek için dinamik bir laboratuvar işlevi görerek yazmayı entelektüel keşif eylemine dönüştürür.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, yazma pedagojisi, anlatı yapısı, retorik teknikler, dil edinimi, biçim gelişimi.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License International License

✉ sbay@cumhuriyet.edu.tr

ORCID 0000-0001-9118-2775

✉ herdin.cumhuriyet.edu.tr

ORCID 0009-0005-1612-9858

How to Cite: Bay S ve Erdin H (2025) Strengthening The Pen: The Impact Of Literature On English Writing Skills, Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute,1(1): 28-37

Introduction

The assertion that “Writing is analyzed as thinking that uses paper or other media to externalize and manipulate symbolic expressions” (Oatley & Djikic, 2008) crystallizes literature’s epistemological function: transforming writing from mechanical transcription into a dynamic process of intellectual discovery. Historically, literary texts have occupied a dual role in writing pedagogy—serving simultaneously as cultural artifacts and training grounds for rhetorical mastery. Paul Ricoeur (1994) defines literature as “a vast laboratory for thought experiments.” (p. 115). This reframing positions literature beyond passive consumption, establishing it as an active site for apprenticing writers into linguistic precision, structural innovation, and technical fluency. The pedagogical tradition of leveraging literature for writing instruction traces its roots to classical rhetoric, yet contemporary scholarship reveals its enduring relevance. Bakhtin’s (1981) observation that “The word in language is half someone else’s... it becomes ‘one’s own’ only when the speaker populates it with his own intention” (p. 293) underscores the transformative potential of this dialogic process—where writers engage literary voices to cultivate authentic expression.

This article argues that critical engagement with literary texts revolutionizes English writing proficiency through three interdependent mechanisms: first, by enabling writers to excavate linguistic richness through exposure to lexical diversity and stylistic experimentation; second, by facilitating the deconstruction of narrative frameworks to internalize principles of structural coherence; and third, by allowing the assimilation of rhetorical techniques that elevate persuasive and aesthetic impact. As Lunsford (2015) aptly notes, Literacy is not static, but a muscle flexed against the resistance of complex texts—a conditioning process that forges both technical skill and cognitive agility. Grounded in sociocultural theory (Vygotsky, 1978), which frames literature as a scaffold for writing development; rhetorical genre studies (Bawarshi, 2003), examining how literary models shape communicative competence; and cognitive stylistics (Stockwell, 2020), elucidating textual internalization—this analysis examines the literature-writing nexus through the tripartite lens of language, structure, and technique.

While sceptics caution that literary complexity may overwhelm novice writers (Graff, 2003), this study demonstrates how guided analysis converts perceived obstacles into generative thresholds. As Bean (2011) persuasively counters, “Set at the appropriate level of difficulty, such “beautiful problems” create a “natural critical learning environment” that engages students as active and deep learners.” (p. 3). Thus, the literary laboratory emerges not as an exclusionary space, but as an essential crucible where writers transform borrowed words into original vision.

Language Enrichment: Vocabulary and Stylistic Development

One of the most enduring contributions of literature to language development lies in its ability to enrich both vocabulary and stylistic awareness. As Harold Bloom noted, “*Written communication is one of the oldest and most enduring forms of interaction.*” (GenderStudies, 2024). Literary texts immerse readers in the fullest possibilities of language, from the formal to the colloquial, from the archaic to the newly invented. This immersion expands the reader’s lexical capacity and exposes them to a wide spectrum of stylistic strategies, all of which can be transferred to their own writing. In essence, literature does not just model effective language use—it *teaches* it.

Vocabulary Expansion

Literary language is rarely neutral or predictable. It is rich, layered, and dynamic, often incorporating unusual or context-specific words that rarely appear in everyday speech or standard language instruction. As Clive Staples Lewis observed in his letter to Arthur Greeves on December 20th, 1943, “The great thing, if one can, is to stop regarding all the unpleasant things as interruptions of one’s ‘own’, or ‘real’ life. The truth is, of course, that what one calls the interruptions are precisely one’s real life” (Lewis, 2004). Literary vocabulary often captures these “interruptions” of ordinary discourse—those moments when language becomes dense, poetic, or sharply meaningful.

Archaic vocabulary, for example, is a prominent feature of early modern English texts. Reading Shakespeare introduces learners to words and forms that, while outdated, illuminate the historical development of English and provide insight into poetic economy. Words like *perchance*, *wherefore*, and *oft* occur regularly in his plays. Shakespeare is credited with inventing or first recording over 1,700 words. As David Crystal notes, Shakespeare’s linguistic creativity lies not only in the words he coined, but in how he used existing words in new, startling ways (Crystal, 2008).

Moreover, literature thrives on metaphorical and symbolic vocabulary. Writers manipulate words to evoke moods, suggest abstractions, or signal themes. In poetry especially, language is compressed and metaphorized. Take, for instance, Sylvia Plath’s description of emotional isolation in her poem, “Tulips”: “I am learning peacefulness, lying by myself quietly / As the light lies on these white walls, this bed, these hands” (Plath, Tulips, 2025). Such imagery-laden diction strengthens not only interpretive skills but also a reader’s ability to craft metaphor in their own writing.

Modernist texts, especially those by Joyce and Woolf, push this vocabulary expansion further. In *Ulysses*, Joyce fuses multilingual puns, stream-of-consciousness, and compound neologisms in prose like: “The heaventree of stars hung with humid nightblue fruit.” As critic Hugh Kenner suggests, “Joyce compels the reader to expand his linguistic faculties to engage with a world where language itself is no longer stable but shifting” (Kenner, 1955).

Lastly, exposure to technical and field-specific terminology in fiction—such as Melville’s nautical terms in *Moby-Dick*, or Orwell’s bureaucratic jargon in *1984*—provides learners with a practical context for otherwise unfamiliar registers. This is more than incidental: it reflects the ability of literature to make technical vocabulary memorable through narrative embedding.

Stylistic Discovery

Reading literature also enhances awareness of stylistic variety, revealing how sentence structure, tone, and rhythm contribute to a writer’s distinctive voice. Students exposed to a range of literary styles are better equipped to develop their own voice and to adapt their writing for different rhetorical purposes.

The minimalist prose of Ernest Hemingway is instructive here. His direct, unadorned style, exemplified in sentences like “He was an old man who fished alone in a skiff in the Gulf Stream, and he had gone eighty-four days now without taking a fish” (Hemingway, *The old man and the sea*, 1952, p. 3), encourages clarity and precision. Hemingway’s “iceberg theory” emphasized that much of a story’s meaning should lie beneath the surface—what is unsaid being as important as what is said. As he stated: “If a writer of prose knows enough about what he is writing about, he may omit things that he knows... the dignity of movement of an iceberg is due to only one-eighth of it being above water” (Hemingway, *Death in the afternoon*, 1932, p. 192).

In contrast, Charles Dickens employs intricate syntax and rich detail to create immersive worlds. Consider this passage from *Bleak House*: “Fog everywhere. Fog up the river... Fog down the river... Fog on the Essex marshes... Fog on the Kentish heights” (Dickens, 1987, p. 33). The repetition and accumulation of concrete imagery create a stylistic effect of suffocation and gloom. This descriptive density not only builds atmosphere but also serves thematic functions, showing how language style can be an extension of content.

Virginia Woolf offers yet another stylistic mode through her use of stream-of-consciousness narration. In *Mrs. Dalloway*, the boundary between external events and internal reflection dissolves: “What a lark! What a plunge! For so it had always seemed to her when, with a little squeak of the hinges, which she could hear now, she had burst open the French windows and plunged at Bourton into the open air” (Woolf, 2023, p. 1). Woolf’s syntax mirrors the associative rhythm of thought, making style an embodiment of consciousness itself. As literary critic Jane-Maree Maher puts it, “Woolf’s writing in texts such as *To the Lighthouse* and *The Waves* represented and constructed new modes of subjective representation. Rather than the ‘aridity’ of the determined ‘I’ that she identified in *A Room of One’s Own*, (1974:99) these texts set notions of subjectivity and consciousness in motion” (Maher, 2000). In each case, stylistic analysis teaches that style is not ornament but function: it encodes meaning, emotion, and identity.

The ultimate goal of vocabulary and stylistic enrichment through literature is the transformation of passive knowledge into active application. Readers who encounter new words and expressions in literary contexts are more likely to remember and eventually use them. This is what linguist Stephen Krashen refers to as “comprehensible input” in second language acquisition—exposure to language that is slightly beyond the learner’s current level, made intelligible through context (Krashen, 1982).

Repeated literary exposure leads not only to recognition but to internalization. When students begin writing, they draw upon a richer mental lexicon and stylistic repertoire. They are more attuned to choices of diction, more capable of rhetorical nuance, and more confident in bending language to suit different aims—whether argumentation, narration, or reflection.

As William Zinsser famously remarked in *On Writing Well*, “Writing improves in direct ratio to the number of things we can keep out of it that shouldn’t be there” (Zinsser, 2016, p. 13). The ability to revise, streamline, and refine one’s prose often comes from having internalized models of proficient writing—models provided most vividly and effectively by literature.

Thus, literature does not merely expand vocabulary or highlight style; it offers functional, transferable tools. It teaches students how to write with economy or exuberance, with clarity or complexity, with precision or poetic depth. In doing so, it helps them become writers who are not just competent but confident, and not merely accurate but artful (Bloom, 2001).

Structural Depth: Building Narrative Architecture

While vocabulary and style provide the essential materials of writing, literature offers the master blueprints for constructing compelling narratives. Engaging deeply with texts reveals the intricate structural designs authors employ—the deliberate organization of paragraphs, chapters, scenes, and timelines that shape meaning, control pace, and build immersive worlds. This section examines how studying literary architecture equips writers with the essential skills of textual planning and narrative scaffolding, transforming intuitive storytelling into deliberate narrative engineering.

The Rhythm of Revelation

Literature serves as a masterclass in managing the flow of information and emotion across scales, demonstrating how structural choices dictate pacing and reader engagement. Effective chapter transitions are pivotal in novels for sustaining momentum and thematic continuity. As E.M. Forster argues in *Aspects of the Novel*, plot relies on causality: “The king died and then the queen died” is a story. “The king died, and then the queen died of grief” is a plot” (Forster, 1927/1987, p. 87). This causality inherently generates narrative

momentum. Consider F. Scott Fitzgerald's *The Great Gatsby*, where chapters often end with resonant images or unresolved tensions (e.g., the green light at the end of Chapter I) that propel the narrative forward while layering symbolic meaning (Fitzgerald, 1925/2000). Conversely, the compressed structure of short stories necessitates extreme efficiency. Every word in a short story must contribute to a 'pre-established design.' Modern masters like Alice Munro exemplify this, where seemingly mundane paragraphs subtly seed future revelations and thematic resonances, demonstrating that, as critic Robert Thacker observes, economy itself becomes a structural principle in her work (Thacker, 2005).

Furthermore, Jane Austen's tension-building through dialogue in *Pride and Prejudice* illustrates how conversation functions as a primary structural element, not merely characterization. Scenes structured around exchanges like Elizabeth Bennet's verbal sparring with Mr. Darcy at Netherfield: "I could easily forgive *his* pride, if he had not mortified *mine*" (Austen, 1813/2003, p. 51) serve as narrative pivots. These dialogue sequences function as what narrative theorists like Seymour Chatman (1978) term "kernels" – essential nodes that "advance the plot by raising and satisfying questions" (p. 53), dictating the rhythm and direction of the ensuing narrative segments. This teaches writers to view dialogue as a dynamic force shaping the narrative's skeleton and pacing.

Temporal & Spatial Design: Weaving Time and Place

Literary narratives manipulate when and where events occur with profound sophistication, demonstrating that temporal and spatial structures are inseparable from meaning. Authors employ flashbacks, time jumps, and foreshadowing to create complexity. Harper Lee's strategic use of flashbacks concerning Boo Radley in *To Kill a Mockingbird* (Lee, 1962) illuminates present actions and themes of prejudice and empathy, showing how, as scholar Dean Shackelford notes, the novel demonstrates the past presses insistently upon the present (Shackelford, Winter 1996-1997). Faulkner's fragmented chronology in *The Sound and the Fury* represents a radical exploration of temporal disjunction. Presenting the Compson tragedy through Benjy's non-linear, sensory-driven memories "Caddy smelled like trees" (Faulkner, 1929/1990, p. 5), Quentin's tormented past-obsessed monologue, and Jason's bitter present-tense narration, Faulkner constructs a narrative where, as Gérard Genette states in *Narrative Discourse*, "narrative is a doubly temporal sequence...: the time of the thing told and the time of the narrative" (Genette, 1980, p. 33). This structure mirrors the characters' psychological fragmentation and the inescapable burden of history, proving temporal design is thematic expression.

Similarly, literary scene-setting transcends description to become environmental storytelling with structural function. In Toni Morrison's *Beloved*, the oppressive

atmosphere of 124 Bluestone Road which "was spiteful, full of a baby's venom" (Morrison, *Beloved*, 1987, p. 3) is an active narrative force, embodying Sethe's trauma and shaping character actions. As Morrison explained in an interview:

"Nature responds to them. When Sula returns to her hometown, she is heralded by 'a plague of robins.' Avocados open their skins to Son so he can eat their fruit. Nature is a presence in Morrison's books. In its role as witness to human goings-on, it serves the function of a Greek chorus—a formidable literary ancestor" (Morrison, *People are talking about: Toni Morrison*, 1981).

Charles Dickens' depiction of the fog-shrouded, labyrinthine Chancery in *Bleak House* ("Fog everywhere...fog in the eyes and throats of ancient Greenwich pensioners" (Dickens, 1857, p. 33) is not backdrop but a structural metaphor for institutional obfuscation. This teaches writers that effective spatial design integrates setting as a dynamic participant in the narrative system (Lefebvre, 1991), influencing plot, mood, and theme.

The Engineer's Mindset – Planning and Scaffolding

The ultimate pedagogical value of analyzing literary structure lies in developing the writer's capacity for foresight and technical execution—transforming intuitive plotting into conscious architectural design. Studying masters cultivates skills in textual planning. Observing how novels are segmented—whether into Austen's meticulously balanced volumes or the multi-perspective sections of a work like *Cloud Atlas* (Mitchell, 2004)—highlights the importance of intentional segmentation. Writers learn to identify natural breaking points, craft effective hooks, and ensure each narrative unit contributes cohesively to the whole. Analyzing intricate plots reveals techniques for foreshadowing, subplot integration, and climax construction, fostering the ability to create flexible, functional outlines that ensure narrative coherence and momentum (Bell, 2004).

Furthermore, literature demonstrates the necessity of robust narrative scaffolding—the underlying framework that supports complex plots, perspectives, or temporal schemes. This essential structure encompasses several key components working in concert. Firstly, it requires clear character arcs, ensuring that individual journeys, such as Elizabeth Bennet's profound evolution in *Pride and Prejudice*, are thoughtfully structured within the larger plot. Secondly, thematic reinforcement is vital, where structural choices—whether Faulkner's deliberate fragmentation or Morrison's symbolic haunted house—must consistently amplify the core themes of the work. Thirdly, effective pacing control is achieved through techniques like chapter length, scene sequencing, and temporal manipulation, modulating tension as seen in Austen's strategic alternation between dialogue-driven drama and reflective narration. Finally, cohesion devices, including motifs, symbols, or consistent narrative voices like Scout's dual perspective in *To Kill a Mockingbird*, function as essential binding agents, weaving disparate narrative elements into a unified whole.

Exposure to diverse models—from the linear thrust of a thriller to the associative flow of stream-of-consciousness—teaches writers to choose and adapt structural principles appropriate to genre, theme, and story demands. As Janet Burroway states in *Writing Fiction*, Form is not a rigid cage but a set of relationships that the writer discovers or imposes upon the material to give it meaning and effect (Burroway, 2003). This empowers writers to experiment confidently, secure in the knowledge that understanding fundamental architectural principles provides stability even when innovating.

In essence, literature provides an unparalleled apprenticeship in narrative engineering. By dissecting Austen's dialogue-driven joints, Faulkner's temporal labyrinths, or Morrison's spatially charged environments, writers internalize the principles of effective construction. They learn to think like architects, planning with foresight, building with purpose, and utilizing every structural tool—from the placement of a chapter break to the manipulation of time within a sentence—to create narratives that are not merely coherent, but structurally resonant and profoundly engaging. This deep understanding of narrative architecture, learned through the close reading of literary exemplars, is fundamental to transforming raw ideas into enduring literary edifices.

Internalizing Techniques: Rhetorical and Narrative Tools

Mastering the craft of writing transcends mere rule-following; it demands the deep internalization of rhetorical and narrative techniques, transforming them from abstract concepts into instinctive tools. This process involves recognizing the power inherent in specific strategies for conveying meaning, emotion, and argument, allowing a writer to wield them effectively across diverse contexts. By absorbing these methods—understanding not just their “how” but their profound “why”—writers unlock a richer, more resonant, and ultimately more persuasive form of expression.

The Roots of “Show, Don’t Tell”: Evoking Experience Beyond Exposition

At the heart of vivid writing lies the principle of “Show, Don’t Tell.” This cornerstone technique urges writers to bypass direct statements of emotion or atmosphere, instead crafting scenes through sensory details, revealing actions, authentic dialogue, and potent symbols. It is about immersing the reader in the experience, allowing them to deduce feelings and implications through carefully rendered observation. John Steinbeck masterfully employed this technique in *The Grapes of Wrath*, using the relentless imagery of the Dust Bowl not merely as setting, but as a visceral symbol of economic and social devastation. He does not just state that the land and people are suffering; he shows it through descriptions etched with sensory detail: “The dawn came, but no day. In the gray sky a red sun appeared, a dim red circle that gave a little light, like dusk; and as that day advanced, the dusk slipped back toward darkness, and the wind cried and whimpered over the fallen corn” (Steinbeck, 1992, p. 2). This natural imagery becomes an

undeniable, felt critique of the forces crushing the Joad family and countless others, forcing the reader to witness the despair rather than simply being informed of it. Internalizing this technique means learning to trust concrete details and symbolic resonance to carry the emotional and thematic weight.

Metaphor, Symbol, and Allegory: Rendering the Abstract Tangible

When concepts become too complex, elusive, or emotionally charged for straightforward explanation, metaphor, symbol, and allegory offer powerful pathways. These tools bridge the gap between the concrete world and abstract ideas, making the intangible palpable and relatable. A potent metaphor does not just describe; it creates a new lens for understanding. Sylvia Plath achieved this with devastating clarity in *The Bell Jar*, using the central metaphor of suffocating confinement to embody the protagonist Esther Greenwood's experience of mental illness and societal constraint. The bell jar isn't merely a description of feeling trapped; it becomes the defining symbol of her reality: “Wherever I sat—on the deck of a

ship or at a street café in Paris or Bangkok—I would be sitting under the same glass bell jar, stewing in my own sour air” (Plath, *The Bell Jar*, 2023, p. 152). By internalizing the use of such concentrated figurative language, writers learn to compress complex psychological states, social critiques, or philosophical ideas into resonant, tangible images that linger in the reader's mind far longer than abstract exposition could.

Voice and Rhythm: The Sonic Architecture of Meaning

The influence of poetry on potent prose is undeniable, particularly concerning voice and rhythm. Techniques like alliteration, assonance, consonance, and carefully constructed sentence cadence are not mere ornamentation; they shape how meaning is received and felt. A distinctive voice—marked by its diction, syntax, and tone—creates intimacy and authenticity, while rhythm guides the reader's pace and emotional response. Martin Luther King Jr.'s oratory, deeply rooted in the traditions of the Black church and literary rhetoric, exemplifies the transformative power of cadence. His “I Have a Dream” speech is a masterclass in using rhythmic repetition and parallel structure to build momentum and emotional intensity: “Now is the time to make real the promises of democracy. Now is the time to rise from the dark and desolate valley of segregation to the sunlit path of racial justice. Now is the time to lift our nation from the quicksands of racial injustice to the solid rock of brotherhood” (King, 1986). The insistent repetition of “Now is the time,” coupled with the parallel imagery (“dark and desolate valley” / “sunlit path”; “quicksands” / “solid rock”), creates a driving rhythm that underscores urgency and moral certainty, turning abstract ideals into a compelling, visceral call to action. Internalizing these sonic elements allows writers to craft prose that does not just communicate information but resonates on a deeper, almost physical level.

The Transferable Power of Internalized Craft

The ultimate value of internalizing these rhetorical and narrative tools lies in their remarkable transferability. Once absorbed, they become part of the writer's fundamental toolkit, applicable far beyond the boundaries of fiction or poetry. Academic writing gains clarity and impact when complex arguments are illuminated through apt metaphors or when a compelling narrative thread guides the reader through intricate analysis. Persuasive writing, whether in essays, speeches, or advocacy, becomes exponentially more effective when it harnesses the evocative power of "showing" consequences, employs resonant symbols to crystallize abstract principles (like justice or freedom), or utilizes rhythmic cadence to enhance memorability and emotional appeal, much like King's oratory. Creative writing, of course, thrives on the conscious deployment of all these elements to build immersive worlds, complex characters, and resonant themes. The internalization process transforms isolated techniques into an integrated sensibility. A writer who has truly absorbed the lesson of Steinbeck's dust or Plath's bell jar does not just "use symbols"; they perceive the symbolic potential in the world around them. One who feels King's cadence does not just "write sentences"; they hear the rhythm inherent in their ideas. This deep-seated understanding allows for the fluid, purposeful, and impactful application of craft across the vast landscape of written expression, elevating communication from mere transmission of information to the creation of shared understanding and lasting impact.

Addressing Counterarguments: Navigating Challenges in Literary Engagement

Engaging deeply with literary techniques inevitably invites counterarguments regarding accessibility, authenticity, and representation. Proponents of integrating literary craft into broader writing practices must thoughtfully address these valid concerns, demonstrating not only an awareness of potential pitfalls but also practical pathways forward. Dismissing these challenges undermines the project; confronting them head-on strengthens the argument for a nuanced, inclusive, and ultimately more effective approach to harnessing literature's power.

Countering the Intimidation Factor: Demystifying "Difficulty"

A common critique posits that the perceived complexity and archaic language of classic literary texts can alienate or intimidate modern students and aspiring writers, acting as a barrier rather than a bridge. This is a legitimate concern, particularly when dense prose or unfamiliar historical contexts obscure meaning. However, the solution lies not in abandoning challenging texts but in adopting scaffolded reading approaches that build confidence and comprehension. The difficulty often

resides not in the inherent value of the work but in the pedagogical approach. T.S. Eliot, often considered a difficult poet himself, argued that genuine difficulty is distinct from mere obscurity: "Genuine poetry can communicate before it is understood" (Eliot, *The metaphysical poets*, 1975, p. 206). The key is unlocking that initial communication. Strategies include starting with shorter, more accessible excerpts focusing on specific techniques (like analyzing a single potent metaphor or a paragraph of vivid description), providing clear historical and cultural context, utilizing modern translations or adaptations where appropriate, and employing collaborative close reading exercises. Louise Rosenblatt's transactional theory emphasizes that meaning arises from the interaction between reader and text: "A poem is what the reader lives through under the guidance of the text" (Rosenblatt, 1994, p. 12). Scaffolding supports this interaction, helping readers "live through" complex texts successfully, transforming intimidation into intellectual and aesthetic reward. By breaking down barriers to entry, educators can reveal the potent tools within these works, making their techniques accessible for emulation and adaptation.

From Imitation to Authenticity: Resolving the Originality Paradox

Another significant counterargument warns against the stifling of individual voice through excessive imitation of established literary models. Does not focusing on emulating Steinbeck, Plath, or King risk producing derivative pastiche rather than fostering genuine originality? This concern touches on a fundamental tension in artistic development. The resolution lies in understanding that emulation is a crucial developmental stage, not an end point, and that authentic voice emerges *through* engagement with tradition, not in isolation from it. T.S. Eliot, in his seminal essay "Tradition and the Individual Talent," reframed originality not as pure novelty but as a dynamic engagement with the past: "No poet, no artist of any art, has his complete meaning alone. His significance, his appreciation is the appreciation of his relation to the dead poets and artists" (1921/1975, p. 38). Imitation provides the technical foundation – learning *how* effects are achieved. As writers internalize these techniques, they naturally begin to adapt, combine, and subvert them to express their unique perspectives, experiences, and concerns. Contemporary novelist Zadie Smith articulates this evolution clearly: "You imitate until you can assimilate what you need, and the rest you discard. That is how you become yourself" (Smith, 2010). The internalization process described earlier is precisely what allows the transition: techniques become so ingrained that they cease to be borrowed ornaments and instead become organic expressions of the writer's own vision. Studying Master of Literature does not dictate *what* to say but expands the repertoire of *how* to say it effectively, ultimately serving the emergence of a distinct voice.

Expanding the Canon: Addressing Cultural and Class Limitations

Perhaps the most vital counterargument critiques the historical dominance of the Western literary canon in pedagogical models. Relying solely on a narrow set of primarily white, male, European or North American authors perpetuates cultural exclusion, overlooks vast reservoirs of narrative and rhetorical richness, and risks presenting a limited, even hegemonic, view of literary technique as universal. As Chinua Achebe forcefully argued regarding the presentation of Africa in canonical Western literature like Conrad's *Heart of Darkness*, such dominance can distort reality and silence other voices: "Conrad saw and condemned the evil of imperial exploitation but was strangely unaware of the racism on which it sharpened its iron tooth" (Achebe, 1977/2012, p. 11). The solution is not to discard the study of literary techniques but to radically expand the range of texts used to exemplify them. This means consciously incorporating global literatures, postcolonial narratives, works by marginalized groups, and diverse genres such as oral traditions, graphic novels, film, song lyrics into the curriculum. Homi Bhabha's concept of the "hybridity" inherent in postcolonial experience, for instance, offers unique and powerful narrative and rhetorical strategies: "It is in the emergence of the interstices—the overlap and displacement of domains of difference—that the intersubjective and collective experiences of *nationness*, community interest, or cultural value are negotiated" (1994, p. 2). Studying how magic realism critiques political realities in Gabriel García Márquez, how oral storytelling traditions shape structure in Chinua Achebe or Leslie Marmon Silko, or how code-switching operates as a rhetorical device in contemporary poetry vastly enriches the understanding of available techniques. This deliberate diversification demonstrates that powerful storytelling and persuasive rhetoric are not the exclusive property of one tradition but are vibrant, evolving practices found across human cultures. It transforms the study of literary craft into a truly global and inclusive conversation, ensuring its relevance and resonance for all students.

Addressing these counterarguments directly leads to a more resilient and equitable framework for integrating literary techniques. By scaffolding complex texts, we make powerful tools accessible to more learners. By framing imitation as a path to authentic voice, we resolve the originality paradox and empower individual expression. By expanding the canon, we dismantle exclusionary practices, acknowledge the global breadth of narrative and rhetorical excellence, and provide students with a richer, more varied toolkit reflective of a diverse world. The result is not a diminished focus on craft, but a strengthened, more inclusive, and ultimately more effective practice where the profound techniques honed by writers across time and cultures become accessible resources for all who seek to communicate with clarity, power, and authenticity. Confronting these challenges head-on ensures that the study of literary craft remains a vigorous and inclusive discipline.

Conclusion

This study affirms literature's indispensable role in fortifying the writer's craft, not as a static repository of antiquated forms, but as a dynamic laboratory where language, structure, and technique are honed to their most potent edge. As argued throughout, critical engagement with literary texts fundamentally revolutionizes English writing proficiency through a tripartite mechanism: by excavating linguistic richness that expands vocabulary and stylistic dexterity; by facilitating the deconstruction of narrative frameworks to master principles of structural coherence and architectural design; and by allowing the assimilation of rhetorical techniques—from the visceral power of "showing" to the resonant force of symbol and cadence—that elevate persuasive and aesthetic impact. Literature, in Paul Ricoeur's enduring formulation, is indeed "a vast laboratory for thought experiments" (Ricoeur, 1994, p. 115), providing the essential apparatus through which writers externalize and refine their own symbolic expressions. This process transforms writing from mechanical transcription into what Mikhail Bakhtin envisioned: a dialogic act where the writer actively populates language with their own intention, making the word truly "one's own" (1981, p. 293). The pen is strengthened not by mimicry, but by the deep internalization of these multifaceted tools, empowering writers to navigate the complexities of expression with confidence and artistry.

The broader implications of this literary apprenticeship extend far beyond the individual writer. Pedagogically, integrating literature-infused writing instruction cultivates "deep learners," as advocated by John C. Bean, who thrive on grappling with "beautiful problems" that demand active intellectual engagement (2011, p. 3). This approach moves beyond rote grammar drills or formulaic essay structures, fostering instead a critical consciousness attuned to the nuances of language and the deliberate shaping of meaning. Furthermore, in an increasingly interconnected world, literature's capacity to foster intercultural communication depth is paramount. By engaging with diverse narratives and rhetorical traditions—from the oral storytelling structures of global postcolonial texts to the unique cadences found in works exploring hybrid identities—writers develop a crucial sensitivity to the cultural dimensions of language and expression. As Claire Kramsch argues, language learning is inherently an engagement with symbolic power: "The symbolic dimension of language... allows us to construct possible worlds, to create aesthetic forms, to imagine different social realities" (2006, p. 251). Literature, in its global diversity, provides the richest ground for cultivating this symbolic competence, enabling writers to communicate across cultural boundaries not just accurately, but with empathy and resonance. Toni Morrison eloquently captured this universal power: "Narrative... is one of the ways in which knowledge is organized. I have always thought it was the most important way to transmit and receive knowledge. I am less certain of that now—but the craving for narrative has never lessened" (Morrison, *Memory Creation and Writing*, 1984, p. 388).

Therefore, literature is not the final destination of the writing journey, but its indispensable compass. It guides the writer through the vast terrain of expression, offering direction through its proven techniques and expanding horizons through its boundless exploration of human experience. It provides the bearings necessary to navigate the challenges of form, voice, and meaning. As Gloria Anzaldúa (1987) reflected on her own multilingual, multicultural literary journey, the goal is not conformity to a single model, but the discovery of an authentic voice empowered by diverse influences: "Until I am free to write bilingually and to switch codes without having always to translate... my tongue will be illegitimate. I will no longer be made to feel ashamed of existing. I will have my voice... my woman's voice, my sexual voice, my poet's voice. I will overcome the tradition of silence" (p. 59). Internalizing literature's lessons equips writers with the linguistic DNA, structural blueprints, and rhetorical muscle memory to find their own unique voice and purpose. It ensures that the pen, strengthened by centuries of craft, remains a vital instrument for discovering, articulating, and sharing the profound complexities of the human condition, now and in the futures, we are yet to write.

Genişletilmiş Özet

Bu makale, edebi metinlerle kurulan eleştirel ve analitik bir etkileşimin, İngilizce yazma yeterliliğini üç temel ve birbirleriyle iç içe geçmiş mekanizma aracılığıyla derinden dönüştürdüğünü ve geliştirdiğini savunmaktadır: dilsel zenginleşme, yapısal derinlik ve tekniklerin içselleştirilmesi. Çalışma, edebiyatı, yazma eylemini mekanik bir transkripsiyondan entelektüel bir keşif sürecine yükselten dinamik bir laboratuvar olarak konumlandırmaktadır. Bu süreç, Vygotsky'nin sosyokültürel teorisi, retorik tür çalışmaları ve bilişsel biçimbilim ile desteklenmekte olup, yazarların dil, yapı ve teknik üçlüsünü bir arada kavrayarak özgün bir ses geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

İlk mekanizma olan dil zenginleşmesi, edebiyatın yazarlara sunduğu sözcük dağarcığı çeşitliliği ve üslup çeşitliliğine odaklanır. Edebi metinler, okuyucuyu gündelik dilde nadiren karşılaşılan arkaik terimlerden (Shakespeare), yoğun mecazi dile (Sylvia Plath) ve teknik jargona (Melville, Orwell) kadar uzanan geniş bir dil yelpazesine maruz bırakır. Bu, yalnızca pasif kelime bilgisini genişletmekle kalmaz, aynı zamanda yazarın üslup farkındalığını da derinleştirir. Örneğin, Hemingway'nin minimalist "buzdağı teorisi", fazlalıktan arınmış, kesin bir anlatımın gücünü gösterirken; Dickens'in betimleyici yoğunluğu veya Woolf'un bilinç akışı tekniği, dilin duygu, atmosfer ve bilinci şekillendirmede nasıl kullanılabileceğine dair canlı modeller sunar. Stephen Krashen'in "anlaşılabilir girdi" kavramını yansıtan bu süreçte, edebi bağlam, yeni dil yapılarının kalıcı bir şekilde özümsemesini ve nihayetinde yazma sırasında aktif olarak kullanılmasını sağlar. William Zinsner'in da belirttiği gibi, iyi yazmanın yolu, gereksiz olan her şeyi çıkarabilmekten geçer ve bu yeti, ancak iyi yazılmış metinlerin modellerinin içselleştirilmesiyle kazanılır.

İkinci mekanizma, yapısal derinlik, edebiyatın anlatı mimarisi için bir şablon işlevi görme kapasitesini vurgular. Bu, yapıyı yalnızca bir çerçeve olarak değil, anlamın kendisinin ayrılmaz bir parçası olarak ele alır. Romanlar, öyküler ve oyunlar, bilginin ve duygunun akışının nasıl yönetileceği, olay

örgüsünün nasıl inşa edileceği ve zaman-mekân manipülasyonunun nasıl anlamsal derinlik katabileceği konusunda ustalık dersleri sunar. F. Scott Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby*'sindeki sembolik bölüm sonları, Jane Austen'ın *Aşk ve Gurur*'daki diyalog aracılığıyla gerilim inşası veya William Faulkner'ın *Ses ve Öfkede*ki parçalı zaman anlatısı, yapısal tercihlerin anlatıyı nasıl şekillendirdiğini gösteren somut örneklerdir. Benzer şekilde, Toni Morrison'ın *Sevilen*'inde mekânın (124 Bluestone Road) sadece bir arka plan değil, travmanın somutlaşmış hali ve anlatının aktif bir bileşeni haline gelmesi, mekânın yapısal işlevine işaret eder. Bu tür analizler, yazara hikaye kurgulama, tempo kontrolü, gerilim yönetimi ve mekânı anlatının dinamik bir parçası haline getirme konularında pratik bir anlayış kazandırır. E.M. Forster'in "kral öldü, kraliçe de öldü" ile "kral öldü, kraliçe de kederden öldü" arasındaki ayrımı vurguladığı gibi, olayları nedensellikte birbirine bağlamak, basit bir hikaye anlatımından çok daha güçlü bir yapı inşasıdır.

Üçüncü ve son mekanizma, tekniklerin içselleştirilmesi, edebi metinlerde sergilenen retorik ve anlatı tekniklerinin özümsemekle yazarın kendi doğal ifade araçlarına dönüşmesi sürecidir. Bu, "göster, anlatma" (John Steinbeck'in *Gazap Üzümleri*'ndeki Dust Bowl betimlemeleri), sembolik metafor (Sylvia Plath'ın *Sırça Fanus*'undaki bell jar imgesi) veya ritmik ahenk (Martin Luther King Jr.'ın "Bir Hayalim Var" konuşmasındaki paralel yapılar ve tekrarlar) gibi teknikleri kapsar. Bu araçlar, analiz ve bilinçli taklit yoluyla içselleştirildiğinde, artık yalnızca kurguya özgü değil, akademik yazı, ikna edici metinler ve denemeler de dâhil olmak üzere tüm yazma türlerine aktarılabilir hale gelir. İçselleştirilmiş teknik, yazara yalnızca ne söyleyeceğini değil, nasıl daha etkili, dokunaklı ve ikna edici bir şekilde söyleyeceğini öğretir. Bu, Claire Kramsch'in "sembolik yeterlilik" olarak adlandırdığı, dil aracılığıyla olası dünyalar inşa etme ve farklı sosyal gerçeklikleri hayal etme becerisinin temelini oluşturur.

Makale, bu argümanları ortaya koyarken, konuya ilişkin olası karşıt görüşleri de ele alarak tezini güçlendirmektedir. Metinlerin zorluğunun yaratabileceği caydırıcılık, basamaklandırılmış bir pedagojik yaklaşımla (scaffolding) aşılabılır. Louise Rosenblatt'ın işlemsel kuramı, anlamın metin ve okuyucu arasındaki etkileşimden doğduğunu belirterek, doğru rehberlikle karmaşık metinlerin erişilebilir hale geldiğini savunur. Taklit yoluyla özgünlüğün kaybı endişesi, T.S. Eliot ve Zadie Smith'e atfıla, otantik sesin ancak gelenekle diyalog içinde, onu özümseyerek ve dönüştürerek gelişebileceği fikriyle yanıt bulur. Geleneksel Batı kanonunun kültürel sınırlılığı ve dışlayıcılığı eleştirisi ise, Chinua Achebe ve Homi Bhabha'nın görüşlerine paralel olarak, müfredatın kasıtlı bir şekilde küresel edebiyatları, sömürge sonrası anlatıları, grafik romanlar ve sözlü anlatı geleneklerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiği önerisiyle karşılanır. Bu, tekniklerin evrensel olmadığını, ancak insanlığın ortak anlatı mirasının zengin ve çeşitli olduğunu kabul ederek, edebiyat çalışmalarını daha kapsayıcı ve dinamik bir hale getirir. Gabriel García Márquez'in sihirli gerçekliği veya Leslie Marmon Silko'nun yerli anlatı yapıları, bu genişletilmiş perspektiften incelendiğinde, yazma teknikleri dağarcığına paha biçilmez katkılar sunar.

Sonuç olarak, edebiyat, yazma eğitiminde vazgeçilmez bir rol oynar. Yazarın, dilin sınırlarını zorlayan bir laboratuvar,

anlatının mimarisini sergileyen bir şantiye ve retorğin inceliklerini barındıran bir cephanelik olarak hizmet eder. Bu süreç, yazmayı güçlendirirken aynı zamanda kültürlerarası iletişim yetkinliği ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine de katkıda bulunur. Nihayetinde, edebiyat, yazara yalnızca araçları sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bu araçlarla insan deneyiminin karmaşıklığını keşfetme, anlama ve ifade etme cesareti ve becerisini de aşlar. Gloria Anzaldúa'nın ifade ettiği gibi, bu çok sesli ve çok kültürlü etkileşim, yazarın kendi meşru ve otantik sesine kavuşmasının, "sessizlik geleneğini" aşmasının temel yoludur. Edebiyat, yazma yolculuğunun nihai durağı değil, ancak onu aydınlatan ve yön veren vazgeçilmez bir pusuladır.

References

- Achebe, C. (1977/2012). An image of Africa: Racism in Conrad's "Heart of Darkness. In C. Achebe, *Hopes and Impediments Selected Essays* (pp. 1-13). Anchor Books.
- Anzaldúa, G. (1987). *Borderlands/La Frontera: The new mestiza*. Aunt Lute Books.
- Austen, J. (1813/2003). *Pride and prejudice (d.)*. Barnes & Noble Classics. (C. Shaffer, Ed.) Barnes & Noble Classics.
- Bakhtin, M. M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays*. (M. Holquist, Ed., C. Emerson, & M. Holquist, Trans.) University of Texas Press.
- Bawarshi, A. (2003). *Genre and the invention of the writer: Reconsidering the place of invention in composition*. Utah State University Press.
- Bean, J. C. (2011). *Engaging ideas: The professor's guide to integrating writing, critical thinking, and active learning in the classroom (2nd ed.)*. Jossey-Bass.
- Bell, J. S. (2004). *Plot and Structure Techniques and exercises for crafting a plot that grips readers from start to finish*. Writer's Digest Books.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
- Bloom, H. (2001). *How to read and why*. Scribner.
- Burroway, J. (2003). *WRITING FICTION A Guide to Narrative Craft* (6 ed.). Addison-Wesley Longman.
- Chatman, S. (1978). *Story and discourse: Narrative structure in fiction and film*. Cornell University Press.
- Crystal, D. (2008). 'Think on my words' Exploring Shakespeare's Language. Cambridge University Press.
- Dickens, C. (1987). *Bleak House*. Cambridge University Press.
- Eliot, T. S. (1921/1975). Tradition and the individual talent. In F. Kermode (Ed.), *Selected prose of T.S. Eliot* (pp. 37-44). Harcourt Brace Jovanovich.
- Eliot, T. S. (1975). The metaphysical poets. In F. Kermode (Ed.), *Selected prose of T.S. Eliot* (pp. 105-116). Harcourt Brace Jovanovich. (Original work published in 1921).
- Faulkner, W. (1929/1990). *The sound and the fury*. Vintage International.
- Fitzgerald, F. S. (1925/2000). *The Great Gatsby*. Penguin Classics.
- Forster, E. M. (1927/1987). *Aspects of the Novel*. (O. Stallybrass, Ed.) Penguin Books.
- GenderStudies. (2024, February 5). *Written vs. Oral Communication: Comparing Their Strengths and Weaknesses*. Retrieved from Gender Study: <https://gender.study/english-communication-skills/written-vs-oral-communication-strengths-weaknesses/>
- Genette, G. (1980). *Narrative Discourse An Essay In Method*. (J. Lewin, Trans.) Cornell University Press.
- Graff, G. (2003). *Clueless in academe: How schooling obscures the life of the mind*. Yale University Press.
- Hemingway, E. (1932). *Death in the afternoon*. Scribner.
- Hemingway, E. (1952). *The old man and the sea*. Scribner.
- Joyce, J. (1922). *Ulysses*. Shakespeare and Company.
- Kenner, H. (1955). *Dublin's Joyce*. Beacon Press.
- King, M. J. (1986). I have a dream. Speech presented at the March on Washington for Jobs and Freedom, Washington, D.C. In J. M. Washington (Ed.), *A testament of hope: The essential writings and speeches of Martin Luther King, Jr.* (pp. 217-220). HarperCollins.
- Kramsch, C. (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford University Press.
- Kramsch, C. (2006, Summer). From Communicative Competence to Symbolic Competence. *The Modern Language Journal*, 90(2), 249-252.
- Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press Inc.
- Lee, H. (1962). *To Kill a Mocking Bird*. Popular Library.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. (D. Nicholson-Smith, Trans.) Blackwell Ltd.
- Lewis, C. S. (2004). *The Collected Letters of C.S. Lewis, Volume 2*. Harper.
- Lunsford, A. A. (2015). *Writing nation: The past, present, and future of U.S. literacy instruction*. Bedford/St. Martin's.
- Maher, J.-M. (2000, May). Who's Really Afraid of Virginia Woolf? Notes on Medical Advertising. *Outskirts online journal*(6), <https://www.outskirts.arts.uwa.edu.au/volumes/volume-6/maher>. Retrieved from The University of Western Australia.
- Mitchell, D. (2004). *Cloud Atlas*. Random House.
- Morrison, T. (1981, April). People are talking about: Toni Morrison. (C. Medwick, Interviewer) Retrieved from <https://www.vogue.com/article/toni-morrison-1981-vogue-interview>
- Morrison, T. (1984, December). Memory Creation and Writing. *Thought: Fordham University Quarterly*, 59(4), 385-390. Retrieved from The Nobel Prize: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1993/morrison/lecture/>
- Morrison, T. (1987). *Beloved*. New York: Alfred A. Knopf.
- Oatley, K., & Djikic, M. (2008). Writing as Thinking. *Review of General Psychology*, 9-27. doi: <https://doi.org/10.1037/1089-2680.12.1.9>
- Plath, S. (2023). *The Bell Jar*. London: Aeons Classics.
- Plath, S. (2025, March 12). *Tulips*. Retrieved from Poetry Foundation: <https://www.poetryfoundation.org/poems/49013/tulips-56d22ab68fdd0>
- Ricoeur, P. (1994). *Oneself as Another*. (K. Blamey, Trans.) University of Chicago Press.
- Rosenblatt, L. M. (1994). *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Southern Illinois University Press.
- Shackelford, D. (Winter 1996-1997). The Female Voice in "To Kill a Mockingbird": Narrative Strategies in Film and Novel. *The Mississippi Quarterly*, 50(1), 101-113.
- Smith, Z. (2010, October 28). *Fail better*. Retrieved from The Guardian: <https://www.theguardian.com/books/2010/jan/23/zadie-smith-rules-for-writers>
- Steinbeck, J. (1992). *The Grapes of Wrath*. Penguin Classics.
- Stockwell, P. (2020). *Cognitive poetics: An introduction (2nd ed.)*. Routledge.
- Thacker, R. (2005). *Alice Munro: Writing her lives*. Douglas Gibson Books.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society*. Houghton Mifflin Company.
- Woolf, V. (2023). *Mrs. Dalloway*. Public Domain: Public Domain.
- Zinsser, W. (2016). *On Writing Well: The Classic Guide to Writing Nonfiction*. Harper Perennial.

Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute

| scusbed.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2025

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

The Public Service Announcements Prepared Against Femicide In Europe In Light Of Snow's Symbolic Interaction Approach

Tuğba BAYTİMUR^{1,a,*}¹Independent Researcher, Ankara, Turkey

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 29/08/2025

Accepted: 15/09/2025

ABSTRACT

Many women lose their lives every year in Europe due to femicide. Official institutions apply restraining orders and severe penal sanctions to prevent femicide. In addition, efforts are made to prevent violence and possible murders by providing training on violence against women. Despite all these measures, violence against women and femicide cannot be prevented. In this context, various public service announcements are made to raise public awareness about femicide. The aim of the study is to determine what kind of messages are given in public service announcements about femicide in Europe. Within the scope of the study, public service announcements shot against femicide in four European countries, namely Italy, Poland, Turkey and Greece, were analyzed in light of David A. Snow's Symbolic Interaction Approach. As a result of the study, it was determined that four different topics were emphasized in the public service announcements: child victims of femicide, social pressure and femicide, not forgetting femicide, obsessive partner and femicide. In this respect, it was concluded that public service announcements attempted to raise public awareness against femicides by using different content and messages.

Keywords: Women's studies, public service announcement, murder, women's studies, violence

Snow'un Sembolik Etkileşim Yaklaşımı Işığında Avrupa'da Kadın Cinayetlerine Karşı Hazırlanan Kamu Spotları

Süreç

Geliş: 29/08/2025

Kabul: 15/09/2025

ÖZ

Kadın cinayetleri nedeniyle Avrupa'da her yıl çok sayıda kadın hayatını kaybetmektedir. Resmî kurumlar, kadın cinayetlerinin önlenmesi için uzaklaştırma kararları ve ağır cezai yaptırımlar uygulamaktadır. Bunun yanında kadına karşı şiddete yönelik eğitimler verilerek şiddetin ve olası cinayetlerin engellenmesine çalışılmaktadır. Tüm bu önlemlere karşılık kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerinin önüne geçilememektedir. Bu kapsamda kadın cinayetleri konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi amacıyla çeşitli kamu spotları çekilmektedir. Çalışmada Avrupa'da kadın cinayetini konu alan kamu spotlarında ne tür mesajların verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında İtalya, Polonya, Türkiye ve Yunanistan olmak üzere dört Avrupa ülkesinde kadın cinayetine karşı çekilen kamu spotları, David A. Snow'un Sembolik Etkileşim Yaklaşımı ışığında analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda kamu spotlarında kadın cinayetlerinin çocuk mağdurlarına, toplumsal baskı ve kadın cinayetlerine, kadın cinayetlerinin unutulmamasına, saplantılı partner ve kadın cinayetine olmak üzere dört farklı konuya vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Bu açıdan kamu spotlarında farklı içerik ve mesajlar üzerinden kimi zaman korku, kimi zaman da hüznü çekiciliği tekniğinden yararlanılarak kadın cinayetlerine karşı kamuoyunda farkındalık oluşturulmasına çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın çalışmaları, kamu spotu, cinayet, kadın çalışmaları, şiddet

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License International License

^a tuba.baytimur@gmail.com

0000-0002-7069-3338

How to Cite: Baytimur B (2025) The Public Service Announcements Prepared Against Femicide In Europe In Light Of Snow's Symbolic Interaction Approach, Journal of Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute, 1(1): 37-51

Giriş

Birleşmiş Milletler (BM) 2023 yılında dünya genelinde yakın partner ya da aile üyesi tarafından 1100 kadının hayatını kaybettiğini rapor etmiştir. BM'nin bu raporuna göre 2023 yılı içerisinde her gün bir kadın bir aile üyesi tarafından öldürülmüştür (BM, 2024). Bu açıdan kadın cinayetleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve şiddetin önemli bir küresel göstergesi haline gelmiştir (Walby, 2023: 10). Türkiye'de de dünyadaki pek çok ülkede olduğu gibi her yıl çok sayıda kadın, kadın cinayetlerinin kurbanı olmaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2023 yılı verilerine göre Türkiye'de 315 kadın, erkekler tarafından öldürülmüş ve 248 kadın ölümü, şüpheli ölüm olarak kayda geçmiştir. Ayrıca bu kadın cinayetlerinden 41'inde kadınların yakınları da öldürülürken, 21'inde ise kadınların yakınları yaralanmıştır (KCD, 2024). Diğer yandan platformun 2024 yılı raporuna göre ise Türkiye'de bu sayı 394 kadın cinayeti ve 259 şüpheli kadın ölümü olarak belirlenmiştir. Bu açıdan Türkiye'de 2024 yılında gerçekleşen kadın cinayeti, 2023 yılı içerisinde gerçekleşen kadın cinayetine göre %25'in üzerinde bir artış göstermiştir. 2024 yılı raporuna göre öldürülen 394 kadının 166'sının evli olduğu erkek, 31'inin babası, 25'inin akrabası, 22'sinin oğlu ve 7'sinin ise kardeşi tarafından öldürüldüğü tespit edilmiştir (KCD, 2025). Bu veri üzerinden de Türkiye'deki kadın cinayetlerinin önemli bir kısmının doğrudan kadınların yakınları tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıkmaktadır.

Kadın cinayetlerinin önüne geçmek için hükümet, kadınlara yönelik olası tehditlere karşı uzaklaştırma kararlarına yönelmekte, ayrıca katillere yönelik ağır cezai yaptırımlar uygulamaktadır. Ayrıca kadın cinayetlerinin oluşumuna zemin hazırlayabilen kadına yönelik şiddete karşı eylem planı hazırlanabilmekte, bu plan çerçevesinde kadına yönelik şiddet oranının azaltılmasına çalışılabilmektedir. Diğer yandan çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla etkinlikler yapılmakta, bu etkinlikler çerçevesinde de kamuoyunun kadına yönelik şiddet konusunda bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Tüm bunların dışında kadın cinayetleri konusunda kamuoyunda farkındalık meydana getirilmesi için de çeşitli kamu spotları hazırlanmaktadır.

Çalışmada kadın cinayetlerine yönelik kamuoyunda farkındalık oluşturulması amacıyla hazırlanan kamu spotlarında hangi konuların ön plana çıkarıldığının ve ne tür mesajların verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında kadın cinayetlerinin önlenmesinde kamu spotlarının rolüne ışık tutulması hedeflenmiştir. Bu şekilde konuya ilişkin kamu spotlarının içeriklerinde eksik olduğu düşünülen kısımlarda öneriler sunulması amaçlanmıştır. Bu amaçla ilk olarak kadın cinayeti kavramına kapsamlı olarak değinilmiş, ardından konuya ilişkin literatür incelenmiş ve son olarak da İtalya, Polonya, Türkiye ve Yunanistan olmak üzere dört farklı ülkenin kadın cinayetine karşı hazırlanan kamu spotları Sembolik Etkileşim Yaklaşımı bağlamında analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular ışığında kadın cinayetlerine yönelik hazırlanmış olan kamu spotlarına ilişkin çıkarımlarda bulunulurken ayrıca gelecekteki kadın cinayetlerini konu alan kamu spotları üzerine de çeşitli yapıcı

öneriler sunulmuştur. Bu açıdan çalışmanın hem iletişim bilimleri hem de kadın çalışmaları üzerine çalışan araştırmacıların yararlanabileceği bir kaynak olması hedeflenmiştir.

Kadın Cinayetine Genel Bakış

Dünyadaki her ülkede kadına yönelik şiddet görülmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddet, hayatın her alanında ortaya çıkabilmekte ve hafiften şiddetliye kadar bir sürekliliği olabilmektedir. Kadınların yakın partnerleri tarafından öldürülmesi ise kadına yönelik şiddetin en ağır biçimidir (Sharps vd., 2001b: 373; Joseph, 2017: 3; Monteiro vd., 2021: 358). Kadın cinayetlerinde dünya genelinde her yıl binlerce kadın hayatını kaybetmektedir.

Kadın cinayetlerinin önemli bir bölümü, erkek failer tarafından, kurbanların yakın partnerleri, eski yakın partnerleri veya aile üyeleri tarafından işlenmektedir. Kadınlar, çeşitli aletlerle, ateşli silahla ateş ederek, boğma ve nefessiz bırakma ya da yakma, zehir veya uyuşturucu kullanılarak öldürülmektedir (Biehler-Gomez vd., 2022: 218). Kadın cinayeti terimi, dikkati erkeklerin şiddetiyle öldürülen kadınlara odaklanmaktadır (Walklate ve Fitz-Gibbon, 2023: 28). Buna karşılık kadın cinayetlerinde failer her zaman erkekler olmamaktadır. Aile içerisinde bir kadın ya da kadınların günlük hayatında yakın ilişki içerisinde olduğu kadın iş arkadaşları veya kadın komşuları da kadın cinayetlerinin failerini meydana getirebilmektedir.

Kadın cinayetlerinin temelinde istismar türleri önemli bir yer tutabilmektedir. Bu kapsamda kadın cinayetlerinin tetiklenmesinde fiziksel, cinsel, ahlaki, ekonomik, patrimonial ve psikolojik istismar gibi çeşitli istismar türleri bir arada bulunabilmektedir. Şiddetin tezahürleri zamanla artabilmekte ve daha şiddetli hale gelmesi durumunda kadının ölümüne yol açabilmektedir (Caicedo-Roa vd., 2020: 2). Bu bağlamda kadına yönelik istismarın önlenmesi, kadın cinayetlerinin önüne geçilmesinde önemli bir adımı oluşturabilmektedir.

Kadınlara yönelik şiddet ve yetişkin kadın cinayetleri dünya çapında kritik tıbbi-yasal sorunlardır (Fong vd., 2016: 80). Çeşitli sebepler, bu sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Örneğin kadınlara karşı günlük yaşamlarında ayrımcılık yapılması, kadın cinayetlerinin yaşanmasının önünü açabilmektedir. Diğer yandan resmî makamlar, kadınlara karşı ayrımcılığı ve ataerkilliği teşvik eden ve destekleyen söylemlere yöneldiklerinde kadınlar için ciddi riskler meydana getirebilmektedir (Cayli Messina, 2022: 862). Kadınlara yönelik ayrımcılık, zaman içerisinde kadının bulunduğu ortamda dışlanmasına, söz söyleme hakkının kısıtlanmasına ve hatta ortadan kaldırılmasına ve nihayetinde eleştiriler söylemlere yöneldiğinde ise şiddetle karşılaşmasına yol açabilmektedir.

Kadın cinayetlerini önlemek için stratejiler geliştirmek, uluslar genelinde acil bir politika zorunluluğu olmaya devam etmektedir (Mcphedran vd., 2018: 61). Bu konuda ulusal ve uluslararası alanda atılan pek çok adıma karşılık her yıl binlerce kadın, cinayete kurban gitmektedir. Bu noktada toplumların kadın cinayetine karşı bilinçlendirilmesi ve kamuoyunda konuya ilişkin farkındalık oluşturulması gereklidir. Kadın cinayetlerine karşı hazırlanan kamu spotları

da bu bilinçlendirme ve farkındalık oluşturmada önemli rol üstlenmektedir.

Literatür İncelemesi

Kadın cinayetini çeşitli konularda ele alan akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar içerisinde: Gartner ve McCarthy (1991), kadın cinayetlerinin toplumsal dağılımını; Dawson ve Gartner (1998), kadın cinayetlerinin özelliklerindeki farklılıkları; Avakame (1999), kadınların iş gücüne katılımı ve yakın kadın cinayetlerini; Frye ve Wilt (2001), kadın cinayetleri ve toplumsal düzensizliği; Sharps vd. (2001a), yakın partner kadın cinayetlerinde alkol kullanımının rolünü; McFarlane vd. (2002), yakın partner tacizi ve kadın cinayetini; Glass vd. (2004), kadınların işlediği kadın cinayetleri ve kadın cinayeti teşebbüslerini; Azziz-Baumgartner vd. (2011), farklı ırk, etnik köken ve doğum yerlerine sahip kadınlarda kadın cinayeti oranlarını; Taylor ve Jasinski (2011), kadın cinayeti ve feminist bakış açısını; Godoy-Paiz (2012), kadın cinayeti ve temsili; Gonzalez-Mendez ve Santana-Hernandez (2012), kadınlara yönelik şiddet ve kadın cinayetleri konusunda profesyonel görüşleri; Dawson (2016), kadın cinayetlerinin cezalandırılmasını; Weil (2016), kadın cinayetlerini görünür kılmayı; Joseph (2017), Spies (2020), kadın cinayeti mağdurlarını; Boira ve Nudelman (2018), kadın cinayeti mağdurları ve mağdur yakınları için profesyonellerin destek rolünü; Edelstein (2018), partner kıskançlığı ve kadın cinayetini; Bosch-Fiol ve Ferrer-Perez (2020), kadın cinayeti, yakın partner şiddeti ve hukuki şikayetleri; Lund vd. (2020), çocuk istismarı, aile içi şiddet ve kadın cinayetini; Dawson ve Carrigan (2021), kadın cinayetlerinin yerel ve küresel olarak tespit edilmesini ve Gottfredson ve Nielsen (2024), yakın partner şiddeti, kadın cinayeti ve genel teorileri incelemiştir.

Kadın cinayetini haber boyutunda ele alan çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmalarda da: Taylor (2009), suç haberlerinde kadın cinayetlerinin tasvirini; Richards vd. (2014), kadın cinayetlerinin ve intiharların medya tarafından tasvirini; Gius ve Lalli (2014), Bouzerdan ve Whitten-Woodring (2018), Aldrete ve Fernández-Ardèvol (2024), kadın cinayetlerinin haber çerçevelemesini ve Balica vd. (2022), kadın cinayetlerinin medyada yer almasını incelemiştir.

Kadın cinayetlerine yönelik akademik çalışmalar incelendiğinde farklı ülkelerin kadın cinayetlerine yönelik hazırlanan kamu spotlarına ilişkin literatürde önemli bir boşluğun olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda mevcut çalışmayla dört farklı ülkenin kadın cinayetine karşı hazırlanan kamu spotları ele alınarak alandaki bu boşluğun giderilmesine çalışılmıştır.

Yöntem

Çalışma kapsamında kadın cinayetini konu alan kamu spotları, sembolik etkileşim bağlamında analiz edilmiştir. Sembolik Etkileşim Yaklaşımı'nda toplumsal yapının insanlar tarafından sembollere atfedilen anlamlar üzerinden şekillendiği ileri sürülmektedir. Bu kapsamda insan yaşamında uzlaşma sonucunda anlamlar yüklenen semboller, insanın davranışları üzerinde etkiye sahip olabilmektedir. İnsanlar, çevresindeki insanlarla etkileşimi sonucunda sembollerin anlamlarını öğrenmekte ve öğrenilen bu

semboller insan davranışlarının şekillenmesinde belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Çalışmada semboller ve insan eylemleri arasındaki ilişkinin kapsamlı olarak tespit edilebilmesi için David A. Snow'un Sembolik Etkileşim Yaklaşımı'ndan yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında sahneler kadın cinayeti teması üzerinden seçilmiş ve bu sahnelerdeki sözel ve görsel öğeler üzerinden çözümleme yapılmıştır. Snow'un yaklaşımı, insan etkinliği, etkileşimli belirleme, simgeleştirme ve gelişme olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır (Snow, 2001: 368). İnsan etkinliği, doğrudan insanların eylemlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda insan etkinliği sonucu meydana gelen olaylar, durumlar ve anlar açıklanmaya çalışılmaktadır. Etkileşimli belirleme, nesnelerinin anlaşılmasını ifade etmektedir. Bu kapsamda insan eylemi içerisinde hangi durumların olduğu açıklanmaktadır. Simgeleştirme, nesnelere atfedilen anlamlar üzerinden insan davranışlarını açıklamaktadır. Bu aşamada simgeleştirme üzerinden göstergelerin anlamları ele alınmakta ve bu anlamlar üzerinden de insan eylemleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Gelişme ise toplumsal yapı içerisindeki dönüşümlere odaklanmaktadır.

Çalışmada kadına şiddet konulu kamu spotları, dünya genelindeki pek çok reklamın arşivlendiği Ads of the World adlı siteden elde edilmiştir (ADS, 2025). Sitede "kadın cinayeti" başlığı altında yapılan aramada toplam 15 çalışmaya ulaşılmış, bu çalışmalar içerisinde amaçlı örneklem metodu kullanılarak dört farklı ülkeden (İtalya, Polonya, Türkiye ve Yunanistan) 4 kamu spotu çalışmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Örneklem belirlenirken, kamu spotlarının güncel, farklı ülkelerden ve kısa film formatında olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca kadın cinayetlerinde toplumun konumunun, insanların tepkisinin, eşin rolünün ve bu cinayetlerin toplumsal etkisinin açıklanması da kamu spotlarının belirlenme nedenleri arasında yer almıştır. Çalışmada ulaşılan bulgular üzerinden şu sorular yanıtlanmıştır:

- Kadın cinayetini konu alan kamu spotlarında cinayetin kaynağı olarak hangi unsur ya da unsurlar ön plana çıkarılmıştır?
- Kadın cinayetini konu alan kamu spotlarında hangi insan eylemi ya da eylemleri üzerinden eleştiride bulunulmuştur?
- Kadın cinayetini konu alan kamu spotlarında kamuoyuna kadın cinayetlerine ilişkin ne tür mesaj/lar verilmiştir?

Kadın Cinayetlerine Karşı Hazırlanan Kamu Spotlarının Analizi

Çalışmanın bu kısmında kadın cinayetlerine karşı hazırlanan dört kamu spotu, Snow'un Sembolik Etkileşim Yaklaşımı üzerinden analiz edilmiştir.

İtalya'nın Kamu Spotu

Çalışmada incelenen İtalya'nın kamu spotu "Kadın Cinayetlerinin Yetimleri" başlığını taşımaktadır. Acne and Deloitte Digital reklam ajansı tarafından Terre des Hommes

adına hazırlanmış ve 2024 yılında yayımlanmıştır (ADS, 2024).

Resim 1. İtalya'nın Birinci Sekansı

Resim 2. İtalya'nın İkinci Sekansı

İnsan etkinliğinde kamu spotunda etrafında oyuncaklar olan bir çocuk, bir elini yere koymuş ve diğer eliyle de yere koyduğu elinin çevresini bir tebeşirle çizmektedir. Çocuğun karşısında da yere çizili bir insan şekli ve 1, 2 ve 3 rakamlı uyarılar bulunmaktadır. Kamu spotunda yere çizili insan şeklinin yanında ise bir oyuncak polis aracı ve etrafta polis ışıkları yer almaktadır. Kamu spotunun sonunda "Kadın cinayetlerinin yetimleri de kurbandır. Onları yalnız bırakmayın" yazıları bulunmaktadır.

Etkileşimli belirlemede kamu spotunda kadın cinayetleri sonucunda yetim kalan çocuklara odaklanılmaktadır. Bu kapsamda kadın cinayetlerinde yalnızca bir kişinin değil, ölen kişinin yakınlarının da hayatlarında nasıl bir etki olduğuna yönelik farkındalık oluşturulmaya çalışılmaktadır. Kamu spotu, kadın cinayetlerinin farklı bir sonucuna odaklanarak cinayetlerin toplumsal hayatta ne gibi ağır bir yıkıma yol açtığına vurgu yapmaktadır.

Simgeleştirmede kamu spotunda yer alan çocuk, kadın cinayeti sonucunda hayatını kaybeden bir kadının oğludur. Bu açıdan kamu spotundaki erkek çocuğu, kadın cinayetleri sonucunda yetim kalan çocukları temsil etmektedir. Kamu spotunda yer alan çizgi ve yanındaki rakamlı uyarılar, evde bir cinayetin işlendiğini anlatmaktadır. Buna karşılık çocuğun tebeşirle benzer şekilde elini çizmesi üzerinden de çocuğun da ölen annesiyle birlikte manevi yönden büyük bir yıkıma maruz kaldığı gösterilmeye çalışılmaktadır. Kamu spotundaki tebeşirle yapılan çizgi üzerinden oluşturulan simgeleştirmede yetim kalan çocuğun da hayatını kaybettiği vurgusuyla kamuoyunun dikkatinin çekilmesi hedeflenmektedir.

Gelişmede kamu spotundaki "Kadın cinayetlerinin yetimleri de kurbandır. Onları yalnız bırakmayın" şeklindeki açıklamayla doğrudan kadın cinayetleri sonucunda yetim kalan çocuklara yönelik kamuoyunda duyarlılık meydana

getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda kadın cinayetlerine yönelik kamuoyunun yetim kalan çocuklara **Polonya'nın Kamu Spotu**

Çalışmada incelenen Polonya'nın kamu spotu "Kadın Cinayeti" başlığını taşımaktadır. Dziadek Do Orzechow

karşı daha özenli ve yardım odaklı hareket etmesi teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

reklam ajansı tarafından Women's Right Centre adına hazırlanmış ve 2021 yılında yayımlanmıştır (ADS, 2021a).

Resim 3. Polonya'nın Birinci Sekansı

Resim 4. Polonya'nın İkinci Sekansı

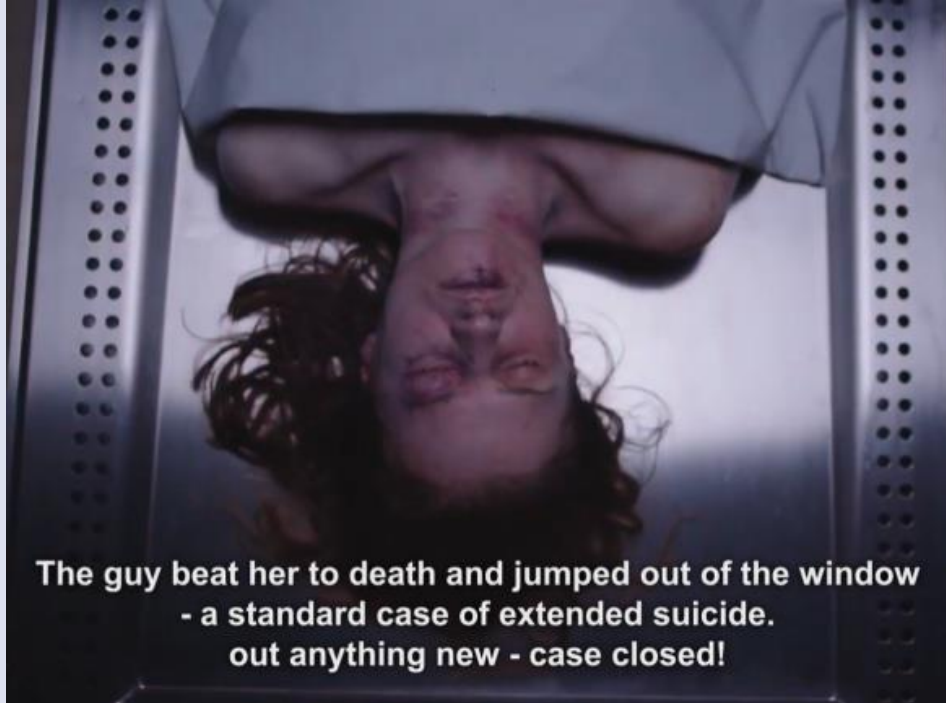
Resim 5. Polonya'nın Üçüncü Sekansı

Resim 6. Polonya'nın Dördüncü Sekansı

Resim 7. Polonya'nın Beşinci Sekansı

Resim 8. Polonya'nın Altıncı Sekansı

İnsan etkinliğinde kamu spotu, bir apartmanda şiddete maruz kalan bir kadının evinden çıkmasıyla başlamaktadır. Polis olduğu izlenimi verilen bir erkek, kadının yanına gelmekte ve "Bildirecek misin bildirmeyecek misin? Kararını

ver, bütün günümü sana ayıramam. Stres yapmayın! Polis olarak işimiz zor, işlerimizi durduruyorlar ve gerginlik yüksek. Tamam mı? Size nasıl yardımcı olabilirim? demektedir. Kadın ise polise yönelerek "Bir dayak ihbarında bulunmak

istiyorum. Aslında, beni tekrar dövdüğünü ihbar etmek istiyorum. Bu yıl kocamın beni dövdüğü üçüncü sefer. Çocuğumuzun önünde” şekline şikâyetinde bulunmaktadır. Polis ise kadına “Bildirirsen ciddi bir sorun olacağını biliyorsun, değil mi? Yani seni sebepsiz yere mi dövüyor?” şeklinde açıklama yapmaktadır.

Kamu spotunda polisten sonra avukat olduğu izlenimi verilen biri kadına “Davacı bu raporun sonuçlarının farkında mıdır? Davacının kocası tutuklanacak” şeklinde konuşmaktadır. Bu sırada yaşlı bir kadın “Ah genç kız. Düşük maaşınla o olmadan ne yapacaksın? Söylemek istediğim, nihayetinde kocan. Çocuğunun babasının suçlu olmasını ister misin?” demektedir. Diğer yandan bir peder ise kadına yönelik “Şimdi herkes kaygısız bir hayat ister. Ama herkes kendi derdinin üstesinden gelmek zorundadır. Kilisede ona yemin ettin” şeklinde konuşmaktadır. Ardından siyasetçi olduğu izlenimi verilen bir kişi “Batı bize ne yapmamız gerektiğini söylemeyecek. Sözleşmeler! Yönetmelikler! İhbarlar! Sözleşmemiz Polonya ve geleneksel Polonya ailesidir” derken, bir gazeteci ise siyasetçiye “Aile... Polonya İstanbul Sözleşmesi'nin düşmanı mı? diye sormaktadır.

Kamu spotunun ilerleyen kısmında kadının kocası gelmekte ve “Üzgünüm. Son defa. Söz veriyorum. Hadi, bana bak lütfen! Şimdiye kadar yaptığımız her şeyi ezip geçme” demektedir. Bu sırada apartmanda bulunan bir kadın “Tanrı bilir, duvarın diğer tarafında ne yapıyorlar? Oraya gidersem ne diyeceğim? ‘Sevgili Komşularım, lütfen birbirinizi dövmeyin’ mi?” şeklinde konuşmaktadır. Komşuları olduğu izlenimi verilen bir erkek ise “Belki yüzünü örtebilirsin?” demektedir. Sonrasında kadın apartmanda iki çocuk görmektedir. Ardından biri, “Yani bir scooter kazası geçirmediniz mi? derken, başka biri “20 yıllık evlilikten sonra seni şimdi ne rahatsız etmeye başladı? Eğer daha önce böyle bir şey olduysa neden boşanmadınız? Sadece kalmak rahat mıydı?” demektedir.

Kamu spotunun sonunda morg benzeri bir yerde kadının cesedi bulunmaktadır. Kadının etrafında polis olduğu izlenimi verilen iki erkek yer almakta, bu erkeklerden biri “Dostum, ona bakmayı bırak, yeni bir şey öğrenemeyeceksin - konu kapandı! Adam onu döverek öldürdü ve pencereden atladı - standart bir uzun süreli intihar vakası. Yeni bir şey duymadım - dava kapandı!” demektedir.

Etkileşimli belirlemede kamu spotunda toplumsal, siyasal ve yargısal sürecin kadına yönelik şiddetin, kadına yönelik cinayete zemin hazırlanmasının nasıl önünü açtığı anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu açıdan kamu spotunda kadına yönelik şiddette toplumsal, siyasal ve yargısal çevreler sert bir şekilde eleştiriye maruz bırakılmıştır.

Simgeleştirmede kamu spotunda şiddete maruz kalan ve sonrasında yaşamını yitiren kadın, kadın cinayetleri sonucunda hayatını kaybeden kadınları temsil etmektedir. Diğer yandan kamu spotunda yer alan polis, avukat ve siyasetçi gibi kişiler ise ülkedeki toplumsal, siyasal ve yargısal çevrelerin birer metonimi olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda bu metonimilerin kadının ölüme giden sürecindeki rolü üzerinde durulmaktadır.

Gelişmede kamu spotunda toplumun gelenekleri ve göreneklerinin kadının şiddete maruz kalmasında ve akabinde kadın cinayetinin yaşanmasında ne gibi bir rol oynadığına yönelik farkındalık oluşturulmaya çalışılmaktadır. Kamu spotundaki sekanslardaki temsillerin şiddete maruz kalan kadının, adım adım ölüme gitmesine yol açtığı ileri sürülmektedir. Diğer yandan kamu spotu üzerinden toplumsal, siyasal ve yargısal sürecin kadın cinayetinin önlenmesinin aksine önünü açan bir yapıda olduğu algısı oluşturulmaktadır. Böylece kamu spotu üzerinden insanların, kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri bağlamında toplumsal, siyasal ve yargısal yapıları sorgulaması istenmektedir. Kamu spotu üzerinden kadın cinayetlerinin önlenmesinde ilk olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu açıdan da kamu spotunda toplumsal, siyasal ve yargısal boyutlar bir kenara bırakılarak kadınların, şiddete maruz kaldıkları kişilerden uzaklaştırılmasında insanların destek olması teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye'nin Kamu Spotu

Çalışmada incelenen Türkiye'nin kamu spotu “Unutmayacağız” başlığını taşımaktadır. TBWA reklam ajansı tarafından Türkiye Alzheimer Derneği adına hazırlanmış ve 2021 yılında yayımlanmıştır (ADS, 2019).

Resim 9. Türkiye'nin Birinci Sekansı

Resim 10. Türkiye'nin İkinci Sekansı

Resim 11. Türkiye'nin Üçüncü Sekansı

Resim 12. Türkiye'nin Dördüncü Sekansı

İnsan etkinliğinde kamu spotu, "Bu filmde duyduğunuz isimler, Türkiye'deki kadın cinayetlerinin kurbanlarıdır" yazısıyla başlamaktadır. Ardından kamu spotunda yer alan yaşlı kadınlar sırasıyla "Özgecan Aslan", "Münevver Karabulut", "Melek Karaaslan", "Özgecan Aslan'ı unutmam", "Ben Münevver'i hiç unutmam. Allah nur içinde yatırsın", "İnsanın içi yanıyor, içi" açıklamaları yapmaktadır. Kamu spotu, "Onlar unutmadı. Siz de unutmayın. Kadın cinayeti hepimizin problemidir" açıklamasıyla devam etmektedir. Sonrasında kamu spotunda "Katil, Münevver'in erkek arkadaşı", "Kafatası bir taşla ezilmiş", "Onu reddetti ve öldürüldü" ve "Eski erkek arkadaşı terör saçtı" başlıkları taşıyan gazete haberlerine yer verilmektedir. Kamu spotu yaşlı bir kadının "İnsanlık mı bu? Unutmayacağız" sözleriyle bitmektedir.

Etkileşimli belirlemede kamu spotunda kadın cinayetlerinin unutulmaması ve kamuoyunun hafızasında yer etmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'de geçmişte yaşanan pek çok olayın kamuoyunda zaman içerisinde yer almadığına ve pek çok insan tarafından unutulabildiğine yönelik farkındalık oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Simgeleştirmede kamu spotunda yer alan yaşlı kişilerle Alzheimer Hastalığı arasında bağ kurulmaktadır. Günümüzde

pek çok insanın Alzheimer Hastalığı'na maruz kalarak geçmiş unuttuğu üzerinden kamuoyunun da zaman içerisinde meydana gelen kadın cinayetlerini unuttuğu arasında ilişki meydana getirilmeye çalışılmaktadır. Buna karşılık kamu spotunda yer alan yaşlı kişiler, kadın cinayetlerini unutmadıklarını belirtmekte, bu şekilde kamuoyunun da yaşanan cinayetleri unutmaması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Gelişmede kamu spotunda Türkiye'de meydana gelen kadın cinayetlerinin insanların hafızlarında yer almasıyla kamuoyunun kadın cinayetlerine karşı daha duyarlı olmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Kamu spotu, kadın cinayetlerinin toplumun hafızasında canlı kalmasını teşvik etmekte bu şekilde kadın cinayetlerinin geri planda olmasının önüne geçmeye çalışılmaktadır.

Yunanistan'ın Kamu Spotu

Çalışmada incelenen Yunanistan'ın kamu spotu "Beni Asla Terk Etme" başlığını taşımaktadır. WPP reklam ajansı tarafından Lacta adına hazırlanmış ve 2021 yılında yayımlanmıştır (ADS, 2021b).

Resim 13. Yunanistan'ın Birinci Sekansı

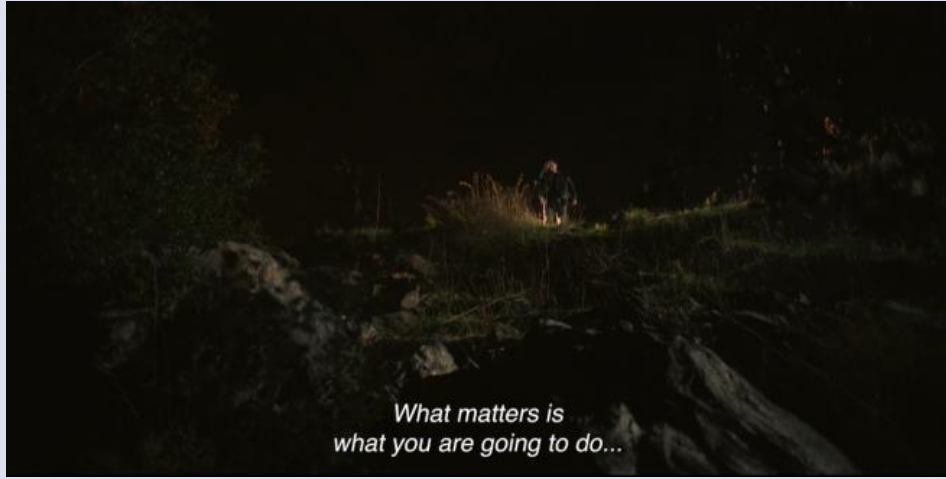
Resim 14. Yunanistan'ın İkinci Sekansı

Resim 15. Yunanistan'ın Üçüncü Sekansı

Resim 16. Yunanistan'ın Dördüncü Sekansı

Resim 17. Yunanistan'ın Beşinci Sekansı

Resim 18. Yunanistan'ın Altıncı Sekansı

İnsan etkinliğinde kamu spotunun başında deniz kıyısında birbirlerini seven iki sevgiliye yer verilmektedir. Kamu spotundaki kadın, “Yaz zamanıydı. Çok mutluydum” demektedir. Kamu spotunda büyük puntolarla “Beni asla terk etme” yazmaktadır. Kamu spotundaki erkek ise “Seni düşünmeden duramıyorum. Senin benim olmanı istiyorum. Yalnızca benim” demektedir.

Kamu spotunun farklı sekanslarında kadın ve erkeğin konuşmalarına yer verilmektedir. Kadın “O da öyleydi” derken, erkek ise “Hiç kimse benim kadar seni sevmeyecek. Hiç kimse” demektedir. Kadın, “Gözlerini benden alamıyordun. Biz her şeyi birlikte yaptık” diyerek sözlerine devam etmektedir. Erkek “Senden ayrı kalamıyorum. Beni asla bırakma. Asla” demektedir.

Kamu spotunun ilerleyen sekanslarında erkek ve kadın arasındaki tartışmalara odaklanılmaktadır. Kadın “o beni hiç yalnız bırakmadı” derken, erkek “Neden yalnız gidiyorsun? Nereye gittiğini sanıyorsun? Senin bu arkadaşların kim? Tanımıyorum onları. Yalan mı söylüyorsun? demektedir. Kadın, “Onun yanında kimseyi göremiyordum. Biriyle konuşma” açıklamasını yaparken, erkek ise “Kim o? Telefonu

kapat. Bizim aramıza girmeye çalışıyorlar. Görmüyor musun? Senin kafanın içinde neler oluyor?” şeklinde konuşmaktadır. Kadın ise “Ciddi misin? demektedir. Bu sırada erkek, bir bardağı duvara atıp, kırmakta ve kadını kovalamaktadır. Kadın “Her yanıma yaklaştığında yüreğim parçalanacak gibiydi. Kadın odaya saklanmakta ve kapıyı kapamaktadır. Erkek ise “Maria, kapıyı aç, aç lütfen, sana söyledim, üzgünüm. Seni seviyorum, aç şunu, kıracağım, aç şunu. Hadi kapıyı aç! demektedir.

Kamu spotunda kadın ve erkek akşam vakti arabayla bir yere gitmektedir. Kadın “Yapabileceğim her şeyi yaptım ya da ben öyle düşündüm” diye açıklama yapmaktadır. Erkek, kadına “Tekrar gelecek misin?” diye sorarken, kadın ayrılacağını söylemektedir. Yine erkek, “Beni bırakmak mı istiyorsun? Tekrar söyle” derken, kadın “Seni bırakmak istiyorum” demektedir. Erkek “Seni asla bırakmayacağım, asla, beni duyuyor musun? Anladın mı? Ağlama, tamam?” diye sözlerine devam etmektedir. Bu sırada kadın ve erkek, arabayla bir uçurumun kenarına gelmektedir. Erkek, “Kes sesini, ağlama” derken, kadın “Beni bırak” demektedir. Kadın araçtan inmekte ve “İmdat” diye bağırılmaktadır. Erkek ise

arkasından gelip onu yakalamakta ve “Buraya gel. Benden ayrılmak mı istiyorsun? Kes sesini, hiç kimse seni duymaz. Neden bağıryorsun? demektedir. Bu sırada erkek, kadını uçurumdan atmaktadır.

Kamu spotunda kadın “Artık bunların bir önemi kalmadı. Önemli olan, hala şansınız varken ne yapacağınızdır” demektedir. Kamu spotunda “Beni asla bırakma, çünkü sana zarar vereceğim” yazısı ortaya çıkmaktadır. Kamu spotunun sonunda “Bugüne kadar, 2021’de, 13 kadın öldürüldü ve binlercesi onları “sevdiklerini” iddia edenler tarafından istismara uğradı. Bu aşk değil. Bir ilişkide psikolojik ve fiziksel tacizin belirtilerini nasıl belirleyeceğinizi öğrenin. diotima.org.gr adresini ziyaret edin 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması İçin Uluslararası Gün. Gerçek aşk sizin hakkınızdır ve biz onu savunmak için buradayız” yazısı yer almaktadır.

Etkileşimli belirlemede kamu spotunda kadınların hayatına giren bazı erkeklerin, kadınların hayatını nasıl olumsuz yönde etkileyebileceğine vurgu yapılmaktadır. Bu kapsamda kamu spotunda kadın erkek ilişkilerinde kadına yönelik şiddetin zaman içerisinde kadın cinayetine nasıl yol açabileceği üzerinde durulmaktadır.

Simgeleştirmede kamu spotunda yer alan kadın, şiddete maruz kalan kadınları, erkek ise kadınlara karşı şiddete yönelen erkekleri temsil etmektedir. Kamu spotunun giriş ve sonuç kısımlarında yer alan “Beni Asla Terk Etme” söylemiyle erkeğin, kadına saplantılı derecede bağlı olduğu kimi durumlara dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Kimi saplantılı aşkların zaman içerisinde şiddete yöneldiği, bu şiddetin de zaman içerisinde cinayetle sonuçlanabildiği anlatılmaktadır.

Gelişmede kamu spotunda kadın cinayetlerinde yakın partnerlere odaklanılmakta ve saplantılı sevginin kadına yönelik şiddet ve cinayetle nasıl sonuçlanabileceği konusunda insanlar bilinçlendirilmeye çalışılmaktadır. Kamu spotunda kadınların yakın partnerleri tarafından fiziksel ve/veya psikolojik şiddete maruz kalmaları durumunda nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda bilgi verilmektedir. Bu şekilde kadınların, olası cinayetlerin önüne geçebilmek için kendilerine karşı hem şiddet uygulayıp hem de sevdiğini söyleyen kişilere karşı dikkatli hareket etmesi teşvik edilmektedir.

Sonuç

Çalışmada incelenen kadın cinayeti konulu dört kamu spotunda da dört farklı konunun ele alındığı tespit edilmiştir. İtalya’nın kamu spotunda kadın cinayeti sonucu yetim kalan çocuklar, Polonya’nın kamu spotunda kadın cinayetlerinde toplumsal, siyasal ve yargısal sürecin rolü, Türkiye’nin kamu spotunda kadın cinayetlerinin unutulmaması gerektiği ve Yunanistan’ın kamu spotunda ise saplantılı sevgi ve kadın cinayeti arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Diğer yandan Polonya ve Yunanistan’ın kamu spotlarındaki kadına yönelik şiddetin zaman içerisinde kadın cinayetine yol açabildiğine yönelik söylem, her iki kamu spotunun da ortak noktası olmuştur. Polonya’nın ve Yunanistan’ın kamu spotlarında kadına yönelik şiddetin engellenememesi, kadın cinayetlerinin kaynağı olarak sunulmuştur. Bununla birlikte İtalya ve Türkiye’nin kamu spotlarında kadın cinayetlerinin kaynağına yer verilmemiştir.

Kadın cinayetleri üzerine insan eylemlerine Polonya, Türkiye ve Yunanistan’ın kamu spotları odaklanmıştır.

Polonya’nın kamu spotunda kadın cinayetlerinde polis, avukat, komşu ve siyasetçi gibi kişiler üzerinden doğrudan toplumsal, siyasal ve hukuksal yapılar eleştirilmiş ve kadın cinayetlerinin önünün açılmasında bu yapıların rol oynayabileceği üzerinde durulmuştur. Türkiye’nin kamu spotunda Alzheimer Hastalığı üzerinden insanların kadın cinayetlerini hatırlamasına yönelik farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Yunanistan’ın kamu spotunda ise saplantılı şekilde seven erkeklerin bazılarının kadın cinayetlerine yönelebileceği, bu durumda kadınların kendilerine şiddet uygulamaya başlayan saplantılı sevgililere yönelik dikkatli hareket etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Genel olarak kamu spotlarında verilmek istenen mesajlara bakıldığında ise İtalya’nın kamu spotunda kadın cinayetlerinde yetim kalan çocuklara sahip çıkılmasının, Polonya’nın kamu spotunda halkın kadın cinayetleri konusunda daha duyarlı hareket etmesinin, Türkiye’nin kamu spotunda kadın cinayetlerinin kamuoyunda güncel tutulmasının ve Yunanistan’ın kamu spotunda da kadınların olası tehditlere karşı daha bilinçli hareket etmesinin gerektiğine yönelik mesajlar verilmiştir.

Çalışmada incelenen kamu spotları içerisinde Polonya ve Yunanistan’ın kamu spotlarında insan eylemlerinin kadın cinayetlerinin önlenmesindeki rolü üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık İtalya ve Türkiye’nin kamu spotlarının ise farkındalık odaklı mesaj stratejisini belirlediği ortaya çıkarılmıştır. Polonya’nın kamu spotunda şiddete maruz kalan kadınlara yönelik halkın eylemlerinin kadın cinayetinin önlenmesindeki rolünün detaylı bir şekilde anlatılmasıyla kadın cinayetlerinde insan etkileşiminin ne kadar önemli olduğu kapsamlı bir şekilde yansıtılmıştır. Diğer yandan Yunanistan’ın kamu spotunda da kadına yönelik şiddetin adım adım nasıl cinayete yol açabileceği de erkeğin saldırgan eylemleri üzerinden kapsamlı olarak ortaya konulmuştur. Bu açıdan Polonya ve Yunanistan’ın kamu spotlarının insan etkileşimi bağlamında kadın cinayeti konusunu başarılı bir şekilde ele aldığı ileri sürülebilir.

Gelecekte kadın cinayetine yönelik hazırlanacak kamu spotlarında insan etkileşiminin aile üyeleri, akrabalar ve arkadaşlar gibi şiddete maruz kalan kadınların doğrudan yakınlarının eylemleri üzerine odaklanması önerilebilir. Bu eylemlerin kadın cinayetlerinin önlenmesindeki rolüne vurgu yapılarak toplumsal yaşamdaki insan etkileşimi ve kadın cinayetleri arasındaki ilişkiye yönelik kamuoyunda farkındalık meydana getirilebilir. Diğer yandan insan eylemi odaklı hazırlanacak kamu spotlarında yaşanmış gerçek kadın cinayetleri üzerine odaklanılmasının kamu spotundaki mesajın etkisinin güçlenmesine katkı sağlayabileceği söylenebilir. Son olarak gelecek akademik çalışmaların kadın cinayetlerini konu alan kamu spotlarının insanlar üzerinde ne gibi bir etki yaptığını tespit eden saha araştırmalarına yönelmesi önerilir.

Extended Abstract

In order to prevent femicide, governments resort to restraining orders against possible threats against women and also impose severe penal sanctions on murderers. In addition, an action plan can be prepared against violence against women, which can pave the way for femicides, and within the framework of this plan, efforts can be made to reduce the rate of violence against women. On the other hand, various civil society organizations organize events to

prevent violence against women, and within the scope of these events, it is aimed to raise public awareness about violence against women. In addition to all these, various public service announcements are prepared to raise public awareness about femicides.

The aim of the study was to determine which issues were highlighted and what kind of messages were given in public service announcements prepared to raise public awareness about femicide. For this purpose, first the concept of femicide was discussed in detail, then the literature on the subject was reviewed and finally, public service announcements prepared against femicide in four different countries, namely Italy, Poland, Turkey and Greece, were analyzed in the context of the Symbolic Interaction Approach. In the light of the findings obtained in the study, inferences were made regarding public service announcements prepared against femicide, and various constructive suggestions were also presented for public service announcements on femicide in the future.

Within the scope of the study, public service announcements about femicide were analyzed in the context of symbolic interaction. In the Symbolic Interaction Approach, it is argued that social structure is shaped by the meanings attributed to symbols by people. In this context, symbols that are assigned meanings as a result of consensus in human life can have an effect on human behavior. People learn the meanings of symbols as a result of their interaction with the people around them, and these learned symbols play a decisive role in shaping human behavior. In order to comprehensively determine the relationship between symbols and human actions in the study, David A. Snow's Symbolic Interaction Approach was used.

A total of 15 studies were found in the search conducted under the title of "femicide", and from these studies, four public service announcements from four different countries (Italy, Poland, Turkey and Greece) were selected as the sample of the study using the purposeful sampling method. When determining the sample, attention was paid to ensure that the public service announcements were up-to-date, from different countries and in short film format. The following questions were answered based on the findings obtained in the study: - Which element(s) were highlighted as the source of the murder in the public service announcements about femicide? - Which human action(s) were 2024 yılında gerçekleşen kadın criticized in the public service announcements about femicide? - What kind of message(s) were given to the public about femicide in the public service announcements about femicide?

Among the public service announcements examined in the study, it was determined that the public service announcements of Poland and Greece focused on the role of human actions in preventing femicide. In contrast, it was revealed that the public service announcements of Italy and Turkey determined an awareness-oriented message strategy. In the public service announcement of Poland, the role of public actions against women subjected to violence in preventing femicide was explained in detail, and the importance of human interaction in femicide was comprehensively reflected. On the other hand, in the public service announcement of Greece, how violence against women can gradually lead to murder was comprehensively revealed through the aggressive actions of men. In this

respect, it can be argued that the public service announcements of Poland and Greece successfully addressed the issue of femicide in the context of human interaction.

In the future, it can be suggested that in public service announcements to be prepared on femicide, human interaction should focus on the actions of the people directly close to the women who are subjected to violence, such as family members, relatives and friends. By emphasizing the role of these actions in preventing femicide, public awareness can be raised about the relationship between human interaction in social life and femicide. On the other hand, it can be said that focusing on real femicides in public service announcements to be prepared with a focus on human action can contribute to the strengthening of the message in the public service announcement. Finally, it is suggested that future academic studies focus on field studies that determine the impact of public service announcements on femicide on people.

Kaynaklar

- Ads of the World. (2019). *Türkiye'nin kadın cinayeti konulu kamu spotu*. <https://www.adsoftheworld.com/campaigns/we-won-t-forget>
- Ads of the World. (2021a). *Polonya'nın kadın cinayeti konulu kamu spotu*. <https://www.adsoftheworld.com/campaigns/femicide>
- Ads of the World. (2021b). *Yunanistan'ın kadın cinayeti konulu kamu spotu*. <https://www.adsoftheworld.com/campaigns/don-t-ever-leave-me>
- Ads of the World. (2024). *İtalya'nın kadın cinayeti konulu kamu spotu*. <https://www.adsoftheworld.com/campaigns/orphans-of-femicide>
- Ads of the World. (2025). *Kadın cinayeti*. <https://www.adsoftheworld.com/campaigns?search=Femicide&button=>
- Aldrete, M., & Fernández-Ardèvol, M. (2024). Framing femicide in the news, a paradoxical story: A comprehensive analysis of thematic and episodic frames. *Crime, Media, Culture*, 20(3), 231–249. <https://doi.org/10.1177/17416590231199771>
- Avakame, E. F. (1999). Females' labor force participation and intimate femicide: An empirical assessment of the backlash hypothesis. *Violence and Victims*, 14(3), 277–291. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.14.3.277>
- Azziz-Baumgartner, E., McKeown, L., Melvin, P., Dang, Q., & Reed, J. (2011). Rates of femicide in women of different races, ethnicities, and places of birth: Massachusetts, 1993–2007. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(5), 1077–1090. <https://doi.org/10.1177/0886260510365856>
- Balica, E., Marinescu, V., & Balica, M. (2022). Was Anastasia victim of partner violence? Media coverage of femicide in Romania and Moldova. *Journalism Practice*, 16(1), 178–199. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1799236>
- Biehler-Gomez, L., Maggioni, L., Tambuzzi, S., Kustermann, A., & Cattaneo, C. (2022). Twenty years of femicide in Milan: A retrospective medicolegal analysis. *Science & Justice*, 62(2), 214–220. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2022.02.007>
- Birleşmiş Milletler. (2024). *Birleşmiş Milletler 2023 kadın cinayetleri*. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2024-11/femicides-in-2023-global-estimates-of-intimate-partner-family-member-femicides-en.pdf>
- Boira, S., & Nudelman, A. (2018). Professionals' support role for survivors of femicide and relatives of victims: The case of Ecuador. *Journal of Comparative Social Work*, 13(1), 81–102. <https://doi.org/10.31265/jcsw.v13i1.160>

- Bosch-Fiol, E., & Ferrer-Perez, V. A. (2020). Femicide, intimate partner violence and legal complaints in Spain. *Journal of Gender Studies*, 29(2), 187–201. <https://doi.org/10.1080/09589236.2019.1616537>
- Bouzerdan, C., & Whitten-Woodring, J. (2018). Killings in context: An analysis of the news framing of femicide. *Human Rights Review*, 19, 211–228.
- Caicedo-Roa, M., Pereira, T. D. V., & Cordeiro, R. C. (2020). Protocol: Risk factors for femicide. *Campbell Systematic Reviews*, 16(4), Article e1120. 10.1002/cl2.1123
- Cayli Messina, B. (2022). Breaking the silence on femicide: How women challenge epistemic injustice and male violence. *The British Journal of Sociology*, 73(4), 859–884. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12968>
- Dawson, M. (2016). Punishing femicide: Criminal justice responses to the killing of women over four decades. *Current Sociology*, 64(7), 996–1016. <https://doi.org/10.1177/0011392115611192>
- Dawson, M., & Carrigan, M. (2021). Identifying femicide locally and globally: Understanding the utility and accessibility of sex/gender-related motives and indicators. *Current Sociology*, 69(5), 682–704. <https://doi.org/10.1177/0011392120946359>
- Dawson, M., & Gartner, R. (1998). Differences in the characteristics of intimate femicides: The role of relationship state and relationship status. *Homicide Studies*, 2(4), 378–399. <https://doi.org/10.1177/1088767998002004003>
- Edelstein, A. (2018). Intimate partner jealousy and femicide among former Ethiopians in Israel. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(2), 383–403. <https://doi.org/10.1177/0306624X16652453>
- Fong, W. L., Pan, C. H., Lee, J. C. I., Lee, T. T., & Hwa, H. L. (2016). Adult femicide victims in forensic autopsy in Taiwan: A 10-year retrospective study. *Forensic Science International*, 266, 80–85. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2016.05.008>
- Frye, V., & Wilt, S. (2001). Femicide and social disorganization. *Violence Against Women*, 7(3), 335–355. <https://doi.org/10.1177/10778010122182479>
- Gartner, R., & McCarthy, B. (1991). The social distribution of femicide in urban Canada, 1921–1988. *Law & Society Review*, 25(2), 287–311. <https://doi.org/10.2307/3053800>
- Gius, C., & Lalli, P. (2014). “I loved her so much, but I killed her”: Romantic love as a representational frame for intimate partner femicide in three Italian newspapers. *ESSACHESS—Journal for Communication Studies*, 7(2), 53–75.
- Glass, N., Koziol-McLain, J., Campbell, J., & Block, C. R. (2004). Female-perpetrated femicide and attempted femicide: A case study. *Violence Against Women*, 10(6), 606–625. <https://doi.org/10.1177/1077801204265016>
- Godoy-Paiz, P. (2012). Not just “another woman”: Femicide and representation in Guatemala. *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology*, 17(1), 88–109. <https://doi.org/10.1111/j.1935-4940.2012.01192.x>
- Gonzalez-Mendez, R., & Santana-Hernandez, J. D. (2012). Professional opinions on violence against women and femicide in Spain. *Homicide Studies*, 16(1), 41–59. <https://doi.org/10.1177/1088767911428959>
- Gottfredson, M. R., & Nielsen, M. S. (2024). Intimate partner violence, femicide, and general theories: Issues for research and policy from the view of modern control theory. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 40(2), 247–271. <https://doi.org/10.1177/10439862241245838>
- Joseph, J. (2017). Victims of femicide in Latin America: Legal and criminal justice responses. *Temida*, 20(1), 3–21. <https://doi.org/10.2298/TEM1701003J>
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2024). 2023 yıllık veri raporu. <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3088/2023-yillik-veri-raporu>
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2025). 2024 yıllık veri raporu. <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3129/2024-yilinda-erkekler-tarafindan-en-az-394-kadin-olduruldu-259-kadin-supheli-sekilde-olu-bulundu>
- Lund, R. G., Manica, S., & Mânica, G. (2020). Collateral issues in times of COVID-19: Child abuse, domestic violence and femicide. *Revista Brasileira de Odontologia Legal*, 7(2), 54–69. <https://doi.org/10.21117/rbol-v7n22020-318>
- McFarlane, J., Campbell, J. C., & Watson, K. (2002). Intimate partner stalking and femicide: Urgent implications for women's safety. *Behavioral Sciences & the Law*, 20(1–2), 51–68. <https://doi.org/10.1002/bsl.477>
- McPhedran, S., Eriksson, L., Mazerolle, P., & Johnson, H. (2018). Victim-focused studies of intimate partner femicide: A critique of methodological challenges and limitations in current research. *Aggression and Violent Behavior*, 39, 61–66. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.005>
- Monteiro, M. F. G., Romio, J. A. F., & Drezett, J. (2021). Is there race/color differential on femicide in Brazil? The inequality of mortality rates for violent causes among white and black women. *Journal of Human Growth and Development*, 31(2), 358–366. <https://doi.org/10.36311/jhgd.v31.12257>
- Richards, T. N., Gillespie, L. K., & Smith, M. D. (2014). An examination of the media portrayal of femicide-suicides: An exploratory frame analysis. *Feminist Criminology*, 9(1), 24–44. <https://doi.org/10.1177/1557085113501221>
- Sharps, P. W., Campbell, J., Campbell, D., Gary, F., & Webster, D. (2001). The role of alcohol use in intimate partner femicide. *American Journal on Addictions*, 10(2), 122–135.
- Sharps, P. W., Koziol-McLain, J., Campbell, J., McFarlane, J., Sachs, C., & Xu, X. (2001). Health care providers' missed opportunities for preventing femicide. *Preventive Medicine*, 33(5), 373–380. <https://doi.org/10.1006/pmed.2001.0902>
- Snow, D. A. (2001). Extending and broadening Blumer's conceptualization of symbolic interactionism. *Symbolic Interaction*, 24(3), 367–377. <https://doi.org/10.1525/si.2001.24.3.367>
- Spies, A. (2020). The portrayal of victims of intimate femicide in the South African media. *Journal of African Media Studies*, 12(1), 41–59. https://doi.org/10.1386/jams_00010_1
- Taylor, R. (2009). Slain and slandered: A content analysis of the portrayal of femicide in crime news. *Homicide Studies*, 13(1), 21–49. <https://doi.org/10.1177/1088767908326679>
- Taylor, R., & Jasinski, J. L. (2011). Femicide and the feminist perspective. *Homicide Studies*, 15(4), 341–362. <https://doi.org/10.1177/1088767911424541>
- Walby, S. (2023). What is femicide? The United Nations and the measurement of progress in complex epistemic systems. *Current Sociology*, 71(1), 10–27. <https://doi.org/10.1177/00113921221084357>
- Walklate, S., & Fitz-Gibbon, K. (2023). Re-imagining the measurement of femicide: From ‘thin’ counts to ‘thick’ counts. *Current Sociology*, 71(1), 28–42. <https://doi.org/10.1177/00113921221082698>
- Weil, S. (2016). Making femicide visible. *Current Sociology*, 64(7), 1124–1137. <https://doi.org/10.1177/0011392115623602>